



naše planine

1-2
1991

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ISSN: YU 0027-819X

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE THE JOURNAL OF THE ALPINE ASSOCIATION OF CROATIA

Urednik - Editor: Prof. dr. Željko Poljak,
YU - 41000 Zagreb, A. Cesarca 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje

Pretplata za 1991. godinu: dinarska protuvrijednost od 25 DEM

Uplate slati na žiro račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102 - 678 - 5535). Na uplatnici treba naznačiti: Za "Naše planine" i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448 - 774, radno vrijeme 8 -14 sati. Oslobodeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. 12. 1972.).

| | | |
|----------------|--------------------------|--------------|
| God. 43 (83) | Siječanj - veljača 1991 | broj 1 - 2 |
| Volume 43 (83) | January - February 1991. | Number 1 - 2 |

Od 1898. godine "Hrvatski planinar", od 1949. "Naše planine"

SADRŽAJ

| | |
|---|----|
| Vladimir Mihaljević: U susret XVI. skupštini PSH | 3 |
| Dubravka Ramušćak: Sljeme, moj prijatelju! | 4 |
| Smilja Petričević: Strah | 6 |
| Marija Šilović: Petar Zoranić - planinar našega doba | 10 |
| Tomislav Jagačić: Doživljaji jednoga vođe puta | 11 |
| Dr. Rukavina: Kamenčići sa staza | 14 |
| Stipe Božić: Doček | 16 |
| Rudolf Makale: Stari planinarski običaji i etika u literaturi | 18 |
| Željko Rudan: Centralna pukotina Velikog kuka | 19 |
| Zoran Šimić: Planinarski put Bitovnja - Pogorelica - Vranica | 20 |
| Dr. Željko Poljak: Naši planinari iseljenici | 25 |
| Dr. Željko Poljak: Dilema: da ili ne za planinarske kuće | 26 |
| Nikola Kizem: Katalog značaka | 30 |
| In memoriam | 33 |
| Alpinizam i ekspedicije | 35 |
| Speleologija | 36 |
| Vezni putevi i transverzale | 36 |
| Publicistika | 37 |
| Vijesti | 38 |
| Planinarski adresar | 41 |
| Planinarski objekti u Hrvatskoj | 44 |
| Vezni putevi i transverzale u Hrvatskoj | 47 |

Slika na naslovnoj stranici:

Kang Guru: Branko Šeparović na visini od 6 200 m

Ilustracija iz knjige Stipe Božića "Put na vrh svijeta"

Ispravak: Autor naslovne slike u prošlom broju je ing. Vladimir Mesarić, a ne B. Aleraj kao što je greškom označeno

Priprema, tisak i dorada:

Ante Pelivan, Zagreb



naše planine

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODIŠTE LXXXIII (XLIII)

UREDNIK
Dr. ŽELJKO POLJAK



ZAGREB 1991.

DOBROVOLJNI PRILOZI ZA DOM NA OŠTARIJAMA U VELEBITU

- Damir Šešok, Legrad, din 30
Anita i Stjepan Prtorić, Slavonska Požega, 300
Marica i Darko Vujnović, Slavonski Brod, 100
Božidar Vojvoda, Bjelovar, 100
Dubravko Pleše, Zagreb, 50
Milorad Stanić, Zagreb, 50
Viktorija Krpanec, Sesvete, 50
Dragutin Žučko, Zagreb, 150
Dinko Tomićić, Zagreb, 500
Dragica Kapov, Zagreb, 50
Biljana Đorđević, Beograd, 100
Janko Tandarić, Samobor, 100
Tomo Novosel, Sesvete, 200
Evica Smokvina, Varaždin, 100
Andrija Benković, Gospić, 200
Gordana Bogojević, Makarska, 300
Jelena i Buda Radović, Beograd, 100
Dr.Vladimir Labudović, Zagreb, 100
Hinko Briščić, Beograd, 100
Ivo Puharić, Makarska, 100
Gordana Milenković, Priština, 50
PD "Visočica" Gospić, Gospić, 1.000
Anton Šlat, Zagreb, 200
Zvonimir Čamilović, Bjelovar, 200
Antun Magdalenić, Zagreb, 100
Lucija Lukarić, Rijeka, 100
Anita Branica, Zagreb, 100
Kata Salopek, Zagreb, 100
Žarko Mihaljević, Zagreb, 200
Viktor Venier, Zagreb, 100
Marijan Malus, Zagreb, 100
Kata Marjanović, Zagreb, 100
Helena Svečnjak, Pakrac, 100
Nikola Grubišić, Zagreb, 50
Milan Vadlja, Zagreb, 100
Tomislav Jutrović, Zagreb, 200
Petar Radovan, Višnjani, 100
Pero Čaleta, Zagreb, 100
Branko Komerički, Zagreb, 100
Martina Ninković, Zagreb, 150
PD "Naftaplin" Zagreb, Zagreb, 1.500
Đena Cvenić-Mihaldžić, Zagreb, 100
Franjo Hrg, Ivanec, 100
Obitelj Dijajić, Karlovac, 250
Danilo Surla, Gospić, 100
Božidar Miler, Slavonska Požega, 50
Ante Ercegović, Šibenik, 200
Jasna Finka, Zagreb, 100
Damir Mahović, Zagreb, 100
Branko Lončar, Rijeka, 300
Ivan Pilaš, Zagreb, 100
Miroslav Luketina, Makarska, 150
Nikola Mihelčić, Slavonski Brod, 100
Mladen Vidaković, Nova Gradiška, 100
Milivoj Božić, Varaždin, 100
Dragutin Moses, Zagreb, 100
Josip Glavan, zagreb, 500
Lujza Dečak, Zagreb, 100
Berislav Magić, Zagreb, 100
Dr.Branimir Jureković, Novo Mesto, 200
Siniša Kašić, Kraljevica, 100
Mirko Belavić, Senj, 50
PSD "Prenj" Mostar, Mostar, 200
Milan Kaučić, Slavonska Požega, 200
Ivo Žgalin, Samobor, 100
Veljko Šegrc, Zagreb, 200
Željko Škalec, Zagreb, 100
Goran Rački, Zagreb, 50
Stjepan Kolak, Zagreb, 200
Josip Antončić, Zagreb, 200
Dušan Tončić, Varaždin, 50
Ivan Vdović, Oroslavje, 100
Tone Lebinger, Litija, 100
Čedomir Majstorović, Zagreb, 50
Vanja Starčević, Zagreb, 50
Mare Golac, Zagreb, 100
Mirjana Legac, Rijeka, 150
Silvo Punčuk, Maribor, 100
Uzeir Beširović, Sarajevo 100
Đuro Kirhmajer, Osijek, 100
Vlasta Matošić, Zagreb, 50
Željko Budić, Zagreb, 200
Prof.Tomislav Merlić, Čakovec, 200
Zvonko Domitrović, Ogulin, 50
Bogdan Bobić, Karlovac, 200
Mira i Franjo Marcus, Čakovec, 100
Miroslav Marković, G.Milanovac, 50
PD "Učka" Rijeka, Rijeka, 736
Đurdica Risonić, Zagreb, 200
Ana Knežević, Koprivnica, 200
Marko i Dragutin Klanjčić, Gornja Stubica, 300
Lazo Marčetić i Đurda Puhalić, Prijedor, 100
Radmila Golubić, Zagreb, 50
Marko Kovačević, Petrinja, 100
PD "Kamenar" Šibenik, Šibenik, 1.900
Jadranka Stamenov, Šibenik, 50
Danijela Banovac, Šibenik, 50
Vilim Strašek, Zagreb, 100
Vlasta Pongračić, Zagreb, 100
Ivo Bralić, Zagreb, 100
PD "INA-Trgovina" Bjelolasica, Zagreb, 1.000
Mato Risek, Krapina, 50
Stjepan Kožinec, Zagreb, 100
Lina Cimpresak, Zagreb, 50
Vlatko Nemeč, Zagreb, 100
Marijan Pribanić, Zagreb, 100
Josip Sakoman, Zagreb, 100
Božidar Škerl, Zagreb, 150
Žarko Milić, Zagreb, 100
Vili Kotnik, Zagreb, 200
Matija Čadež, Zagreb, 150
Ivo Drganc, Zagreb, 100
Dr.Danica Mance, Zagreb, 30
Antonija Palijan, Karlovac, 50
Vjera Bendiš, Zagreb, 100
Mladen Balen, Zagreb, 200
Mr.Josipa Bradamante, Zagreb, 50
Josip Mažuran, Sarajevo, 20
Dr.Berislav Banek, Zagreb, 200
Tonkica Batinić, Zagreb, 100
Radovan Filjak, Zagreb, 100
Milja i Damir Pavlek, Zagreb, 100
Zdravko Lorković, Zagreb, 300
PD "Medvednica" Zagreb, Zagreb, 5.000

U susret XVI. skupštini Planinarskog saveza Hrvatske

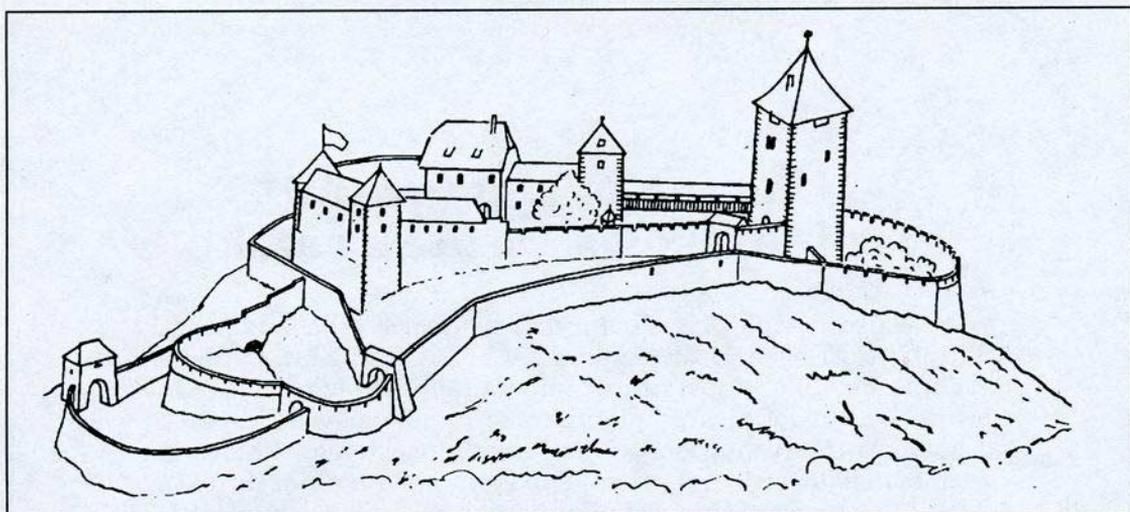
Predsjedništvo PSH odlučilo je na sjednici 4. veljače da se XVI. Skupština PSH održi 23. ožujka 1991. u Zagrebu. Skupština ima zadatak da donese novi Statut i da na taj način izvrši potrebne promjene i redefiniranje planinarske organizacije Hrvatske u društvenu, interesnu, dobrovoljnu, vanstranačku (depolitiziranu i dezideologiziranu) organizaciju u Hrvatski planinarski savez (HPS). Na taj će način naša planinarska organizacija popratiti i podržati demokratske društvene promjene u našoj republici Hrvatskoj u pravcu njene suverenosti i europeizacije.

Početkom mjeseca ožujka stići će u planinarska društva poziv za skupštinu s potrebnim materijalima, a napose sa novim prijedlogom Statuta Hrvatskog planinarskog saveza. Molimo planinare da novom Statutu posvete izuzetnu pažnju i da odgovarajućim amadmanima izravno ili preko delegata planinarskog društva poboljšaju sadržinu budućeg Statuta Hrvatskog planinarskog saveza.

Skupština ima zadatak da izabere i novo vodstvo Hrvatskog planinarskog saveza. Treba izabrati novog predsjednika i potpredsjednika HPS-a, Izvršni odbor, Nadzorni odbor i Sud časti, a isto tako verificirati sastav Glavnog odbora HPS-a. Izbor novog vodstva HPS-a izvršit će se tajnim glasovanjem na osnovi više predloženih kandidata. Svi planinari i planinarke, sva planinarska društva, te općinski, gradski i regionalni savezi trebaju sudjelovati u predlaganju najaktivnijih i najzapaženijih planinara kao kandidata za nove čelnike HPS-a.

Očekujući uključivanje planinara u raspravu o novom vodstvu Hrvatskog planinarskog saveza, nadamo se konkretnim prijedlozima u evidentiranju budućih kandidata. Na taj način planinari će najviše pridonijeti i pomoći Skupštini kako bi se između najboljih mogućih kandidata moglo izabrati što kvalitetnije vodstvo Hrvatskog planinarskog saveza. Molimo da svi zainteresirani planinari što prije dostave pismene prijedloge s kratkim obrazloženjem u kancelariju PSH.

Predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske
Vladimir Mihaljević



Medvedgrad, crtež B. Šenoa. Muzej grada Zagreba.

Sljeme, moj prijatelju!

DUBRAVKA RAMUŠČAK
ZAGREB

Nakon kratkog sna ustala sam još uvijek ljuta na film *Emanuelle I*, što sam ga gledala prije nekoliko sati. To je prvi "pornić" u mom životu i djelovao je porazno - duboko ponižavajuće i za ženu i za seks.

Već je blizu podne, a ja se još nisam izvukla iz gadnoga, deprimirajućeg raspoloženja izazvanog tim filmom. Što da radim? **SLJEME!** Pa jasno, makar je kasno, idem se izvjetriti na Sljeme. Sljeme je moj prijatelj. Ono mi uvijek pomaže u teškim i mučnim trenucima, a i radosti dijelim s njime. U mom skladnom životu s mužem, najdivnije doba bilo je dolazak na svijet našega "zlatnog čeda". To smo čedo, čim je bilo iole sposobno, morali pokazati našem prijatelju Sljemenu. I jednog blagog proljetnog dana muž je ponio dijete, koje je već i samo capkalo, a ja hranu, termosicu i "luftić". Krenuli smo pješice na Sljeme na divne livade Hunjke. Tu se čedo igralo travkama, kukcima i cvjetićima, a onda, sred sjajnog, zelenog planinskog svijeta zaspalo. Muž i ja smo bdjeli nad mladuncem i tiho preli na suncu ko dvije zadovoljne mačke.

Tokom daljnjih godina planinarili smo zajedno sve više i više, a najčešće smo obilazili naše Sljeme. Uvijek nam je bilo prekrasno! Onda je moj muž samo najedanput umro. S ostrim sječivima bola u cijelom mom biću teturala sam Sljemenom. Bilo je duboko ljubičasto-plavo i baršunasto. Urlala sam: "Nema ga više, plava planino! Nema ga više!"

Baršun plave planine-prijatelja blago je omotao oštrice bola i ja sam se smirivala. "Zlatno čedo" je odraslo i krenulo vlastitim putevima, a ja, kad stignem, planinarim s planinarima kojekuda, ali najrađe sama po Sljemeni. S njime stičem mir i vedrinu, koja mi je potrebna za život. Sljeme, moj prijatelju!

Tako sam i danas u podne, nedjelje uoči Stare godine, krenula na Sljeme da u sebi očistim ljagu ružnog filma. Sunce i topli vjetar rastopili su snijeg, pa sam gojzericama gazila blato, ali glava mi je bila na suncu. Zaboravljala sam ružni film. Malo ispred mene sklizao se i kobeljao blatnim putem neki postariji planinar. Od njega su se razliježali zvuci orgulja. Sluša li on to misu na tranzistoru, upitala sam se. Dostigla sam planinara i pozdravila ga. Pozdravom kao da sam odvrnula slavinu. Odmah je ugasio tranzistor i u prolazu, u roku nekoliko časaka, doznala sam da ima 86 godina, od čega bar pedeset ne može živjeti bez Sljemena, svake nedjelje i po svakom vremenu nešto ga goni u Zagrebačku goru; da je preživio dva rata i sve ratne strahote; doživio uragan na Sljemenu, kad se drveće poput šibica rušilo oko njega itd. Sve sam saslušala, a onda krenula dalje od starog gospodina koji je, uzgred rečeno, izvanredno izgledao za svoje visoke godine.

Prosljedila sam prema Medvedgradu. Medvedgrad je u svako doba godine prelijepi biser sred planine. Tako sam zahvalna arheolozima i rad-

nicima koji ga obnavljaju - izdižu iz vlastitih ruševina kao pticu Feniks iz pepela. Kad je bila podignuta kapelica i ja je vidjela, rasplakala sam se od ganuća nad tolikom ljepotom što je stvorena u ona barbarska vremena i u ovim barbarskim krajevima. Odmah sam se i ispravila. Ono su bila i kulturna vremena i ta je kapelica odraz duha onoga doba.

Na strmini južnog prilaza starome gradu, preda mnom tata i dijete. Skližu se po blatu, ali prilično brzo napreduju. Jedva sam ih sustigla da osmotrim malog planinara.

- Ima tri godine, a na ljeto ćemo zajedno pješice i do vrha - hvali se tata, a ja se divim, naravno.

Pedalj-dečkić je svijetle prozirne puti, velikih prozirno plavih očiju - proziran, nježan, lagan kao mali vilenjak. Nabili su mu na glavu onu tešku, debelu kapu i zagnuli ga tammom vindjaknom, sigurno zato da ga pritisnu k zemlji kako ne bi s vjetrom odletio u prozirnju vedrinu.

- Kuda vodiš tatu? - pitam.

- Na Medvjedgrad - odgovara mali zarobljeni vilenjak i na tren me podsjeća na moju mladost, moje "zlatno čedo" i njegovog tatu.

Medvedgrad je bio zatvoren. S vrata sam pozdravila "svoju" crkvicu, novi luk kod ulaza i nastavila na Sv. Jakob. Po strmini pušem, odmaram se, polako napredujem. Pri vrhu bljuzgav i sklizak snijeg. Skližem se, posrćem i usput zabavljam gledajući tuđe tragove u snijegu. Gore je išao samo jedan čovjek, muškarac, i manje se sklizao nego ja. Nadolje su dva traga cipela, jedne velike i druge male, kao od mlađeg osnovca. Ti tragovi, iako idu nizbrdo i po bljuzgi, uopće se ne sklizu. Sigurni su i jasni. Opet nešto čemu se moram diviti! Konačno, zadihana, stižem na vrh do crkvice Sv. Jakoba. Strovaljujem se umorna na klupicu uza zid. Vidik prema Zagrebu zamagljen. Mir i spokoj oko stare crkve. Iznad glave, na dohvat ruke, vedrinom neba jure mali lagašni oblaci ko "lampice" maslačka. Nježna, vedra naiva. Rabuzin! Zar sam ikada bila trulo raspoložena? O, Sljeme moje milo!

Samo malo dalje od tog spokojstva prolazi cesta, popodne ove nedjelje krcata automobilima. Izgleda da i te velike smrdljive bube vole Sljeme. U smrdljivim bubama jedan, najviše dvoje, pretežno mladih ljudi. Dovedi svoj auto malo na "friški" zrak. Ima ih, doduše, i s djecom, saonicama ili

skijama, pa na te gledam blagonaklonije. Izdržala sam među njima idući cestom do zavoja, gdje se odvaja šumska cesta za obližnji planinarski dom "Risnjak", a nizbrdo planinarska Omladinska staza. Tu je bio snježni nanos, sada raskvašen, a u tom dubokom kvaču koprcala su se dva auta nastojeći krenuti prema "Risnjaku". Kada se nikako nisu mogli pomaknuti s mjesta, otvorila su se vrata auta i iz njih počeli ispadati pravi pravcati planinari opremljeni za velike planinarske ture, tj. obučeni u šarene vindjakne, planinarske hlače, dokoljenice s nazuvcima, vunene kape i rukavice, a bome pomaljale su se i grdosije od "ruksaka", pa štapovi i cepini. Jedan ženski glas zabrinuto je savjetovao:

- Što ćemo sad? Najbolje da naprijed ide onaj tko najbolje hoda i pozna put do doma.

Možda sam zlobna, ali jako su mi zabavno djelovali stojeći bespomoćno kraj bespomoćnih auta. No i oni vole Sljeme, pa moja zloba nije bila zajedljiva. Ostavila sam zabavne auto-planinare s njihovim problemima i krenula Omladinskom stazom put svome domu. Omladinska staza taj je čas opravdavala svoje ime, jer se u to podmaklo popodne njome uspinjala, u dobrom raspoloženju, samo omladina. Vjerojatno su išli na pripreme za doček Nove godine. S nekima sam se poznavala, s nekima nisam.

- Nazdravljje vam Staro ljeto bilo, gospođa! - vikne mi mladić duboka glasa i dubrovačkog naglaska.

- Teta, sretna vam Nova godina! - uzbuđeno se sa mnom rukovao drugi neki mladić.

- Hvala, i ja tebi želim sretnu Novu godinu; i svim prijateljima Sljemeni bez obzira na dob, vjeru i narodnost! Želim još da s Novom godinom prestane haraćenje šuma nezamjenjive, naše, Zagrebačke gore! - nabrajam ja, a dečko me nadopunjuje:

- Teta, i da bude mir! Samo mir! Da ne bude građanskog rata. Da ne bude nikakvog rata!

Njegovim, tako mladim licem prelazila je sjena straha. Gledajući me uznemireno, odlazio je natraške od mene. Potapšala sam ga po ramenu duboko suosjećajući s njime. I on je donio svoju tešku brigu na Sljeme. Nadam se da će mu Sljemeprijatelj pomoći da lakše nosi svoje breme, kao što nam to mnogima pomaže, zblizava nas i obnavlja radost življenja.

SLJEME - NAŠ LIJEPI, NENAMETLJIVI, POUZDANI PRIJATELJ!

Strah

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

Na cesti Zadar-Gračac, nekih stotinjak metara od markirane staze za Crnopac, vidi se s desne strane šumski put.

- Zaista bi me zanimalo kuda vodi, može li se njime do vrha Crnopca i spustiti se s druge strane te tako zaokružiti Crnopac - često puta bi znao reći Tatek dok smo se vozili za Liku ili se vraćali u Zadar.

Jedne nedjelje, bila je prilično jaka zima, vrtjeli smo se oko Prezida, motali se oko kukova i stijena, njuškajući stare i napuštene staze i stazice. Tataka zanima ovaj dio Velebita, jer, kako veli, nisam još ovdje zabio svoj nos u svaku rupu i svaki dolac, niti se popeo na svaku stijenu. Općenito uzevši on se zanima za sve planinske staze, kuda koja vodi i gdje se završava, može li se zatvoriti krug ili sve to spojiti s glavnom velebitskom stazom Prezid - Zavižan.

- Svi putevi i sve staze nekuda i nekamo vode i nisu napravljene bez smisla. Planina je kao i duša čovjekova. Ima svoje otvorene i zatvorene puteve i staze, javne i tajne, samo ih treba naći da bi se ušlo u njenu srž - znao je reći Tatek.

I kada je konačno toga dana zaključio da bi se odavde sasvim lijepo moglo proći kroz doce i kuke, predloži da odemo vidjeti kuda vodi ona šumska staza. Put je bio lijep, čist i prohodan. Kratko rečeno, održavan. Nakon nekih tričetvrt sata ugodnog hoda stigli smo do mjesta gdje se račvao u dvije staze. Jedna je vodila prema Cerovačkim pećinama, a druga prema jugu i ulazila u šumu. Zašli smo u šumu. Ali, nebo se počelo oblačiti. Negdje je zatutnjalo. Iz šume su se oglasili nekakvi zvukovi. Vjetar? Vuk? Medvjed? Tatek podigne svoj nos uvis, okrene njime dva - tri puta, pa zaključuje:

- Vjetar mi donosi miris mokraće od medvjeda. Gospodin se pomokrio da bi zaokružio svoje carstvo - i kao glavnokomadujući daje nalog za polaćenje.

- S rogatima se ne treba bosti - filozofski će Ante, pa se i on okrene nalijevo krug.

Sljedeća nedjelja osvane vedra i prohladna. Tijekom tjedna pao je snijeg, ali to Tateku nije smetalo (meni jest). I krenuli smo ponovno u nepoznato područje, bez kompasa i karte, držeći se Tatekove intuicije, jer njegova glava kao glavnog vode sadrži svu hrabrost, drskost, snalažljivost. Poneki put ima on toga i previše (pa izjavljuje da mu to čak i smeta), dok je moja sasvim prazna. Ono malo pameti što je imam obavezno ostavim kod kuće. Još kada bih ostavila sve stra-

hove od snijega i provalija, bilo bi mi uistinu divno. Ali, što se može? To je jače od mene.

- Nek mi pomogne dobri gospodin Bog i sveti Nikola putnik - pomislih u sebi, jer sam vrlo dobro znala što me čeka kada idem s Tatekom u nepoznato, njegovim tzv. direkcijama. Često puta on ne priznaje ni životinjske staze, jer konj koji pase u planini, medvjed koji živi u planini, vuk koji se neprestano kreće, nijedan od njih nije toliko lud da u potrazi za hranom ide ivicom stijene, da se provlači kroz gudure, da visi nad provalijom kao Tatek. No, ipak, prije nego markira neku stazu on po nekoliko puta prođe njome, tražeći pristupačnije i lakše varijante, dostupne običnim planinarima.

- Direkcioni su moja privatna stvar i moj gustuš, a tvoje je hoćeš li za mnom ili nećeš.

I vrag me odnio blesavu, kakva jesam, idem za njim kroz te gudure i procijepa, kroz paklena grotla, upadam u Luciferove kazane i izvlačim se iz njih. A ni Ante nije ništa bolji od Tataka. Blaženo se smiješka, poput zadovoljnog mandarina, pa maršira za Tatekom kroz vrtače i stijene.

Uostalom, kada malo bolje promislim, da nije Tataka, njegove upornosti, njegove ljubavi prema Velebitu, pola toga bi ostalo tajna. Sjetim se samo njegove magareće upornosti da se sagradi dom na Stapu, premda je sve završilo samo s onom kolibicom, jer društvo nije imalo novaca za to, jedva da je moglo dati i ono malo crkavice kojom je podignuto sklonište. No njega još uvijek ne napuštaju snovi o velikom domu na Stapu, o hotelu na Bojincu, o planinarskom domu na Marasovcu, na Halanu. I kada se svega toga sjetim, onda mu i opraštam sve te njegove mušice s lutanjima po Velebitu. A to što je naše društvo gluho i ćoravo, siromašno i kratkovidno za tako nešto, to nema veze s njegovim snovima. Često puta nas dvoje sanjamo glasno i, što je najzanimljivije, naši su snovi istovjetni. Željela bih isto što i on to jest da Velebit postane druga Slovenija, bar što se tiče domova i skloništa.

Išli smo svatko za sebe utonuo u šutnju, kako mi to već znamo šutjeti kada hodamo. Jug, jugoistok, opet jug. Hrbat Crnopca je nestajao i opet se pojavljivao. Idemo dobrim pravcem, ravno prema hrptu. Staze je nestajalo. Polako se gubila i onda sasvim nestala. Pojavio se dubok snijeg i mokre stijene. Vlažne, klizave. I strah.

- Ne idem dalje - rekoh.

- A ti se vrati istim putem kojim smo došli - reče Tatek.

- Ja,...ja... da se vratim istim putem? A kojim putem, molim te? Puta nema. Izgubila bih se iza prvog zavoja i nestala u prvoj provaliji. Ipak idem dalje s vama, pa šta bude. Samo mi je žao vas. Vi ćete se penjati, skakati, preskakati rupe i rupčage, a ja ću vas usporavati vukući se za vama i proklinjući trenutak kada sam krenula za vama. Vrag me odnio blesastu.

I počela je kalvariju. Muke po Mateju. Upadamo u labirinte kukova, vrtača, ponikvi, okomica, klizavih stijena. Previše sam se bojala, previše me bilo strah da bih dijelila Tatekovo oduševljenje nad svakom vrtačom, nad svakom stijenom, nad svakom kamenom figurom. U nekim trenucima vidjela bih sebe kako se strovaljujem u provaliju i nestajem u dubinu.

- Zamisli, Ante - reče Tatek, - čuješ odjednom klizanje, šum, jedno dugo i otegnuto Anteeee... tup ... i nema me više.

- Zaveži - rekoh bijesno naglas. (Čita mi misli - pomislih).

Za mene je njihov tempo bio prebrz, a za njih je moj opet bio prespor. Kajala sam se što sam pošla s njima, zbog njih, jer sam znala da ih zaustavljam. Da nije mene oni bi ovaj put projahali kao od šale, a da sam pak ostala kod kuće, živa bih se izgrizla što nisam pošla s njima. Ipak sam, zahvaljujući Tateku, upoznala Velebit izvan staza, markacija i ustaljenih puteva. Poznavajući sebe, znala sam da će taj moj strah i taj bijes nestati onog trenutka kada dođemo do cilja. I zato je najbolje da šutim i vozim dalje. Ipak nisam mogla vazda šutjeti. Izbio bi poneki put bijes iz mene, pa i poneka sočna psovka. "Rasterećenje" rekli bi psiholozi.

Na nekim mjestima upadali bismo u snijeg do koljena jer nismo poznavali teren, a poneki put visili bismo nad provalijom pa se prebacivali preko nje pomoću granja poput majmuna i tako napredovali. Zaista smo napredovali. Ispred nas su se nizale stijene, zjakale rupe, a s druge strane opet su se dizale predivne okomice.

- Ovo mi je nalik na Rožanske kukove - prijeti Tatek. A ima i sličnosti s Kapelskim putem.

- Olala? Kapelski put su rože i fiori prema ovoj divljini - rekoh.

- Svakako. Prošla si Kapelski put i vidjela ga samo zahvaljujući Vihorašima i Končarevcima. Da nije njih bilo, vraga bi ti prošla onuda. Oni su se u početku isto tako suočavali s ovakvim nepristupačnim terenom i namučili se dok ga nisu učinili pristupačnim. Trebalo bi nam nekoliko godina uporna rada da bi se ovuda provela markirana staza. A vrijedilo bi, jer se ovaj dio Crnopca odlikuje prekrasnim detaljima koji nisu još ispitani, a ništa ne zaostaju ljepotom za ostalim dijelovima Velebita. Mislim da ovuda nije još prošla ljudska noga, jer nitko nije toliko lud da ide ovuda kao mi - završi Tatek.

- O, gracias a Dios - ova ti je zadnja rečenica najpametnija što si je izrekao posljednjih deset godina - narugam se i odmah pomirljivo nastavim:

- No...no... ne ljuti se, Japice naš, ipak mislim da bi nam tu dobro došla jedna karta specijalka, ali takve karte ljubomorno čuva vojska. Vojna tajna. Gluposti! Svaka švapska šuša poznaje našu zemlju bolje od nas samih. Vidjela sam tamo u Paklenici jednog starog švapca sa specijalkom na kojoj se vidi svaka ograda i ogradica, svaki izvor i izvorčić, svaka jama i jamica. A mi se igramo vojne tajne. "Ne mogu od smija" - rekao bi Miljenko Smoje. Onaj tamo sa satelita može me uslikati i vidjeti na slici što ja ovdje radim, čak i što čitam, a mi ne možemo nabaviti jednu pišljivu kartu.

- Začepi labrnju i vozi dalje - prekine me Ante.

Kretali smo se dalje. Tatek me stalno upozorava da se držim njegovih stopa, a meni se opet činilo da se one uvijek nalaze na riskantnim mjestima, pa sam radije sama sebi pronalazila put, služeći se pri tome rukama i nogama.

- Ličim na staru majmunicu koja je izgubila reflekse od starosti - rugala sam se sama sebi.

Već smo prešli i treći prevoj, ali nikako da se dočepamo padine Crnopca. Na trenutak bih zagrlila stablo i prošaptala: "Om mani padne hum" (neka vrsta tibetanskog očenaša). Tumačenja o značenju i vrijednosti ove rečenice su različita. Om je metafizički simbol, neka vrsta psihološkog oružja, sredstvo radi oslobođanja unutrašnjih naših smetnji pri težnji k višem cilju

- Samo ti i dalje mrmljaj svoj ommm,ommm ako ti je teško, pripadne mi Tatek.

- OM - povikala sam iz svega glasa, - đavo da te nosi, Japa, danas čitaš moje misli kao otvorenu knjigu.

Usprkos tom "višem cilju" i miru što bi mi ga magična izreka trebala donijeti, u meni je kuhao bijes i spremao se da eksplodira u obliku neke sočne psovke na koju se obično Tateku diže ono malo kose na glavi. U isto vrijeme javljalo se u meni i samosažaljenje i ljutnja, a pomalo i zavist dok sam gledala njih dvojicu kako s lakoćom preskakuju sve prepreke i šibaju dalje. Toga se dana s nama našla i Dubravka, ali ni ona nije ništa zaostajala za njima.

- Jadan Japica sa mnom - mislila sam gledajući njegovo drago i toplo lice, a zbog mene pomalo i zabrinuto. Znala sam da on vrlo dobro shvaća kako se ja osjećam. Znao je da mi pluća otkazuju na ovoj hladnoći i da dišem na škrge, jer su mi se svi dišni putevi stisli, što od hladnoće, što od straha. Gegala sam dalje, a Tatek bi se s vremenom na vrijeme okrenuo, pruživši mi svoj štap. Ja bih se za nj uhvatila i nastavila dalje kasati za njim.

- Pravi si tigar - rekla sam mu.

- Ja? - upita začuđeno.

- Da. Ne mislim na tigra kao krvoločnu životinju, nego na tigra sa savršenim refleksima, uhdanim i ritmičnim kretnjama, gipkog i neustrasivog.

- Prošlo je vrijeme mog tigrizma - nasmije se Tatek. I ja sam ostario. Danas sam prije stari olinjali mačak nego li tigar.

Kamene litice su se nadvijale nad nama. Nigdje prolaza, nigdje staze. Samo ovakve lude kao mi mogu se ovuda vucarati poput divljih zvijeri. Bila je tišina. Tišina zimskog dana. Mraz je ujedao za lice. Štipao za nos. Grizao. Zubato sunce sjedilo je na nebu, ali ni malo topline od njega. Slike i pojmovi o lijepom pojavljuju se, gube i nestaju. Mozak ih registrira naizmjenice, razmjerno sa strahom. Što je strah manji to su slike jasnije, što je strah veći to su slike manje. Manje ih opažam. Ipak idem. Hodam. Dižem noge, spuštam noge. Zašto idem? U ime čega? Koga? Možda se želim dokazati. Kome? Što zapravo želim sebi dokazati? Da mogu hodati? Meni ne treba dokaz. Budalo stara! Eto, to sam ja. Za mene bi bilo bolje da sam ostala doma i gledala Velebit s balkona. Bože, koji jesi na nebesima, daj mi malo pameti i jakih živaca! Bog čuva luđake, pijance i malu djecu. Budale su na prvom mjestu. "Blago siromašnima duhom, njihovo je carstvo nebesko". A gdje je moje carstvo? Ovdje, u tim stijenama? Zaista je to carstvo ljepote.

Slike su se redale dalje. Predivne. Ponori. Stijene bizarnih oblika. Kukovi. Visoka stabla pod teretom života. Zelena mahovina. I ptica koja bi se oglasila iz dubine šume. I vjetar koji bi na strunama granja zavrtao melodiju o svojoj vječnosti, našoj ništavnosti i prolaznosti.

Konačno! Konačno smo izašli iz zadnje vrtače. Zadnje stijene i zadnji ponor ostali su za nama. Ispred nas se nacrtala kosa padina Crnopca, sa gustom stoljetnom šumom i dubokim snijegom. Ante je bio već negdje visoko. Dubravka za njim. Tatek je usporavao korak zbog mene. Penjala sam se poput kakovga rasklimanog robota. Upadala u snijeg i opet se izvlačila. Stigla sam ih. U glavi mi je tutnjalo. U ušima šumilo. Zvonila su zvona svih katedrala svijeta, treštali strojevi. Zatvorila sam oči.

- Već sam pomišljao kako ćemo prenočiti u nekoj vrtači kada sam vidio kako teško ideš - reče mi Tatek. - Ante i Dubravka nastavili bi put, a ja bih ostao s tobom.

Njegov dragi i topli glas dolazio je kao iz neke daljine, prodirao do mojih moždanih vijuga, ulazio u moju svijest i opet nestajao, gubio se u prostranstvo beskrajja, da bi mi se opet iz te beskonačnosti vratio sasvim jasan i bistar. Otvorila sam oči. Nebo je bilo plavo. Beskrajno plavo. Tatek se smješкао. Ante je jeo, miran i spokojan. Dubravka puhala i smijala se širokim osmijehom mlade žene.

- Dovraga, ja i moji strahovi - rekoh.

- To je dio tebe i to je jače od tebe - počeo mi objašnjavati Tatek. Jesi li se ikada upitala zašto te tvoj strah potpuno paralizira čim vidiš snijeg? Znam da si kao dijete doživjela neugodnost vezanu za snijeg i led, ali to treba naprosto zaboraviti, izbrisati iz sjećanja. Gledajući snijeg i led trebaš misliti na skijanje, klizanje na ledu, na sve ono lijepo što donose snijeg i led, a ne na užase i strahote što si ih proživjela za vrijeme rata, zar ne? A čega se ti zapravo bojiš? Slabosti? Nemoćnosti izlaza iz situacije u kojoj se trenutno nalaziš? Sve je to besmisleno. Ako se nešto mora dogoditi, dogodit će se, bojala se ti ili ne. Strah ti tu ništa, ama baš ništa neće pomoći. Naprotiv, on će te onesposobiti da ublažiš neugodne posljedice i neće ti pomoći ni psovke, ni zapomaganje, ni kuknjava. U tim najtežim trenucima, kada gubiš tlo pod nogama, pomisli na svjetlost sunca, na ljepotu šume, na veličanstvo svemira, na beskonačnost. Poslušaj pjev ptica, šum lišća, kliktaj orla i nastavi dalje kroz ove planine, kroz ovaj naš mali jadni život. Usredotoči pažnju na hodanje, hodanje. Zamisli cilj pred sobom i vidjet ćeš da ćeš vrlo lako doći do tog cilja. A ono što se mora desiti, desit će se, bojala se ti li ne.

- To je fatalizam - rekoh. Vjerovanja u neizbježnost sudbine, da su svi događaji unaprijed utvrđeni, da ih je neopozivo odredio neki prirodni uzrok.

- Ne - reče Tatek. To za mene nije fatalizam. Fatalizam je odlika Islama, a ja sam kršćanin. Ne vjerujem u fatalizam o kakvom ti govoriš. Ja samo vjerujem u sudbinu, u smrt koja je neminovna i koja je sastavni dio nas i našeg življenja. I baš zato smatram da su svi ti tvoji strahovi suvišni, oni ti ništa ne mogu pomoći, samo te koče. I varaš se ako misliš da sam ja hrabar. I ja sam u nekim trenucima kukavica, jer ja sam ipak samo čovjek. Svi mi kao ljudi imamo svoje loše strane, samo što ja ne ispoljavam tako glasno kao ti sve što mislim i osjećam. Ja imam jaku vjeru u Boga, koje ti nemaš. A ako je i imaš, ona nije jaka kao moja. I kada mi je teško, ja se imam kome obratiti, imam se kome moliti, za razliku od tebe koja u teškoćama čas psuješ kao kočijaš, a malo zatim moliš toga istog Boga kojeg si najprije psovala, da ti pomogne. Čisto protuslovlje! Umjesto da se pouzdaš u svoje snage, da vjeruješ u sebe, ti gubiš vjeru u svoje sposobnosti, a znam i siguran sam da možeš svladati svaku prepreku. Eto, tu griješiš, jer onaj tko sumnja u sebe i svoje snage, izgubljen je. Bojeći se da neće uspjeti i zaista ne uspijeva. Moraš vjerovati, moraš biti sigurna. U tome je snaga čovjeka. Moja vjera je jaka, utkana u svaku moju ćeliju, u moju svijest. Ona je dio mene i moje ličnosti. Ona mi daje smirenost i sigurnost koja mi dopušta da bez straha i uzbuđenja lutam planinama, verem se po stijenama, visim nad provalijama, spuštam se u jame i, Luce, nisam ni u jednom času po-

sumnjao u uspjeh, jer bih bio izgubljen u onom trenutku kada bih posumnjao u sebe. Ako mi je pak suđeno da poginem, poginut ću mirno.

- Dođavola, ja se ne bojim smrti kao smrti, jer ona je neminovna. Bojim se samo patnje, stradanja, nemoći, ostavljenosti, izgubljenosti, boli.

- Onda sjedi kući i gledaj televiziju - umiješa se Ante.

- Neću. Jednom čovjeku reče gatar da će poginuti i zato se nije micao sa svoga kauča. Nakon nekog vremena pala mu je slika sa zida i rascopala mu glavu.

- Eto vidiš, Luce moja, što je suđeno, suđeno je i zato idemo dalje.

- U nove pobjede - naruga se Ante.

- Bijesna sam na samu sebe, na svoj strah, na svoju sporost. Nekada sam trčala kao koza, balansirala na rubu stijene, a sada se ljuljam kao pijani Lovre preko broda u oluji.

- Godine, draga moja Luce! Sa starenjem čovjek gubi snalažljivost, hrabrost, ravnotežu. Nestaje osjećaja sigurnosti, čak i drskosti što smo je imali dok smo bili mladi. Ne možeš ljutnjom sve to nadoknaditi i zato nema smisla da se ljutiš ili da bjesniš. Procesi starenja su neminovni i to je još jedan od razloga da je tvoja ljutnja suvišna - završi Tatek.

Okolo tri i pol bili smo na vrhu Crnopca. Sav onaj strah, bijes, ljutnja, umor, svega je toga tu nestalo, izgubilo se. Izlila sam u sebe litru čaja, smlatila čitavu čokoladu i kimnuvši glavom dva tri puta nasmijala se glasno, glasno. Smijala sam se do suza koje su vrcale iz očiju.

- Pošizila - zaključujući filozofski Ante.

- Ne, otkočila se - popravi ga Tatek.

Zrak je bio čist, prohladan. Nebo modro kao razrjeđena tinta. Tamo daleko bjelile su se bosanske planine, a dolje pod našim nogama, kao perzijski ćilim, prostrla se njedra Crnopca, široka, duboka. Malo poznat, malo posjećivan, a tako lijep u svojoj surovosti. Prostrli se kukovi ispod nas, stijene, japage, vrtače obasjane kasnim popodnevnim suncem, uspravili se vrhovi stoljetnih stabala ponosno izranjajući iz bijelih stijena. Okamenjena čudovišta. Groteskne figure. Jednom davno, dok smo ovako sjedili na istom ovom vrhu, samo što smo došli markiranom stazom, rekao je Tatek da ga sve ovo ovdje, kao i ljepote diljem Velebita, podsjećaju na rad nekoga davno umrlog kipara naivca koji je tu prolazio divovskim koracima, pa tesao, klesao, pravio figure od kamenja te ih bacao, razbacivao, slažući ih jednu na drugu te tako napravio čitavu galeriju likova kakvu nijedan živi kipar nije u stanju danas napraviti. Svaku stijenu, svaku figuru stavio je na mjesto koje joj najbolje odgovara. Kada malo bolje pogledaš onda zaista vidiš da se sve to pokorava prirodnim zakonima i estetskim proporcijama, da je to savršen sklad linija, harmonija kakvu samo majka priroda može napraviti.

- Galerija, galerija, beskrajna, beskonačna - reče Tatek.

- Upravo razmišljam o tim stijenama i o onim tvojim riječima što si ih rekao dok smo jednom sjedili ovdje, o planini, o stijenama, o galeriji i galerijama diljem Velebita.

- Umjetničke duše, idemo! Mrak će nas uhvatiti, - reče Ante nasmijavši se toplo i nježno kako samo on to zna i umije.



Petar Zoranić - planinar našega doba

MARIJA ŠILOVIĆ

ZAGREB

Putovanja i pokretanje česte su teme u svjetskoj književnosti. Kroz njih čovjek postaje dio svijeta. Bez dinamike, pokreta nema ni unutrašnjeg mira, a nigdje kao u prirodi ne nalazimo savršeniji sklad. Snaga prirode je u tome da djeluje na čula, omogućuje čovjeku da se oslobodi skrupula i "ozbiljnih" poslova i vrati u svijet animalnoga, u svijet igre i spontanosti te tako ponovno pronađe sebe.

Zoranić zamišlja svoje putovanje kroz ljepote velebitske prirode: "I pod koprinom lik išćući za beteg ljubveni uliče, na planine i vilenici projdoh".

Od pastira i seljaka čuo je mnoga pastirska petja - junakov i devojak u dube, vrulje i vode. Tu traži beteg nesretnoj ljubavi. Ljubav je puna nemirnog straha, a ljubavni beteg mu uništava život.

Daje opise elementarnih životnih pojava - bure koja je uljudna, gizdava, ohola, plemenita, dražesna, rogoborna. Dolazi do Vražjih vrata i tako nastaje vjetar - bura.

Paklenica je uzak klanac na jugu naše zemlje. Dobila je naziv po PAKLU. Propast paklena asocijacija je na Paklenicu. Odatle dolaze vrazi zvučnih imena: vrag i đavao, hudova i nepodoba, zlo, gniv, truh, jauk, skuk, jad, beteg, ujed, skrb, žurba, pečal, škoda, nerazdor i nesvat. Poglavar tog paklenog kraljevstva Paklenice je golemi Lucifer. Dao je njegov vanjski opis: "Vazda mu curkom tecijahu

žalosne suze". Po imenu tih voda ponor se i zove Pakao.

Planina svojom snagom tjera čovjeka da dođe u stanje ekstaze: "ptičice i miris zelja, cvitov, miris bilja i cvijeća..". Dao je opis pejzaža, raskošan hlad, sunce i ptičice.

Zoranićev put u planinu trajao je tri dana, a pripovijedanje pastira dok ne zapadne sunce.

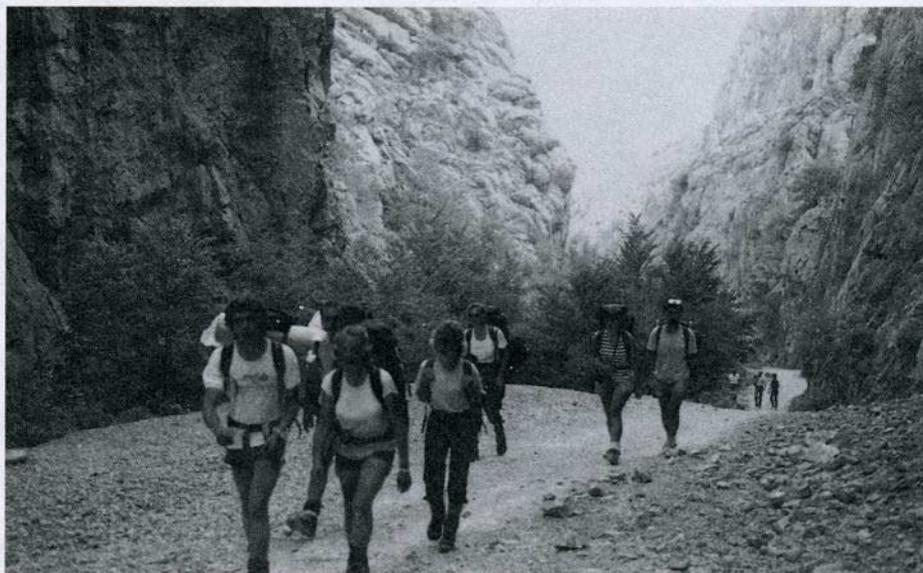
Središnje mjesto u djelu je SAN, najljepše djetinje čuvstvo. Pastiri kopne jadajući se o svom ognju od ljubavi, a snovi govore o snazi prirode. Nižu se sni i pripovijesti.

Velebil je dobio ime po imenu mladića Velebil. Taj mladić je s ocem boravio u ovim krajevima. Puno, vremena provodio je na vrhu često pokrivenom bijelim snijegom. Oni koji tu žive, po dječaku su Velebil prozvali Velebić.

Pjesnik susreće vile - Latinku, Kaldejku i Hrvaticu. Govori o navikama, gradovima i rijekama - Krki, Topolju i Skradinu. Razmišlja o znanju i neznanju, istini, licemjerju, milosti.

Zoranićeva shvaćanja su suprotna prijašnjem srednjovjekovlju. On je čovjek novoga doba, renesansnog. Uživati u ljepotama prirode, osjećati je, to je uživanje u životu i njegovim radostima. Prema pjesniku, bogovi pokreću prirodnu snagu.

Eto, zašto je Petar Zoranić, stari hrvatski pisac iz 16. stoljeća, planinar našeg doba.



Tragom Petra Zoranića

Foto: M. Šilović

Doživljaji jednog vođe puta

TOMISLAV JAGAČIĆ
VARAŽDIN

Planinar s kravatom

Na putu za Durmitor i Taru naš autobus, koji polazi iz Maribora, zaustavlja se u Ljubljani i Zagrebu, pa i u drugim mjestima na toj relaciji odakle su moji putnici planinari. Zagreb je, daka-ko, obavezna stanica za Zagrepčane i za sve one kojima je Zagreb najbliži. Od Zagreba nadalje naša je "posada" kompletna. Svaki putnik unaprijed znade svoje sjedalo, a sjedala rasporedim prema životnoj dobi putnika. Oni se međusobno još ne poznaju, ako nisu članovi istog planinarskog društva, ali će se na desetodnevnom planinarsko-splavarskom putovanju, prilikom uspona na Vasojevički kom, Savin i Bobotov kuk na Durmitoru, te najposlije na Maglič itekako upoznati i teško će se poslije deset dana, na oproštajnoj večeri, rastajati. Tako je bilo uvijek.

Kao organizator i vodič izradim unaprijed na osnovi podataka iz pismenih prijava putnika adresar koji podijelim u autobusu. Svaki sudionik putovanja može pratiti adrese, kada ja prilikom pozdrava o svakom pojedincu nešto kažem. Jedino ja ih iz dopisivanja sve poznajem. Moj je zadatak da iz skupine različite po životnoj dobi, kondiciji, interesima i predznanju, što prije stvorim složan planinarski kolektiv. Mogu reći da mi to na durmitorskim putovanjima nikada nije bilo teško. Želja da se doživi nešto iznimno lijepo, ljubav prema prirodi i planinama snažno utječe na cjelokupno ponašanje svih sudionika. Vodio sam mnoge izlete i putovanja, ali durmitorska su mi najdraže.

U subotu 30. lipnja 1990, ujutro u 4,30 sati, ušao je, pored ostalih, u naš autobus u Zagrebu jedan putnik koji je odmah pobudio pažnju. Možda je ušao zabunom u naš autobus, misleći da je to neki linijski autobus? Osjećam znatiželju mnogih. Kao da u zraku visi pitanje što tu radi čovjek u izglacanom građanskom odijelu, s kravatom koja se ističe na bijeloj košulji. Svi ostali su odjeveni turistički, sportski. Samo ja znam tko je taj putnik, kuda ide i zašto ide.

Upoznao sam ga još 1978. na Tjentištu, gdje me je zamolio da ga s njegovim prijateljem kao vodič jedne ekskurzije primim u autobus do Sara-

jeva. Bilo je mjesta, pa sam im učinio tu uslugu. Od tada drugujemo već dvanaest godina.

Ali, Nikola Vicković iz Zagreba, po dolasku u Žabljak, drugi dan putovanja, prije polaska na Komove, pojavio se u novoj, pravoj planinarskoj odjeći i pri ulasku u autobus izazvao pljesak. I tako je Nikola, čiji je najviši vrh na koji se dosad popeo bilo Sljeme na Medvednici, postao planinar. S planinarima iz Radovljice iz naše skupine popeo se na Prutaš i tu prisustvovao ugrađivanju kutije u koju je pohranjena upisna knjiga i žig. Usput je po dobrom planinarskom običaju bio "kršten", jer je to bio njegov prvi vrh od 2000 metara visine. Pregazio je on i najviši vrh BiH Maglič, od Lokve Dernečište do Trnovačkog jezera i Prijedora. Već je stigao u društvu s planinarima i na Velebit, u Samoborsko gorje, pretplatio se na "Naše planine", i sve to u 55. godini života. Vjerujem da će on ostati odan planinama do kraja života.

Blago meni, što za to snosim ne malu "krivicu"!

Upravnici pošte iz Žabljaka i Kolašina

Skoro će trideset godina kako sam jednoga ranog jutra, dok je još "soa nebeska" skrivala izlazeće sunce, s varaždinskim planinarskim drugovima Dragom Marčecom i Icom Korotajem napustio planinarski dom kod Škrčkih jezera na Durmitoru. Uputili smo se na Planinicu. Uspun vrlo naporan, ali bio sam trideset godina mlađi. Kada smo stigli na vrh grebena, ispod nas se s druge strane otvorio ambis koji se završavao oduljim snježištem, zatim je slijedio sipar, pa pašnjaci Ališnice. Još danas se uzbudim kada se sjetim silaska niz krševite stijene. Silaska bez markacija. Trebalo je paziti na svaki korak, dobro razmisliti gdje i kako stati nogom. Koliko različitih pokreta! Kakav oprez, koncentracija - sve do snježišta. Sada je trebalo svladati snježište. Drago je bio najhrabriji, spustio se prvi. Ico je bio drugi. Došao je na mene red. Bojao sam se. Snježište je bilo previše strmo. Odlučio sam se odskijati po turu. Drago i Ico su me dočekali na dnu, kako se ne bih odskejao dalje po kamenju.

Stigli smo do katuna Ališnice. Često smo se pogledom okretali prema Planinici, sretni što je

Autor će i ove godine voditi planinare na Taru i Durmitor u dva autobusa, jedan od 26.6. do 8.7. i drugi od 3. do 12.8. U programu je, prema ustaljenom iskustvu, trodnevno splavarenje Tarom, usponi u Durmitoru, Komovima i Magliču, obilazak durmitorskih jezera i Trnovačkog jezera. Putuje se udobnim autobusom s klimom uređajem, prehrana i noćenje u hotelima B kategorije, nekoliko piknika u prirodi itd. Program i obavijesti možete tražiti pismeno ili telefonom na adresu: Tomislav Jagačić, 42000 Varaždin, Slavenska 19, tel. 042-47512.

sve dobro prošlo. Zadržali smo se kod katuna i osvežili mlijekom što su nam ga ponudili uslužni domaćini. Fotografirao sam oveću skupinu stanovnika katuna, obećao da ću poslati slike i uzeo njihovu adresu. Po povratku kući dao sam izraditi slike, ali ih nisam mogao poslati, jer sam adresu negdje zagubio. Prošlo je čak nekoliko godina. Često sam u svojoj planinarskoj arhivi nailazio na ove slike s Ališnice. Pekla me savjest. Što da radim? Jednostavno sam napisao pismo upravniku pošte u Žabljak, priložio slike i dopisnicu za odgovor. Zamolio sam ga da bilo kome, ako na slikama nekoga prepoznaje, dade ove slike i tako mene oslobodi preuzete obaveze.

Za kratko vrijeme javio mi upravnik pošte da je slike predao "onoj ženi, koja na grupnoj slici stoji sa strane i drži dijete na rukama." Bio sam zadovoljan. Nikada nisam osobno upoznao ovoga uslužnog čovjeka.

Kada sam se prije dvije godine pripremao da u program putovanja na Taru i Durmitor uvrstim i uspon na Vasojevički kom u Komovima, obratio sam se Tripku Jankoviću iz Kolašina. Njegovu mi je adresu dao dr. Branimir Jureković, moj planinarski prijatelj iz Novog Mesta. Budući da poslije duljeg vremena nisam dobio odgovor, sjetih se upravnika pošte iz Žabljaka i odlučim na sličan način zamoliti i upravnika pošte iz Kolašina za pomoć i intervenciju. Ubrzo sam dobio opširnije pismo od Tripka i u njemu potrebne podatke. Pisao mi je i sam upravnik pošte Veselin Šćepanović. Veselina sam i osobno upoznao u kolašinskom domu Danijela Vinceka, poznatog planinara iz Titograda.

Prošla je 1989. godina! Evo mene 1990. ponovno s planinarima na putu za Komove. Pisao sam Veselinu i zamolio ga da dođe na Trešnjevik, gdje ćemo na putu za Komove i ostaviti naš autobus. Ostao sam s vozačem kod autobusa, čekajući ovdje da simpatični i veoma uslužni Aco Babović iz sela Jošanice, koji ima katun na Štavni, dovede konja i prenese našu hranu predviđenu za piknik kod katuna. Čekam ja s vozačem Borom Acu, kad se najednom zaustavi kod obližnje kavane Save Lekića neki osobni automobil. Odmah sam u njemu prepoznao mog Vesu, upravnika pošte iz Kolašina. Odazvao se mojem pozivu i sada je on autom prevezao naše stvari do katuna na Štavni. Moram reći da je to bio njegov prvi dolazak u podnožje Vasojevičkog koma. Planinari su na povratku s Vasojevičkog koma, uz dobro "iće i piće" što im ga je dovezao Veselin, bili obradovani, iznenađeni i zahvalni na usluzi.

- Nikako ne bih smio ubuduće, govorili su mi na povratku u Žabljak oduševljeni planinari, isključiti iz programa Komove.

A ja velim: do prelijepih Komova utirao mi je put i Veselin Šćepanović, upravnik pošte iz Kolašina.

Proslava 95. obljetnice PD "Radovljica" na Prutašu

PD "Ravna gora" iz Varaždina održava prisnije veze s PD "Radovljica" iz Slovenije. Društva su se prije jedanaest godina pobratila. Planinari se uzajamno posjećuju, sudjeluju na zajedničkim izletima i proslavama. Tako se i meni pružila prilika da 17. lipnja 1990. sudjelujem na proslavi 95. obljetnice PD "Radovljica" kod Valvasorovog doma ispod Stola na Karavankama. Došli smo autobusom pod vodstvom Vladmire Horvat, agilne predsjednice našeg društva. Izrazio sam želju da i ja u okviru programa svečanosti uputim slavljeniku nekoliko riječi. Najavio me Janez Pretnar, šef protokola. Rekao sam u pozdravnoj riječi da će ova proslava imati i svoj drugi dio koji će se odigrati 6. srpnja na durmitorskom vrhu Prutašu (2393 m). Toga dana ugradit će planinari iz Radovljice u čast 95. obljetnice kutiju za spomenknjigu i žig. Vodit će ih Jože Varl. Tako će svi planinari koji će se popeti na Prutaš saznati da u Radovljici živi i aktivno radi planinarsko društvo već 95 godina. Moram pohvaliti članove PD LTA iz Varaždina koji su izradili ovu kutiju.

Plan je bio ostvaren 6. srpnja 1990. Među planinarima iz Radovljice (Jože Varl, Marijan Krničar, Stevo Kragić, Vida Dovžan, Ivanka Dijak, Jožica Beznik, Boris Verovšek, Božo Zadravec, Aleksandra Vremšak, Nataša Dmitrović) bio je i naš novi planinar Nikola Visković iz Zagreba.

- Razmišljao sam - pripovijeda Nikola - kako će biti. Hoću li izdržati? Nemam kondicije, invalid sam bez desne podlaktice. Koliko će planinari iz Radovljice brzo ići? Hoću li im biti na teret pri usponu? Što ako budem morao odustati? Radovljčani, nastavlja Nikola iznositi svoj doživljaj, nose kutiju i sve što je potrebno da se kutija na vrhu Prutaša ugradi. Dolazimo na vrh, svi ispunjeni iskrenim zadovoljstvom. Kada je sve bilo gotovo, kutija ugrađena, upisna knjiga potpisana, žigovi utisnuti u iskaznice i dnevnike, vodič Jože Varl poljubio je mesingastu pločicu sa slovenskim natpisom da su ovu kutiju postavili na vrh Prutaša planinari iz Radovljice u čast obilježavanja 95. obljetnice svoga društva. Tada smo svi zajedno zapjevali Prešernovu Zdravljicu. Ja sam također pjevao. Bio sam jako radostan. I ponosan - završava Nikola svoju priču.

Poslije 40 godina susret s bivšom učenicom na Durmitoru

Za putovanja na Taru i Durmitor u mjesecu kolovozu 1990. prijavila je Ana Peršen iz Splita još pet planinarki i planinara:

- Mi ćemo vam se priključiti u Sarajevu, pisala mi je Ana, pa zbog toga molimo da naša sjedala budu osigurana i prazna sve od Maribora.

Veselim se svakom planinaru i planinarki koji se uključe u putovanje na Taru i Durmitor, Komove i Maglič, ali Splićani su me posebno zainteresirali. Sastali smo se prema dogovoru u Sarajevu prvog dana putovanja. Tu je već istu večer u hotelu bila prilika da se sa Splićanima pobliže upoznam, razgovaram i osobno sebe bolje predstavim.

- Meni je u Dugoj Resi od 1948. do 1951. bio iz zemljopisa i povijesti nastavnik koji se također zvao Tomislav Jagačić - veli mi jedna Splićanka.

- E, onda sam sigurno ja taj. A ti se zoveš? - pitam.

- Gordana Miličić - odgovori ona, - ali mi je djevojačko prezime bilo Drašković. Sjećate li me se?

- Sjećam se, stanovala si u "kasaru" (tako su u Dugoj Resi nazivali staro radničko naselje, koje je nekadašnji vlasnik tvornice sagradio poput nekih vojničkih kasarni). Tvoja je kolegica sigurno bila Mirica Brozović. Ona je u mojoj dramskoj grupi igrala Crvenkapicu...

Iako je otada prošlo preko četrdeset godina, ipak sam se Gordane sjetio kao svoje učenice, ali je nikada ne bih prepoznao da mi se sama nije javila. Dakako, to nije više djevojčica u višim razredima osnovne škole, već odrasla osoba. Čak su je i Splićani, mlađi od nje, od milja zvali "naša mama". Ovaj iznenađan i ugodan susret s mojom učenicom vratio me za trenutak u mislima u mladenačke dane.

Susret druge vrste

Sada bih vam pripovijedao o drugoj vrsti susreta, a baš po tim susretima razlikuju se naša desetodnevna putovanja od drugih putovanja. Stvarno naše putovanje zapravo tek ovakvim susretom završava. Na kraju putovanja redovito se dogovorimo gdje ćemo se nakon 2-3 mjeseca sastati, da bismo vidjeli snimljene dijapozitive i videokasetu, razmijenili fotografije. Najzgodnije je da taj susret bude u onom mjestu odakle je bio najveći broj sudionika, ali to i ne mora biti tako. Važan je inicijator, sazivač susreta. Dosada su održavani susreti u Varaždinu, u planinarskim domovima na Ravnoj gori, Ivanščici, u Kamniškoj Bistrici i Ljubljani.

Godine 1990. su za skupinu koja je putovala u mjesecu srpnju prihvatile organizaciju susreta Samoborke Marija Babić, Štefica Bezjak, Štefica Rešetar te Ivica Vlahović. Odabrali su restoran, naručili večeru (koju svaki sam plaća), odredili datum susreta i svima uputili pozive. Od 40 sudionika došlo nas je 33. Stigli su drugovi iz Divače, Radovljice, Ljubljane i drugih mjesta. Sastali smo se u Samoboru 22. rujna u 15 sati, a rastali dru-

goga dana ujutro u 4 sata. Nitko nije bio umoran. Nikome se nije spavalo.

Isto tako je bilo i 20. listopada u Pajkovom domu na Pohorju. Ovdje je susret sudionika putovanja u kolovozu organiziralo PD "Jakob Aljaž" iz Maribora. Od 54 sudionika odazvao se 41. Vjerovali ili ne, prosto smo bili iznenađeni kada su stigli čak i naši "Durmitorci" iz Splita. Split - Pohorje! Ta, to je daleko i na zemljopisnoj karti, autom preko Rijeke još više. (Putovanje preko Knina izbjegnuli su zbog poznatih neprilika). Zavrjedom su ovi Splićani, da ih predstavim. Bili su to: Ana Peršen, Francka Jurić, Draga Pirić, Tonka Kekez i Miroslav Braškin.

Tužno sjećanje na Trnovačkom jezeru

Poslije predavanja o Durmitoru, koje sam održao u proljeće 1990. u Samoboru, prijavila mi se za putovanje, pored ostalih, i Marija Babić iz Samobora. Nedugo zatim sreli smo se i na Sletu mladih planinara Hrvatskog zagorja podno Čeva. Marija je imala dva razloga da pođe na naše desetodnevno putovanje. Kao aktivna planinarka željela je sama doživjeti ljepotu Tare, Durmitora i Komova, ali je najviše željela posjetiti Maglič i Trnovačko jezero. Evo zašto! Godine 1979. organizirao je Planinarski savez Hrvatske alpinistički logor na Bioču. Nažalost, mladi alpinist Vlatko Sabolić iz Varaždina nije se pojavio u logoru pod Magličem. Sva potraga za nestalim planinarom bila je uzaludna, bezuspješna. Pronađen je mrtav mjesec dana poslije pod stijenom Trzinkom iznad Trnovačkog jezera.

Marija je htjela da poslije deset godina i sama dođe na mjesto gdje je stradao njezin brat Vlatko. Nije bilo svjedoka ni očevidaca, nitko ne može reći kako se tragedija dogodila. Na jednoj uočljivoj stijeni pokraj Trnovačkog jezera ugradili su Vlatkov brat Valent Sabolić i inž. Zlatko Smerke spomen-ploču. U društvu s planinarima Marija se uputila od Prijedora do Trnovačkog jezera. Sa sobom je ponijela spomen-vjenčić. Kod jezera je upoznala obitelj Vukašina i Radmile Komnenić iz crnogorskog sela Pilatovaca kod Plužina. Komnenići imaju katun poviše jezera. Članovi ove obitelji sudjelovali su u pronalaženju i prenošenju poginulog Vlatka.

- Sretna sam - pisala mi je Marija poslije završenog putovanja - što sam sreća i upoznala tu divnu obitelj, a nesretna sam bila kada su mi pripovijedali kako su prenosili mojeg brata na konju. Ne mogu vjerno opisati kako sam se osjećala među tim običnim i divnim ljudima. Toliko toga sam htjela pitati, reći, ali nisam mogla zbog uzbuđenja. Ta divna Vukašinova žena Radmila, koja je primila spasilačku ekipu, dala konja da njezin sin prenese mog brata u Foču, primila me

kao svoga i sve više mislim o njezinom pozivu da provedem više dana kod njih u katunu. Mislim da ću to učiniti. Morat ću! Ta divna djeca, koja svaki dan, čuvajući ovce, beru cvijeće i kite spomen-plotu! Bila je okićena i kada smo mi došli. Radmilinoj unuci Danijeli sviđa se ime Vlatko i voljela bi da ima bracu koji se tako zove. Sve me se ovo toliko dojmilo da mi je bilo veoma teško napustiti

njihov kraj. Danijeli sam poklonila svoju jaknu i šeširić - neka ih obuče kada čuva ovce i bere cvijeće za mog brata. A ona je meni obećala, ako joj javim kada ću opet doći, da će mi nabrati čaja kakav ona pije i kojemu zahvaljuje što je stalno zdrava. Otišla sam puna divnih dojmova i sa željom da ću opet doći i sve ih ponovno vidjeti - završava Marija svoje pismo.

Kamenčići sa staza

Dr. ANTE RUKAVINA
GOSPIĆ

29. Hrvatski kardinal na Sv. brdu

Neko je vrijeme Sv. brdo slovalo kao najviši vrh na Velebitu, no već je odavno utvrđeno da nije tako. Najnoviji premjer utvrdio mu je točnu visinu od 1751 m, tj. da je od najvišeg Vaganskog vrha, niži 6 m. Kao posljednji u dugom nizu najviših velebitskih vrhova Sveto je brdo odličan vidikovac na sam Velebit, na more i otoke, na Dalmaciju, Liku i Bosnu. Njegova dobro vidljiva okruglasta pojava na obzoru, strme stijene s ličke strane i mogućnost uspona iz nekoliko smjerova izazov su za svakoga tko se nađe u njegovoj blizini da ga osvoji.

I s druge je strane zanimljivo Sv. brdo. Postajanje njegova imena izaziva brojne upite i do danas nije posve odgonetnuto. Zato je možda i to ponukalo hrvatskog metropolita kardinala dr. Franju Kuharića da se popne na njega. Boraveći ljeta 1987. godine u Starigradu Pakleničkom na odmoru izrazio je takvu želju. A upravo starigradski župnik don Tomislav Baričević u mladim je danima kao dijete često boravio u tim sveto-brdskim predjelima jer su tamo njegovi stariji ukućani boravili sa svojim stadima. Ipak je nazvao svoga prijatelja planinara iz Gospića da i on pođe s njima i bude im na usluzi. Večer uoči polaska svi su se sastali u Ličkom Osiku i sve je bilo dogovoreno.

Osvanuo je 20. kolovoz 1987. i, nekom čudnom zabunom, kardinal i njegova pratnja nisu se navratili po vodiča-planinara iz Gospića nego su sami produžili u dva vozila. krenuli su već poznatim i dobro označenim stazama. U kardinalovoj pratnji bio je tadašnji nadbiskup riječko-senjski Josip Pavlišić, nekoliko župnika iz podvelebitskih župa i nekoliko časnih sestara. Po lijepom vremenu napredovali su polako i prilično teško, s obzirom na godine najstarijih sudionika i na njihovu slabiju i za ovaj pothvat netreniranu fizičku snagu. Ipak su uspjeli i bili zadivljeni pogledom na sve strane.

Upravo kada su stigli na vrh, s druge se strane Sv. brda popela skupina planinara i znanstvenika u kojoj su bili predsjednik Savjeta Parka prirode "Velebit" i član Savjeta federacije dr. Slavko Komar, zatim sveučilišni profesori dr. Željko Poljak i dr. Šime Meštrović i njihovo društvo. Kao da su se dogovorili. Ova je posljednja skupina bila nemalo iznenađena posjetom prve skupine. Osobito je dr. Komar bio iznenađen njihovom neodgovarajućom odjećom i obućom, jer je prva skupina došla na Sv. brdo u svojoj svakodnevnoj odjeći, a to može biti vrlo opasno u slučaju promjene vremena i usputnog zagrijavanja ili naglog hlađenja, no sve je na koncu dobro prošlo.

Vjerojatno je to bio prvi i dosad jedini uspon jednoga našeg kardinala na Sv. brdo pa ga je zato potrebno zabilježiti. Netko je usput spomenuo da je i papa Ivan Pavao II poznati planinar i, tko zna, možda bi on prilikom možebitnog posjeta Hrvatskoj mogao poželjeti da se uspne na ovaj našim planinarima toliko dragi i poznati vrh.

A nesuđeni vodič - planinar iz Gospića, nikako ne može prežaliti što nije bio sudionik toga izuzetnog doživljaja.

Zanimljivo je da nigdje o ovom usponu, koliko se zna, nije objavljen ni jedan redak.

30. Suputnik u vlaku

Noćni je vlak odmicao prema jugu da preko Like u rano jutro dosegne Split. U Karlovcu nam se pridružio mlad čovjek. Visok, tanak, vjerojatno dvadesetogodišnjak. Kako je bilo dosta mjesta on je zauzeo polovicu našeg odjeljka, pružio se i legao. Ali nije spavao. Sa suputnikom s moje lijeve strane upustio se u povremeni razgovor. Tako sam saznao da je bio u posjeti prijatelju u vojsci s kojim je donedavno bio skupa u nekom dalekom mjestu u Srbiji. To mi je bilo posebno simpatično, jer se

UZ RUKAVININE "KAMENČIĆE SA STAZA"

Neumoran istraživač i poštovalac Velebita dr. Ante Rukavina iz Gospića napisao je dosad na tisuće stranica vrlo čitkih velebitskih putositnica. Neke od njih objavljene su i u posebnim knjigama ("Velebitskim stazama", Zagreb 1979. i "Zvona ispod zvijezda", Gospić 1989), a još su neke u pripremi. Niz kraćih članaka o susretima i zapažanjima u planini, ponajviše na Velebitu, počeo je objavljivati u "Našim planinama" 1979. godine pod naslovom "Kamenčići sa staza" i dosad se već nakupilo toliko naslova da bi mogli ispuniti korice jedne knjige. Svaki od njih je, kako autor skromno kaže, jedan kamenčić sa staze, a mi bismo dodali da je svaki od njih zapravo mali dragi kamen. U te su priče utkane autorove emocije, pjesnička senzibilnost i golemo znanje o Velebitu što ga je stekao krstareći nekoliko desetljeća tom planinom.

U ovom broju Rukavina se po deveti put javlja sa svojim "Kamenčićima" i, prolistamo li stara godišta, vidjet ćemo da je dosad pod tim naslovom napisao 28. crtica. Da ih ne bismo zaboravili te da istaknemo autorovu sustavnost i nepresušnu životnost, numerirali smo "kamenčiće" u ovom broju, a tako ćemo nastaviti i ubuduće. Evo pregleda dosadašnjih 28 naslova (u zagradi godina, broj i stranica):

1. Knjiga dojmova (1979, 7-8,171)
2. Ključ (1979,7-8,172)
3. Sljemenski osamljenik (1979, 7-8,1972)
4. Nada (1979, 7-8,174)

5. Strankinja (1979, 7-8,174)
6. Podatak, podatak (1980, 1-2,35)
7. Povijest se ponavlja (1980, 1-2,36)
8. Doživljaj u Pejakuši (1980, 1-2,36)
9. U Nepal u Velebitu (1980, 1-2,36)
10. Velebit u dječjim očima (1980, 1-2,37)
11. Doživljaj u Papuku (1983, 3-4,70)
12. Potraga za Damirom Kistešom (1983, 3-4,71)
13. Oglavinovac (1983, 3-4,72)
14. Prijatelj (1983, 3-4,72)
15. Magla (1985, 7-8,121)
16. Vatra na Crnopcu (1985, 7-8,122)
17. Podnevni uspon na Sv.brdo (1985, 7-8,123)
18. Velebitski željezni oksid (1987, 9-10,190)
19. Helikopter nad Stapinom (1987, 9-10,190)
20. Dubravko (1987, 9-10,191)
21. Danin govor (1987, 9-10,192)
22. Kako smo uređivali Gojtanov dom (1989, 5-6,123)
23. A kako se razgrađuje..(1989, 5-6,124)
24. Premužičev suvremenik (1989, 7-8,151)
25. Kad brdo krene..(1989, 7-8,153)
26. Prije šezdeset godina (1989, 7-8,154)
27. Djevojčica i planinari (1990, 3-4,63)
28. Nepoznati velebitski cvijet (1990, 3-4,63)

Urednik

takva prijateljstva s odsluženja vojnog roka često vrlo dugo pamte.

Kako smo se sve više primicali Lici mladić je postao sve govorniji. Zanimao se za Velebit, a ovaj je suputnik živio upravo pod Velebitom. Nije puno znao o velebitskim višim predjelima, pa sam se zato i sam pomalo umiješao u razgovor. Mladić je pričao o izletima na Velebit. Prošao je uistinu brojne velebitske predjele i najviše vrhove, a želi ići i češće, samo da prođe ova zima. Rekao je da često čita članke Ante Rukavine i da ga oni dobro vode po velebitskim stazama. Htio bi ga upoznati, a osobita mu je želja da nabavi njegovu knjigu "Velebitskim stazama". Pročitao ju je već dva puta, puno mu se sviđa, pa bi je htio imati.

- Zna li vi možda može li se gdje kupiti? - upita onako ležeći i mašući nestrpljivo glavom.

Pričali smo i dalje - uvijek o Velebitu. Kada smo prošli Vrhovine rekao sam da bismo odavde po danu mogli vidjeti sjeverni Velebit.

- Sve ću ja to obići na ljeto, jedino ako se zaposlim bit će malo teže. Ali i onda ću ići. Samo da mi je nabaviti tu knjigu o Velebitu. Tko zna ima li Rukavina koju, mogao bih mu pisati u Gospić da mi pošalje, ako je koja ostala u njega.

Bilo mi je žao što mu nisam mogao ništa povoljno odgovoriti, jer knjige već odavno nije bilo, već davno je rasprodana. Stoga mi je bilo neugodno i reći tko sam, iako je Zvonimir (Grgić iz Drniša), tako se zvao moj suputnik, primijetio da se prilično dobro razumijem u Velebit. A nije bilo nikakve nade da će se igdje naći i jedan primjerak "Velebitskih staza".

Ipak ga nisam htio posve razočarati. Vlak se primicao mojem odredištu, Gospiću. Spremam sam se za izlazak. Pozdravljam se.

- Onda, doviđenja, i možda se nekad vidimo na Velebitu, jer i ja često planinarim po njemu. A kad smo već na rastanku da se i upoznamo. - Pružam mu ruku i završim - Ja sam... te kažem svoje ime i prezime.

Zvonimir poskoči na svojem mjestu, ukoči se od iznenađenja, kao da je običan vojnik, a ja neki visoki časnik. I nije smogao ni riječi izreći dok smo se srdačno pozdravljali.

A vidjeli smo se opet, iako ne baš sljedećeg ljeta. Slučajno sam njega i njegove prijatelje prevezao s gospićke željezničke stanice pod Velebit u Divoselo. Išli su na Visočicu. Občeo sam da ću doći na njihovu Prominu. Nadam se da hoću.

Doček

STIPE BOŽIĆ SPLIT

Kapetan aviona nekoliko je puta ponovio molbu cijenjenim putnicima neka, nakon slijetanja, sačekaju na svojim mjestima i propuste jugoslavensku ekspediciju za koju je spremljen poseban doček. Kapetan nam je također prenosio čestitke za uspjeh koje su stizale sa svih strana. Pored mene sjedio je čovjek srednje dobi, predstavio mi se i kazao da je sve čitao u novinama, i zato me neće gnjaviti. Pričali smo zatim o beznačajnim stvarima pijuckajući viski, dok su mi misli neodređeno lutale. Nisam nimalo osjećao svečanost trenutka koji nas je čekao. Sjetih se Grošeljevih riječi: "Tek sam pred dolazak kući spoznao što sam uradio."

Prijatelj je govorio o povratku s Makalua, himalajskog gorostasa kojem je 1976. pritisnuo tjeme svojom cipelom okovanom šiljcima dereza. Mislio je na svjetinu koja ga je dočekala i slavila.

Praznina mi se valjala želucem. Možda ću se poslije i ja veseliti kao što se od mene očekuje. Iz aviona zakoraćih u zasljepljujuću svjetlost reflek-

tora. Za trenutak se osjetih krivim, ne znajući zašto. Noge su same krenule niz aluminijske stepenice. Zapljusnu me oštar miris, odnekud poznat. Netko je izvikivao moje ime i ugledah prijatelje sasvim uz stepenice. "Stigao sam kući", pomislih radosno. Svi su me stiskali i ljubili. Dok su me prijatelji vodili kroz kaos svjetla i tame, netko mi gurne mikrofon pod nos i upita kako je bilo.

- Dobro, dobro je bilo...

Prijatelj mi je na uho govorio kako će sve to proći. Probijali smo se kroz metež. Ali taj miris, otkud ga poznam, gdje li sam ga već oćutio? Netko mi je stiskao ruku predstavljajući se. Nikad ga prije nisam vidio! Miris me sve više zaokupljao. Da nisam, nedajbože, šenuo? Smiješne li situacije; u ovome trenutku biti zaokupljen ćutilom?! Znoj mi je natapao košulju od indijskog platna - nisam bio baš uređen za doček. Netko mi prihvati torbu s kamerom. Sjetih se mirisa i onda mi pogled odluta do avionskog motora.

STIPE BOŽIĆ

Stipe Božić je rođen 2. siječnja 1951. u Zavojanima kod Vrgorca. Osnovnu školu je završio u Dragljanima nakon čega se odselio u Split. Planinarstvom se počeo baviti u srednjoj školi (1967). Alpinističku školu je završio 1969. a već iduće godine je primljen u stanicu GSS u Splitu. Kada se iskušao u stijenama Mosora, Kozjaka, Paklenice i Julijskih Alpi, 1970. godine se popeo na Breithorn u Centralnim Alpama. Slijedeće godine je sudionik penjačkog logora PSH u Mozerbodenu, gdje je s Viktorom Tabakovićem, Ursom Vrdoljakom i Borisom Alerajem ispenjao sjevernu stijenu Wiesbachhorna i popeo se na Gross Glockner.

Godine 1975. bio je sudionik Splitske ekspedicije na Hindukuš, gdje se sa Siriščevićem penje na najviši vrh Afganistana, Nohaq (7492 m). To mu je omogućilo da se kandidira za Jugoslavensku ekspediciju na Mount Everest. I konačno, 1979. se po zapadnom, dotad neispenjanom grebenu, penje na najviši vrh na svijetu.

Slijedi zatim ekspedicija kroz južnu stijenu Lhotsea gdje također postiže dobar uspjeh. Sam je osigurao put od logora V do mjesta za logor VI i postavio taj posljednji logor. Godinu dana zatim, u jesen 1982, u sklopu ekspedicije Gorske službe Spašavanja, stanice Zagreb, odlazi na Kang Guru gdje se također obreo na vrhu. Nakon toga je sa Šeparovićem i Pivcom otišao u izvidnicu pod Manaslu koji je bio cilj iduće splitske himalajske ekspedicije. Po povratku u Kathmandu ih je čekala vijest o nestanku zadarskog planinara Velimira Sušaka. Helikopterom u pratnji Šeparovića leti na Pisang gdje pronalazi, ali nažalost kasno, Sušaka i pokopavaju ga.

Slijedeće 1983. godine kreće sa Splićanima na Manaslu ali se, nažalost, dogodila tragedija u kojoj su pod

lavinom stradali Nejc Zaplotnik i Ante Bučan. Usprkos svemu iduće godine je opet pod Manasluom u pratnji Grošelja, Kunavera i Retelja. Do tada najmanja jugoslavenska ekspedicija penje se u rekordnom vremenu na osmi po visini vrh na svijetu, Manaslu (8156 m).

Godine 1987. je poveo tročlanu ekipu u Ameriku gdje su, pored značajnih uspjeha u Joshua Tree i Dewils Toweru ispenjali najmoćniju od svih granitnih stijena, El Capitan smjerom Tripple Direct.

Po drugi put se na najvišu planinu svijeta popeo u sklopu Makedonske ekspedicije na Everest. Bio je drugi Europljanin kojemu je to uspjelo dva puta.

Božić je sva ta putovanja pratio perom i kamerom. Izvještavao je za mnoge dnevne novine i tjednike, autor je mnogih napisa u raznim publikacijama i književnim novinama. Konačno je izdao knjigu "Put na vrh svijeta". Iskazao se mnogobrojnim predavanjima i tv-nastupima kao vrstan predavač. Osim toga je, kao iskusan fotograf, izlagao na mnogim kolektivnim i na tri samostalno izložbe. Filmskom kamerom je dva puta snimio trenutak na najvišoj točki naše planete. Posjeduje filmoteku od koje je napravljena TV serija u 6 epizoda koja se počinje emitirati na TV Marjan od 29. siječnja 1991. godine.

Božić se sada sprema za novu ekspediciju, na treći po visini vrh na svijetu, Kangchenzongu (8591 m). Dajmo na kraju da je, pored ostalog, ispenjao sva "tri alpska problema": sjeverne stijene Eigera, Grandess Jorassesa i Matterhorna, ovu posljednju sam, za svega 6 sati.

Željko Poljak

Miris motora, sagorjeloga kerozina i velika rupa turbine! Začas mi se vratila slika odlaska: nešto rodbine, prijatelja i funkcionara skupilo se na ispraćaju. Bio je radni dan ujutro. Ja sam došao sam osjećajući neku prazninu kao i sada na povratku. Koraćao sam pistom ne osvrćući se. Nisam bio opterećen time kako bi to moglo biti moje posljednje koraćanje, ispraćaj. Kišilo je kao što je običaj na svakom iole turobnom odlasku, odlasku u nepoznato. Prolazili smo ispod avionskog motora, a miris sprženog goriva pomiješan s vlagom nadraživao mi je nosnice. Sjećam se kišnih kapi koje mi je vjetar tjerao u lice i koraka po mokrom betonu.

Svi su se trudili da iskažu svoje veselje zbog našeg povratka. Neki, žedni novih uzbuđenja iz prve ruke, samo su pitali i pitali, poput gladnih zvijeri. Njihova hrana su naša uzbuđenja, čak i naše nesreće. Vido sam im oči zacakljene uvjerenjem kako sve razumiju, kako suosjećaju sa mnom i žele podijeliti radost i tugu. Ali vidio sam i to kako hranim njihove mozgove, željne svježih doživljaja. U takvom raspoloženju miris kerozina otprati me kroz svjetinu do izlaza. Tu me također dočekaše. U jednom trenutku čak zgrabiše mog prijatelja koji je došao na doček, misleći da sam to ja ili netko iz ekipe. Pristupio mi je neki novinar, kao najprisniji prijatelj koji me odavno poznaje:

- Zdravo, stari, 'ajde kaži kako je bilo? Iznenadio si me. Dalmoš, pa tako, svaka čast.

- Dobro, dobro je bilo. Imao sam sreće...

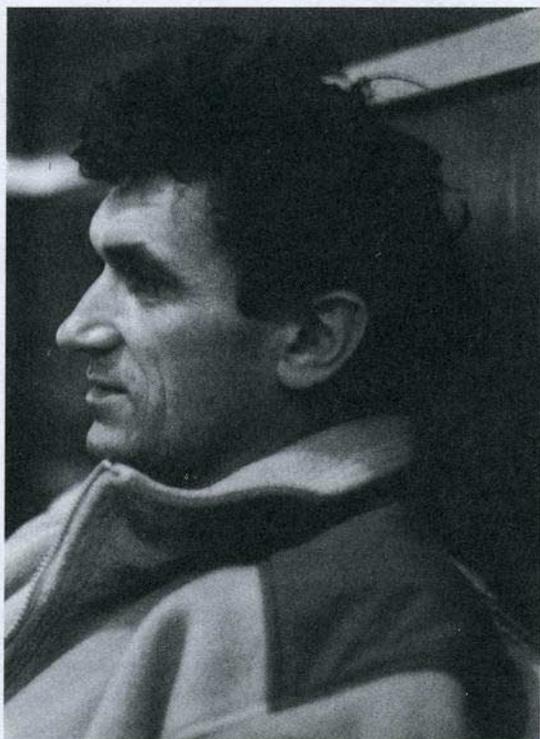
- Kaži mi kako se desilo, to s Ang Phuom...?

- Desilo se...

- Kako se zapravo desilo?

Stao sam ne mogavši mu odgovoriti. Što mu kazati?

Miris me je opet neugodno proganjao. Olovka mu se zaustavila nad notesom...



Stipe Božić, autor "Put na vrh svijeta"

- Bio mi je prijatelj.

Istrgoh se zvijeri s notesom i zaplovih sjevernim pobočjima Everesta. Ang Phu je govorio kako ćemo svi umrijeti. Sljedećeg dana više ga nije bilo. Mi ostadosmo, ovaj put. Uzeh svoju naprtnjaču koja mi je odlično prijanjala uz leđa i pođoh dalje. Kamo?

Stipe Božić

"PUT NA VRH SVIJETA"

Planinarska autobiografija našeg himalajca. 195 stranica, platneni uvez, kolori na prilogu.

Za naše pretplatnike povlaštena cijena 290 din. Naručuje se na adresi PSH, Kozarčeva 22 ili telefonom 041/448-774. Šalje se pouzećem uz otkupninu (+poštarina).

Stari planinarski običaji i etika u literaturi

RUDOLF MAKALE

ŠIBENIK

U skandinavskoj književnosti nailazimo na opise starih običaja lovaca na haringe, što su skoro istovjetni s pojedinim planinarskim pravilima ponašanja. Prisjetimo se naše etike o skloništima, pa nam neće biti teško uočiti analogiju sa slijedećim Strindbergovim prikazom iz 1919. godine:

"Tu su ljudi s Hemsöa lovili haringe i tu su, u zajednici s jednom drugom ribarskom družinom, podigli drvenjaru u kojoj su noćivali".

"Zatim uze šibice s uobičajena mjesta pod gredom, zapali vatru na ognjištu, gdje je posljednji posjetilac po starom običaju naslagao naramak drvla za slijedećeg došljaka".

I pored velike sličnosti, ovaj odlomak treba promatrati isključivo kao zanimljivost, tim više što hrvatska literatura nizom primjera ukazuje na naše specifične stare ribarske običaje. Šenoa spominje crkvicu "Sv. Marije na rtu" kao sigurno utočište pobožnih mornara, Stošić bilježi kako je crkvice u pećini sv. Ante sve do 1930. godine služila kao ribarsko sklonište, dok Kumičić kaže: ...uzmu daščice, vesla, ribe i konop od kamensidra,

pa sve to sakriju u jednu pećinu". Tu još valja spomenuti bunjeve ili čemere, koji su pretežno služili kao stočarska ili poljodjelska skloništa, dok su ih ribari rijetko upotrebljavali.

Sa nešto više uvjerljivosti podsjećaju nas na planinarsku etiku književna djela s tematikom iz života šumskih radnika. Primjerice Kozarac navodi: "Bio ja, dva lugara, jedan radnik i kolibar Bartol koji nam je jelo kuhao". Mi te kolibare danas nazivamo domarima ili opskrbnicima. Povijest je puna slučajnih podudarnosti, ovo je samo nekoliko primjera za to.

LITERATURA

August Strindberg (1977; original 1919): *Ljudi s Memsöa*, Zagreb, str. 84-85.

August Šenoa (1970): *Čuvaj se senjske ruke*, Zagreb, str. 16.

Don Krsto Stošić (1941): *Sela šibenskog kotara*, Šibenik, str. 19.

Evgenij Kumičić (1971): *Začudeni svatovi*, Zagreb, str. 15, II dio.

Josip Kozarac (1971): *Slavonske šume*, Zagreb, str. 17.



Bunj na kamenaru

Foto: R. Makale

Centralna pukotina Velikog kuka

ŽELJKO RUDAN

SARAJEVO

Dana 23. svibnja 1984. godine započeli smo Mukrim Šišić i ja, članovi "Bukovika" iz Sarajeva, prvenstveni smjer Centralnom pukotinom Velikog kuka na Čvrnsnici. Taj 100-metarski zid prvi su prepenjali veliki alpinisti Marijan Dragman i Slavo Brezovečki u 22-satnom usponu s jednim bivakom 1939. godine. Do kraja 1984. njihov smjer je ponovljen svega sedam puta. Zatim su u Kuku prepenjana još dva prvenstvena smjera, ali su potajne želje mnogih alpinista, naročito krajem 60-ih i početkom 70-ih godina, kada je djelovao veoma aktivno AO Sarajevo, bile uperene ka centralnoj pukotini, koju su neki, prije no što je smjer bio i ispenjan, posvetili velikom talijanskom alpinistu Walteru Bonattiju.

Pristup centralnoj pukotini prilično je zago-netan. Tek početkom 1973. prvi su ga istraživali Faruk Zahirović, Muhamed Gafić i Goran Vučićević. U drugoj istraživačkoj misiji bili su tri godine poslije Slobodan Žalica i Alija Vatrenjak. Tek su 1978. Rašid Mulahusić i F. Zahirović prodrli kroz stijenu, izbjegavši donji, teški dio pukotine, i stigli u blizinu smjera. Težina uspona ih je odbila, pa su potražili izlaz iz stijene, priječivši grebene i police u pravcu Kljuna. Iste godine su pod pukotinu došli Muhamed Šišić, Naim Logić i A. Vatrenjak, ali su se vratili neobavljena posla.

Uska, prevjesna pukotina u donjem dijelu, sa zaglavljenim kamenjem što prijeti da se svakog trena obruši na penjača, i malo šira pukotina koja tvori kamin u gornjem dijelu stijene, bile su prevelik izazov za nas. Pokusi naših prethodnika dali su nam i motivaciju i vjeru da ćemo uspjeti.

I krenuli smo. Toga dana padala je kiša. Za nas je sam pristup bio gotovo nevažan, iako je to zapravo zahtjevna pješačka i mjestimično penjačka tura kroz gigantsko točilo, preko golemih kamenih klada, u uzbuđljivo lijepoj divljini - žurili smo pod naš smjer. Bili smo zbilja odlučni da uđemo u smjer, i to od početka, iz dna kuloara, unatoč neugodnoj kiši. Ispenjali smo dvije dužine užeta, ekstremno teške, ali smo ubrzo shvatili da smo se zaletjeli, i da će ovaj smjer zahtijevati mnogo više vremena i opreme. Absajlali smo u podnožje smjera, ostavivši fiksiranu užad, i krenuli svaki na svoju stranu - Mukrim u Zenicu, a ja u Sarajevo.

Ponovno smo krenuli pod stijenu 27. svibnja. Opet isti dugotrajni, naporni pristup. Mi i samotna divljina unaokolo, ali i na našim leđima - voda, hrana, užad, klinovi, čokovi, kajle, pa i profilirani željezni komadi - mnogo opreme i materijala za neizvjesni uspon koji nas dalje očekuje. Sva ta teška oprema pričinjavala nam je znatne nepri-

like. Penjali smo centimetar po centimetar uz velike teškoće, krajni napor i kršljivu stijenu, a vrijeme je odmicalo. Sati su prolazili kao minute. Taj dan smo penjali po prije ostavljenom fiksiranom užetu, a uspjeli smo savladati još dužinu i pol novih teškoća. To su većinom ploče prevjesne zajedne s uglavljenim kamenim blokovima što vise, i u tih su 130 metara glavni problemi smjera. Prvi smo bivak napravili na ravnoj širokoj polici i te noći nas je dobro okupala kiša.

Sljedeći dan, mokri i promrzli, rješavali smo drugi dio teškoća u prvom dijelu stijene. To su glatke, prevjesne ploče obrasle lišajem i mahovinom. Nakon cijelog dana penjanja zanoćili smo skoro u polovini smjera, ili na početku gornje trećine stijene Velikog kuka. Taj dan je bio izuzetno naporan. Osiguravao sam partnera, a kamenje što se obrušavalo razbijalo mi se o kacigu i leđa. Skloniti se nisam imao kuda, jer sam visio u ljestvicama prilijepljen uz stijenu kao slika uza zid. Drugu noć u stijeni, mokri i umorni, proveli smo na strmoj polici, pored bora, podziđujući bivak. I kada smo se taman dobro smjestili, svanulo je jutro.

Treći uzastopni dan u stijeni činio mi se najdužim. Od rana jutra pa do ponoći rješavali smo gornju, najtežu trećinu stijene Velikog kuka, odnosno drugu polovicu našeg smjera. Ovaj dio bio je malo otvorenija i preglednija stijena. Gore visoko nazirali smo rub, ali su s noću stigli magla i vjetar. Počela je i kiša i, što smo se više penjali, ona je sve više prelazila u snijeg. Bili smo nekih 100 metara pod rubom stijene, ali je neizvjesnost, što su je činili noć i naponi penjanja, učinila da se odlučimo i za treći bivak. Ipak, poslije analize svog položaja ustanovili smo da su nam oprema, vreće za spavanje i hrana potpuno mokri, a sigurno da bi nas taj bivak poslije svih napora gotovo dokrajčio, pa smo promijenili odluku. Idemo do kraja! Rekao sam Mukrimu neka me samo osigurava i neka ne vadi klinove, ne bismo li što prije izašli iz stijene.

Penjali smo što smo mogli hitrije. Gustu pomrčinu razbijali su snopovi naših čeonih svjetiljki. Malo poslije ponoći stajali smo na rubu stijene, sami, promrzli, daleko od ičijih očiju, ali sretni duboko u sebi. Novi pršić prekrpio je kamenje i klekovinu, ali u žaru penjanja nismo ni osjećali hladnoću. Četiri dana u stijeni prošla su, sada mi izgleda, brzo, i stojeći na kraju avanture ne osjećam ništa posebno, osim da sam tu, s prijateljem. Čak, štoviše, osjećam neki muk, prazninu. A toliko sam želio tu stijenu...



Kroz kovitlace magle, što je plesala oko nas, više sam naslućivao no što sam mogao vidjeti tajanstveni, vertikalni zid Mezića stijena, blizu, preko puta nas, i uhvatio pri tom sam sebe da razmišljam o direktisimi u toj stijeni problem za 2000. godinu...

Pored Fratarske kape uspjeli smo se do kuće na Vilincu i tu udobno proveli noć. Sutradan smo sišli niz Strmenicu u dolinu Dive Grabovice. Ovaj smjer smo penjali ukupno više od 40 sati. Ugradili smo (i izvadili) preko 300 klinova, kajli i čokova, ali nismo zabili niti jedan ekspanzivac. Ocjena uspona: VI, A3.

Planinarski put Bitovnja-Pogorelica-Vranica

ZORAN ŠIMIĆ
KREŠEVO

Navršilo se 26 godina otkako su planinarska društva "Bitovnja" iz Kreševa, "Pogorelica" iz Kiseljaka i "Vranica" iz Fojnice pristupila organiziranju i uspostavljanju treće po redu planinarske transverzale u Bosni i Hercegovini pod imenom "Planinarski put Bitovnja-Pogorelica-Vranica". Godine 1965. u "Našim planinama" objavljen je opširan napis koji govori o Planinarskom putu, čega se poneki stariji čitalac, možda, i sjeća (br. 7-8, str. 173-178). Nakon toliko godina želimo starije planinare, koji su imali priliku obići taj put ili čitati o njemu, podsjetiti, a mlađe planinare upoznati s izvanredno lijepom transverzalom. Put se danas unekoliko razlikuje od prve njegove verzije iz 1964. godine: ima jednu kontrolnu točku više,

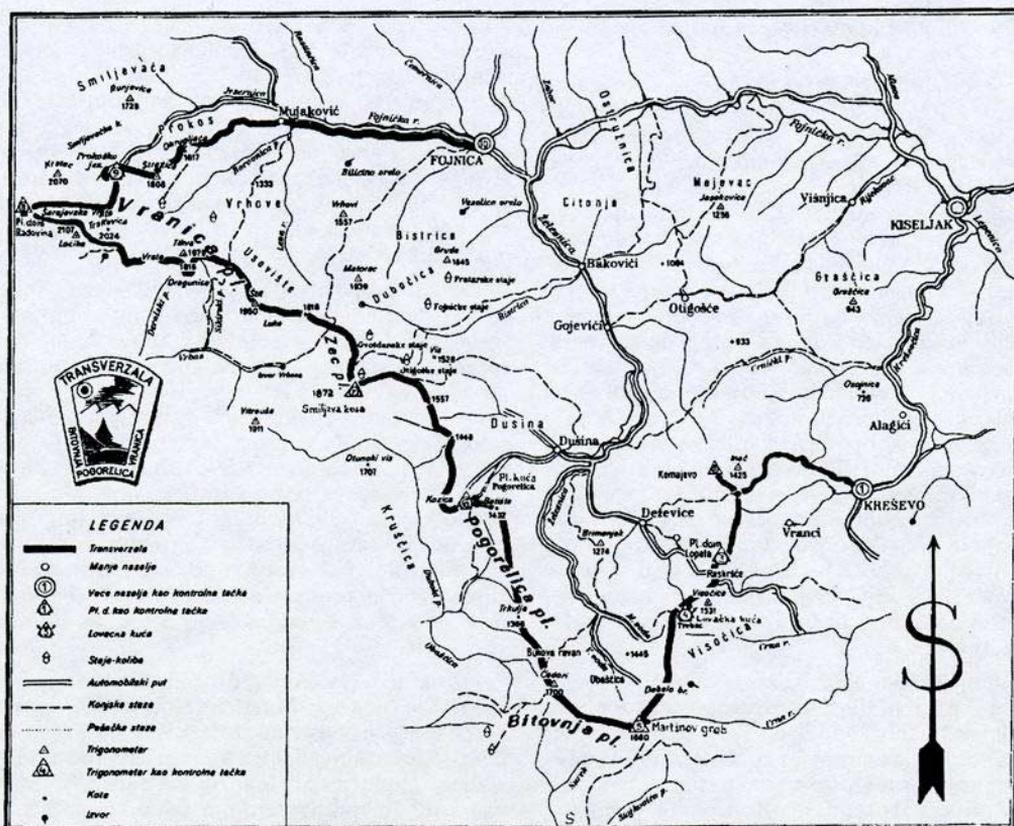
trasa je malo duža, a u organiziranju i održavanju sudjeluju, uz tri planinarska društva osnivača, još dva društva - PSD "Visočica" iz Visokog i PD "Raduša" iz Gornjeg Vakufa.

Svojom ukupnom dužinom od oko sedamdeset kilometara Planinarski put Bitovnja-Pogorelica-Vranica zasigurno ne spada u red ni najdužih, a ni najtežih. Ipak, surova ljepota ovih planina i sedam stoljeća staro kulturno-povijesno nasljeđe dali su mu zasluženo epitet jedne od najljepših i najinteresantnijih planinarskih transverzala. Stoga je spomen-značka Puta posebno vrijedan i drag trofej svakom planinaru za trud i napor uloženi prilikom obilaska.

Trasa započinje u Kreševu, a završava u Fojnici, malim srednjobosanskim gradovima, smještenim tridesetak kilometara zapadno i sjeverozapadno od Sarajeva. Put ima deset KT i može se obići za tri dana. Markiran je vrlo dobro u dva smjera. Trasa se izdvaja time što je uz standardnu markaciju mjestimično obilježena i oznakom "T". Planinarima koji posjeduju dnevnik Republičke transverzale "Po planinama Bosne i Hercegovine" put je posebno zanimljiv. Naime, od 10 KT osam su istovremeno i KT Republičke transverzale. To su: Zavičajni muzej u Kreševu, spomen-ploča na mjestu pogibije Džemala Bijedića i suradnika na planini Inaču, Planinarski dom "Lopata" u Lopati, Planinarska kuća "Pogorelica" na Pogorelici, vrh Zeca Smiljeva kosa, Planinarski dom "Radovina" na Vranici, Prokoško jezero na Vranici i Zavičajni muzej u Fojnici. Osim toga, u neposrednoj blizini trase još su tri KT Republičke transverzale: vrh Bitovnja Lisin (1744 m), vrh Ločike (2107 m) i vrh Vranice Nadkrstac (2112 m).

Put najvećim dijelom prati pravac pružanja glavnih grebena Bitovnje, Pogorelice, Zeca i Vranice, krećući se prosječno 1700 metara nadmorske visine. Reljef terena je izrazito planinski, u jednom dijelu i visokogorski, s karakterističnim vi-

sokim grebenima, oštrih ivica i strmih padina. Nadmorska visina i oštrina orografskih oblika povećavaju se od pitomih obronaka Bitovnje na jugozapadu, preko Zeca, do Vranice na sjeverozapadu. Najveći dio ovih planina pokriven je gustim stoljetnim šumama zajednice jele i bukve, iznad kojih se pruža pojas planinskih pašnjaka gotovo neprekinutih od Bitovnje, preko Pogorelice, Zeca, Vranice sve do šumovitog Sebešića. Tokom ljeta stočari iz planinskih sela izvode stoku na ljetnu ispašu, pa mnogobrojna stada ovaca i krda volova-sureka pružaju zaista impresivnu sliku. Vrhovi i najviši grebeni obrasli su zajednicom bora krivulja i alpske johe, ili ješća, kako je lokalno stanovništvo zove. Posebnu karakteristiku terena ovih četiriju planina čini gusta mreža vodotoka. Cijelo područje je vrlo bogato vrelima i vodotocima, koji su izdašni i tokom ljetnih suša. Izuzetak je planina Zec, gdje vrela u blizini trase Puta nemaju pouzdano vode tokom cijelog ljeta, pa prilikom odlaska na put ovo treba imati na umu. Ljepotom svojih kanjona i bogatstvom ribe gornji tok Vrbsa i rijeka Neretvica (Duboki potok) zaslužuju da ih se spomene, jer su privlačne kako planinarima ribolovcima, tako i foto-amaterima i drugim ljubiteljima ljepote nedirnute prirode. Vrbsa izvire ispod Vranice, a Neretvica ispod





Planinarska kuća Pogorelica

Zeca ulijevajući se kod Ostrošca u Jablaničko jezero.

Govoreći o hidrografiji ovoga područja mora se spomenuti i Prokoško jezero na planini Vranici. Ono je zasigurno i biser cijeloga Planinarskog puta. Smjestilo se u centralnom masivu Vranice, na 1636 m nadmorske visine. Ledničkog je porijekla, dugo 30, a široko 250 i duboko 12,80 metara. U znanstvenim krugovima poznato je kao stanište dvije rijetke vrste. Jedna je endemski vodomac, alpski triton (*Triton alpestris* var *Reiseri*) koji na Balkanu živi jedino u Prokoškom jezeru. Od drugih predstavnika svoje vrste ovaj varijetet se razlikuje prvenstveno po većoj krupnoći tijela i jače razvijenoj glavi. Drugi raritet je alpska ruža (*Rhododendrom hirsutum*, sin *R.ferrugineum*), biljka izvanredno lijepih crvenih cvjetova zbog kojih je često na meti planinara, koji je beru. Raste na jugozapadnom obodu jezera. Kuriozitet je da je planina Vranica najjužnija točka u arealu rasprostranjenja ove rijetke alpske biljke u Europi. Vranica je i jedino nalazište alpske ruže u Bosni i Hercegovini, a jedno od rijetkih u Jugoslaviji. Nažalost, neracionalno branje ju je svrstalo u red ugroženih vrsta.

Vremenske, odnosno klimatske prilike ovoga područja su takve da organizator Puta dopušta obilazak isključivo od 15.5. do 1.10. Linija stalnog sukobljavanja maritimnog i kontinentalnog zračnog strujanja proteže se upravo nad područjem ovih planina, uzrokujući česte i nagle promjene vremena. Ovo je područje izrazito planinske

klime, s obiljem padavina i pro hladno. Godišnja suma oborina je 1234 mm, a prosječna dnevna temperatura je 8,1 C. Najtopliji, a ujedno i najsušniji mjesec je august, sa srednjom dnevnom temperaturom od 18,2 C. Snijeg se javlja dosta rano, već u prvoj polovini oktobra, a snježni pokrivač se diže kasno, tek oko 10-15.maja. Stoga se zimski obilazak Puta ne prakticira i dopušten je samo izuzetno, kada su poduzete sve mjere osiguranja i javljanja.

Kulturno-povijesno nasljeđe Kreševa i Fojnice staro je gotovo sedam stoljeća i tako obimno da treba biti temom posebnog članka. Ipak, treba spomenuti da se ono čuva kao stalna muzejska postava zavičajnih muzeja Kreševa i Fojnice. Muzej Kreševa nalazi se u zgradi franjevačkog samostana Sv.Katarine, a Muzej Fojnice u zgradi franjevačkog samostana Sv.Duha. Muzejske postav obuhvaćaju bogate knjižnice, svaka s oko 17000 knjiga, arhive, pinakoteke s djelima rađenim od XVI stoljeća na ovamo, zbirke crkvenih odora, etnološke, numizmatičke, mineraloške zbirke, zbirke predmeta crkvene upotrebe, zbirke predmeta starije rudarske proizvodnje, željeznog obrta i dr.

U okviru zavičajnog muzeja Kreševa je i spomen-soba fra Grge Martića (1822-1905), svakako najpoznatijeg bosanskog franjevca. Za života smatran je južnoslavenskim Homerom. Bio je dugogodišnji član turskog Medžlisa u Sarajevu, samim tim i među najutjecajnijim ličnostima Bosne u drugoj polovici XIX stoljeća. Pored namještaja



Endemski vodozemac (Triton alpestris) u Prokoškom jezeru

kojim se služio, poklon Omer-paše Latasa, u spomen-sobi se nalaze pokloni poznatih ličnosti, priručna biblioteka, lovačko oružje i trofeji, odlikovanja, originalni Martićevi rukopisi, pisma i dr. Blago koje se čuva u ova dva muzeja prvi put je široj publici prikazano 1988. godine u prostorima "Collegiuma artisticuma" u okviru manifestacije "Sarajevska zima" kao dio izložbe "Blago franjevačkih samostana".

Vrijedno je spomenuti i stare dijelove kreševske i fojničke čaršije koji predstavljaju rijetko očuvane kompaktne primjere starije bosanske arhitekture. Posebno treba spomenuti i musafirhanu (odaje namijenjene putnicima) porodice Salihagića u Fojnici, s drvenom zakupastom piramidom na vrhu, kao znakom gostoprimstva. Nedaleko od Fojnice, u selima Vukeljići i Oglavak, nalaze se dvije stare derviške tekije - jedna s početka XVIII, a druga s početka XIX stoljeća. Na istočnim padinama planine Zec nalaze se ostaci staroga kraljevskog grada i ljetnikovca Kozovgrada, poznatog kao mjesta odakle je posljednja bosanska kraljica, Katarina, čuvši za pad Jajca i pogubljenje svoga muža Stjepana Tomaševića, posljednjega bosanskog kralja, pred turskim četama pobjegla u Dubrovnik i dalje u Rim, gdje umrla i gdje joj se i danas nalaze posmrtni ostaci. Planinarima koji se odluče da obilasku Puta posvete više od tri dana ili posjete planinu Pogorelicu i Zec, savjetujemo da odvoje vrijeme i posjete mjesta koja smo nabrojali.

Prilikom obilaska Puta moguće je planirati noćenje u dva planinarska doma i u jednoj planinarskoj kući.

Planinarski dom "Lopata"

Dom se nalazi na 1324 m nadmorske visine, na omanjem istoimenom proplanku oivičenom gustom bukovo-jelovom šumom. Sagrađen je u vremenu od 1959. do 1963. godine radom plani-

nara PD "Bitovnja" Kreševo. Dom spada u red najkomfortnijih u BiH. Kapacitet je 52 ležaja. Izgrađen je u kombinaciji drvo-kamen. Ima prizemlje, podrum, sprat i potkrovlje. U prizemlju je prostrana trpezarija koja može ugostiti 60 planinara, savremeno opremljena kuhinja sa svim potrebnim posuđem i priborom, štednjakom na drva, elektriku i plin, škrinjom za zamrzavanje i frižiderom, te sanitarnim čvorom s WC-om, umivaonikom i tuš-kabinama. Na spratu i u potkrovlju je 10 soba sa 2-12 kreveta. Voda u domu je tekuća, a strujom se snabdijeva iz mreže. Grijanje zimi je drvima. U blizini doma uređena je skijaško-sanjkaška staza opremljena ski-liftom. Osim markiranim planinarskim stazama, do doma je moguće doći i automobilom solidnom makadamskom cestom od Kreševa, za oko sat vožnje. Dom ima stalnog domara. Otvoren je od 15.6. do 1.10. stalno, a u ostalom dijelu godine preko vikenda, praznicima i prema potrebi. Pod upravom je PD "Bitovnja" iz Kreševa.

Planinarska kuća "Pogorelica"

Kuća je na 1222 m, nedaleko od vrha Kozice, na prostranoj livadi okruženoj gustom bukovom šumom. Građena je od 1978. do 1979. godine radom planinara PD "Pogorelica" Kiseljak. Podignuta je na mjestu gdje se nalazila stara planinarska kuća iz 1932. godine, a obnovljena poslije rata. Raspolaze s 36 kreveta. Izgrađena je od cigle i ima prizemlje, sprat i potkrovlje. U prizemlju je trpezarija sa 40 mjesta, dobro opremljena kuhinja i sanitarni čvor s umivaonikom i WC-om. Na spratu i u potkrovlju su sobe sa 2-6 ležaja. Voda u domu je tekuća, a strujom se snabdijeva iz mreže. Grijanje zimi je drvima. Okolina je pogodna za zimске sportove. Do kuće se, osim trasom Puta, može stići i markiranom stazom od sela Dusina za oko sat hoda. Pristup automobilom moguć je iz Fojnice automobilskom cestom do sela Dusina, a odavde solidnim makadamskim putem za oko pola sata vožnje (10 km). Kuća ima stalnog



Otvaranje doma u Radovini

domara. Otvorena je preko cijele godine vikendom, praznicima i prema potrebi. Pod upravom je PD "Pogorelica" Kiseljak.

Planinarski dom "Radovina" na Vranici

Nalazi se na 1485 m. Izgradilo ga je 1977. godine Šumsko gazdinstvo "Koprivnica" iz Bugojna. Godine 1985. dom je zakupilo PD "Raduša" Gornji Vakuf i renoviralo ga. Dom se još uvijek tretira kao zakupljen, ali uskoro treba da postane vlasništvo PD "Raduša".

Izgrađen je na proplanku oivičenom crnogoričnom šumom, uz potok Crnidol. Nedaleko od doma je dvadesetak stalno naseljenih stočarskih katuna gdje se mogu nabaviti mliječni proizvodi i mlijeko. Dom ima prizemlje i sprat. Raspolaže sa 42 mjesta. U prizemlju je trpezarija s kaminom, dobro opremljena kuhinja i sanitarni čvor s umivaonikom, tuš-kabinom i WC-om. Na spratu je 10 soba s 1-5 kreveta. Voda u domu je tekuća, a struju osigurava agregat. Grijanje je drvima. Okolni tereni su pogodni za zimske sportove i opremljeni ski-liftom. Osim trasom Puta, do doma se može stići i iz Gornjeg Vakufa asfaltnom cestom do sela Ždrimci, a odavde solidnim makadamskim putem za oko četrdesetak minuta vožnje (16 km). Dom ima stalnog domara. Otvoren je od 15.6. do 15.9. stalno, a inače preko vikenda, praznika i prema potrebi. Pod upravom je PD "Raduša" Gornji Vakuf.

Planinari koji žele obići Put, trebaju znati da domovi i kuće nisu opskrbljeni i da ne postoji

mogućnost nabavke namirnica, osim mlijeka i mliječnih proizvoda kod stočara. Zato valja ili prekidati obilazak spuštanjem u neko od sela ili sve namirnice sa sobom nositi. Prilikom samostalnog obilaska Puta preporučamo topografsku kartu 1:50000 (po Griniču) sekcije Sarajevo-1 (list 525-1) i Konjic-1 i 2 (list 524-1 i 2). Razlog je što nije moguće trajno osigurati markaciju jer je česta pojava uništavanja markacijskih štapova koji su pobodeni preko pašnjaka na jednom dijelu Bitovnje i Zeca.

U pripremi je novo, dopunjeno izdanje dnevnika s vodičem koji treba da sadrži sve potrebne informacije vezane za obilazak Puta ili za posjetu pojedinim planinama preko kojih prolazi. Treba da se pojavi iz štampe početkom 1991. godine. Na kraju, važno je napomenuti da se zajednički obilazak Puta organizira svake godine trećeg vikenda sedmog mjeseca.

Putem upravlja Savjet puta koga čine delegirani predstavnici svih pet društava što se staraju o njegovu održavanju.

Sve potrebne obavijesti mogu se dobiti na ovim adresama:

- Zoran Šimić (predsjednik Savjeta Planinarskog puta), tel. 071/806-835, Džemala Bijedića 37, 71260 Kreševo i
- Kadir Hadžiabdić (sekretar Savjeta Planinarskog puta), tel. 071/809-022, Đure Đakovića 25, 71250 Kiseljak.

Naši planinari iseljenici

Računa se da je gotovo polovina hrvatskog naroda iseljena diljem svijeta, što privremeno, što trajno. Među iseljenicima je bez sumnje i povelik broj planinara koji su zadužili svoj narod na planinarskom polju organizacijskim radom, pisanom rječju, predavanjima, usponima u visoka gorja ili na neki drugi način. Neki su od njih i nakon odlaska iz domovine nastavili s planinarskom djelatnošću.

Godine 1975, prilikom proslave stoljetnice hrvatskog planinarstva, objavio sam u knjizi "Hrvatsko planinarstvo" (izdanje Planinarskog saveza Hrvatske) oveće poglavlje pod naslovom "Biografski leksikon hrvatskih planinara" (str. 273-314) u kojem je obrađeno više od 500 ličnosti. Pozivam sve koji mogu neka pomognu da se Biografski leksikon nadopuni, jer je i to vrijedan prilog povijesti hrvatskog planinarstva. Kao pomoć može poslužiti već i sama adresa onoga koji raspolaže s podacima ili adresa onoga o kome bi trebalo pisati. Drugo izdanje Leksikona trebalo bi nadopuniti ne samo biografijama iseljenika, nego i svih drugih planinara koji su svojim djelovanjem posljednjih petnaestak godina zaslužili da im se sačuva spomen, a takvih nije mali broj. Pod hrvatskim planinarima, o kojima valja pisati, smatram i planinare drugih narodnosti koji su djelovali u Hrvatskoj ili pridonijeli hrvatskom planinarstvu, a pri tom nikako ne valja zaboraviti na Hrvate koji žive izvan Republike Hrvatske, naročito one u Bosni i Hercegovini.

Skupljena građa bit će upotrijebljena na još nekoliko načina: u "Hrvatskom biografskom leksikonu" što ga objavljuje Leksikografski zavod u Zagrebu, u časopisu "Povijest sporta" što ga izdaje Hrvatski športski savez i, dakako, u "Našim planinama", gdje urednik namjerava odmah započeti s redovnom rubrikom o planinarima iseljenicima, ne čekajući tiskanje novog izdanja "Biografskog leksikona hrvatskih planinara".

Biografske materijale (i autobiografije) mogu nam slati svi koji raspolažu s **točno provjerenim** podacima. Redatoru će rad biti olakšan ako prilozi budu pisani po određenoj shemi. Osobitu pažnju valja posvetiti faktografskim podacima kao što su datum i mjesto rođenja i smrti, kratak životopis (školovanje, zanimanje, radno mjesto), planinarski životopis (gdje, što, otkad i dokad je radio na planinarskom polju), što je i gdje objavio tiskom, što je o njemu pisano, koje je funkcije obavljao i kada, priznanja koja je primio itd. Treba svakako navesti i ostalu djelatnost, npr. znanstvenu, kulturnu, političku. U nastavku je tiskan ogledni primjerak jedne sažete biografije (Marijana Dragmana) na način koji je usvojio Leksikografski zavod u Zagrebu za "Hrvatski biografski

leksikon". Ipak je poželjno da tekstovi budu što opširniji, ali će pri konačnoj redakciji obujam biti usklađen po određenom kriteriju, dok će originalni tekstovi biti pohranjeni u arhivi. Veoma je poželjno da biografiji bude priložen portret osobe o kojoj se piše. Materijali se mogu slati redakciji "Naših planina" ili izravno potpisanom autoru na adresu: 41000 Zagreb, A. Cesarca 5 (tel. 041/271-752).

Planinarstvo je vrijedna sastavnica hrvatske kulture i stoga se potrudimo da dobije dolično mjesto u pisanoj povijesti!

Prof. dr. **Željko Poljak**

UZORAK BIOGRAFIJE

DRAGMAN Marijan, alpinist i skijaš, grafički radnik (Zagreb 24. IV 1910.-? IV 1945). U Zagrebu je 1927. završio naukovanje u tiskari Rožankowsky i drug na Savskoj cesti (danas Štamparski zavod "Ognjen Prica"), gdje je radio kao pretiskivač u litografiji do hapšenja 1945. Nestao u travnju 1945. prilikom premještanja iz Kaznionice Lepoglava prema Jasenovcu, gdje je bio zatvoren zbog ilegalnog rada u NOP-u. Član je Hrvatskog planinarskog društva od 1920. i u njemu na raznim funkcijama. Od 1936. član Alpinističke sekcije, njezin pročelnik 1940-1941, instruktor u alpinističkoj školi 1936, pročelnik Skijaške sekcije 1938. i skijaški natjecatelj. Držao je planinarska predavanja s vlastitim koloriranim dija pozitivima. Bavio se hrvanjem i boksanjem i 1935. bio prvak Hrvatske u poluteškoj kategoriji. Kao planinarski fotograf dobio je na izložbama nekoliko prvih nagrada, tako Zlatnu i Srebrnu plaketu na izložbi Foto odsjeka Hrv. planinarskog društva u Umjetničkom paviljonu 1939. Sam je izrađivao crteže za predavanja i ilustracije za putopise. Istaknuo se prvenstvenim penjačkim usponima između dva rata koje je izveo sam ili, najčešće, u navezu sa Slavom Brezovečkim. Njih dvojica bili su najuspješnija penjačka dvojka u međuratnom razdoblju. Solo uspon u Kleku nazvan Dragmanovim smjerom te usponi sjeveroistočnom stijenom Velikog kuka u Čvršnjici i Brahmovim smjerom u Velikoj Paklenici, u navezu s Brezovečkim, danas se smatraju klasičnim penjačkim smjerovima.

BIBL. Oštrić, V.: Prilozi za biografiju Marijana Dragmana, "Naše planine" 23 (1971), broj 3-4, str. 45-49.

LIT.: Prvenstveni uspon kroz jugoistočnu stijenju Kleka, "Hrvatski planinar" 32 (1936), 7-8, 197-199; Kroz Merića stijenu, "Hrv. planinar" 37 (1941), br. 11-12, 273-281; Iz života penjača, "Hrv. planinar" 38 (1942), br. 3-4, 35-38.

Dilema: da ili ne za planinarske kuće

Dr. ŽELJKO POLJAK

ZAGREB

Izgradnja planinarske kuće u "svojoj" planini san je svakoga planinarskog društva i kruna društvenog rada. Najčešće se u nekom sretnom trenutku u društvu pojavi entuzijast koji uspješno mobilizirati članstvo na kampanjsku akciju, a privredne ili političke moćnike privoljeti na pomoć u financijama i materijalu. U društvu se obično misli kako je najvažnije kuću staviti pod krov jer se tada može odahnuti. Sasvim krivo, jer glavne poteškoće, i to dugoročne, tek počinju, pogotovo ako je pogrešno izabrana lokacija za kuću. Najčešća je pogreška da se kuća gradi visoko u planini, na nepristupačnom mjestu. Ne samo da je izgradnja takve kuće mnogo skuplja i teža, nego će njezino održavanje i opskrba biti skopčani s velikim i trajnim troškovima i naporima. Takvi su objekti, osim toga, u pravilu nerentabilni i neprestano zahtijevaju nova ulaganja koja će teretiti i iduće generacije planinara u društvu.

Najčešći je uzrok pogrešne lokacije želja da kuća bude cilj odlaska u planinu umjesto baza za uspon. Kuće u načelu ne valja podizati u visinskoj zoni, poput orlova gnijezda, nego u nekoj pitomoj dolini, u blizini šume, izvora, ceste, naselja. Visoko u planini razumno je postavljati samo skromna skloništa i bivake.

Problem izgradnje planinarske kuće stara je tema u planinarskoj organizaciji. Evo samo nekoliko primjera! Građevinski inženjer August Pisačić (rođen 1859. u Trstu), koji je kao član HPD-a sudjelovao u raznim građevinskim akcijama (njegovu je djelo dogradnja starog Tomislavovog doma na Sljemenu), napisao je prije više od 60 godina studiju kojoj je priložio i niz skica i tlocrta, među ostalima Tomislavova doma i kuće na Zavižanu ("Nešto o gradnji planinarskih kuća", Hrvatski planinar 1928, 47-61. str.). Iduće godine je prof. Josip Pasarić, tadašnji urednik Hrvatskog planinara, preporučio u planini podizanje skromnih



Planinarsko sklonište Hunjka na Sljemenu, primjer idealno lociranog, skromnog objekta, koji je stekao simpatije svih planinara - za razliku od susjednog Doma obrtnika, predimenzioniranog, hladnog i skupog, zbog čega zjapi prazan i svom vlasniku donosi gubitak.

LJUBITELJI HUNJKE, POMOGNITE!

Obraćamo vam se u svezi s revitalizacijom popularnog planinarskog skloništa stare Hunjke na Medvednici. Naša planinarska sekcija upravlja preko 25 godina ovom barakom na Hunjki, koju su planinari uredno održavali i u koju su rado svraćali svi ljubitelji prirode.

Budući da je baraka dotrajala, članovi "Zanatlije" žele svojim dobrovoljnim radom, a uz pomoć i podršku drugih planinara u granicama njihovih mogućnosti i Udruženja obrtnika grada Zagreba, svoje planinarsko sklonište obnoviti za pristojan boravak.

Za takvu akciju potrebna su znatna financijska sredstva. Stoga se obraćamo svima da u granicama svojih financijskih mogućnosti i radnim akcijama potpomognu ovu humanu akciju. Javite se srijedom od 17 do 19 sati u tajništvo PD "Zanatlija", Zagreb, Mažuranićev trg 13. Žiro račun 30102-678-5605.

Unaprijed vam se zahvaljuju Udruženje obrtnika grada Zagreba i PD "Zanatlija", Zagreb.

koliba po uzoru na brvnaru što ju je 1925. sagradio Društvo planinara u BiH na Jablan vrelu u Treskavici (Tip bosanske planinske kolibe, HP 1929, 122-125). Iduće godine predsjednik HPD-a dr. Ivan Krajač također preporuča u visinskoj zoni samo skromna skloništa (Položaj planinarskih kuća na primorskim planinama, HP 1930, 195-197). Prvi put se javlja sa suprotnim mišljenjem sarajevski planinar Ljubomir Stipić, koji se protiv lokaciji "duboko u dolini ili ispod planinskog vrha bez vidika jer se smatra da je planinarska kuća isključivo za to da pruži prenočište i kratak odmor planinaru dok boravi u prirodi. O duševnim užicima nije se vodilo računa i oni su dolazili u obzir kad je čovjek napustio planinarsku kuću i pošao daleko izvan nje u krilo planine" (Izbor mjesta za gradnju planinarskih kuća, HP 1944, 41-47).

U novosadskom planinarsko-turističkom časopisu "Putnik" objavio je samoborski liječnik dr. Radivoj Simonović, inače dobar poznavalac Velebita i dinarskih planina, provokativan prilog pod naslovom "Planinarske kuće na krivom mjestu" (1940, br.3), u kojem dokazuje kako kuće treba graditi u dolinama, blizu seljaka, a nikako odveć visoko i u pustoši. Kad sam taj zanimljivi članak iskusnog "korisnika" planinarskih kuća pretiskao u "Naše planine" (1965, 263-268) i popratio ga uredničkim komentarom, nastalo je živo reagiranje čitalaca, od kojih se većina priklonila mišljenju da kuće treba graditi visoko i sa što većim komforom. Odgovore sam sumirao pod naslovom

ZASTO SAM PROTIV PLANINARSKIH DOMOVA

O kakvim je ciljevima (planinarske organizacije) riječ? Po svemu sudeći, najčešće o izgradnji planinarskih domova, odnosno o približavanju, ne čovjeka prirodi, već prirode čovjeku. Da bi se čovjek zaista približio prirodi potreban je veći umni i tjelesni napor no što ga je prosječni građanin spreman uložiti. I zato prirodu treba ... izmijeniti da bi takvom čovjeku bila dostupna (...) Planinari

ZASTO SAM PROTIV PLANINARSKIH DOMOVA?

Onoga tko je pročitao prošli broj "Naših planina" morao se članak ovog naslova Božice Papeš-Mokos dojmiti kao glas vapijućeg u pustinji...

Ja sam u inozemstvu planinarila samo po Velikoj Britaniji i Americi, ali mislim da ono što sam u tim planinama vidjela vrijedi iznijeti kao iskustvo o kojem se barem može razmisliti:

1. Ni u jednoj planini nikad nisam vidjela planinarski dom. U američkim planinama koje su zaista visoke (do 5000 m) postoje samo lanci kampova. U britanskim planinama (oko 1000 m) ne postoje niti uređeni kampovi već se kampira na prirodnim mjestima, obično uz vodu.

"Ponovno o kućama na krivom mjestu" (1968, 179-180) i klasificirao tipične odgovore:

- "Pravi" planinari: Želimo kuće visoko u planini, daleko od ceste, ljudi i prometa. (Njih se ne tiče ekonomika objekta ni tko će snositi troškove, a teško da bi bili spremni platiti iz vlastita džepa ono što traže).
- Planinari čistunci: Ne želimo u planini nikakva traga civilizacije. Dolje žičare, ceste i domovi! (Njih nije briga za one koji su željni planine, ali im dob, zdravlje ili nedostatak vremena to ne dopuštaju bez osiguranog smještaja.)
- Društvo s nerentabilnim domom (na adresu Planinarskog saveza Hrvatske): Novac ili skidamo sa sebe odgovornost! (Ne pitaju se tko je krivac za takvu situaciju.)
- Planinarski savez Hrvatske (jedini savez u Jugoslaviji koji izravno upravlja planinarskim kućama): Pomozite nam da spasimo dragocjenu imovinu od propasti. (Takve su financijske "vrece bez dna" npr. Risnjak, Štirovac, Zavižan itd.).

Otada je prošlo četvrt stoljeća tišine, da bi se povodom "Plana revitalizacije Velebita" što ga je 1989. usvojila Skupština PSH kao dio dugoročne akcije "Desetljeće Velebita", diskusija opet razbuktala. Uredništvo NP dobilo je toliko napisa o toj temi (pro et contra) da ih je nemoguće sve objaviti. Zanimljivo je da se njihovi autori odreda mogu svrstati u neku od kategorija što sam ih opisao 1966. godine. Ovdje ćemo, bez komentara, objaviti dijelove najtipičnijih pisama, s isprikom autorima što ih zbog prostorne ograničenosti ne možemo objaviti u cijelosti.

obavljaju pionirski posao, mijenjajući (možda zaista u najboljoj namjeri - ne znam) posljednje prirodne oazice, utirući, zapravo markirajući put masovnom turizmu. A masovni turizam, bez izuzetka (osobito u planinama i gorju) ima za posljedicu pustošenje prirodnog okoliša ...

Božica Papeš-Mokos, Zagreb
(odlomak iz članka u NP 9-10, 1990)

2. Ni u jednoj planini nema markacije bojom. U britanskim planinama putokaz je hrpa ili piramida od kamenja, dok u američkim zna biti postavljen drveni stupić s putokazom.

Dakle: domovi, hoteli, komfor i civilizacija se ostavljaju u dolini. U planinu se ulazi s mapom, kompasom i šatorom. Za one koji nisu sigurni u sebe postoje profesionalni vodiči.

Mislim da bi PSH preko svog časopisa "Naših planina" trebao otvoriti polemiku o ovom pitanju, saznati sva mišljenja i prijedloge svojih članova te na osnovi njih kristalizirati svoje buduće djelovanje.

Norma Lovrić, Split

ZAŠTO SAM "ZA" PLANINARSKÉ DOMOVE

Pažljivi čitaoci "Naših planina" odmah će po naslovu shvatiti o čemu bih želio progovoriti. Radi se zapravo o nekoj vrsti odgovora ili polemike na članak "Zašto sam protiv planinarskih domova" Božice Papeš-Mokos... Kao prvo, poznavalac sam Božičinog alpinističkog opusa, štoviše, divim se njenim alpinističkim pothvatima. U hrvatskom alpinizmu je jedna od rijetkih žena koja je dosegla najvišu razinu alpinističkog djelovanja. Međutim, to ne znači da se slažem s njezinim stavovima iznesenim u članku... Što autorica misli pod time da je potreban "veći umni i tjelesni napor da bi se čovjek zaista približio prirodi nego što je to prosječni građanin spreman uložiti?" (...) Mislim da malo više poštovanja i uvažavanja drugih nije na odmet. Nije baš zgodno ljude dijeliti na prosječne i natprosječne i onima "prosječnicima" natovariti sve grijehe: em nije im dobra ovakva priroda pa je mijenjaju, em fljeckaju, em bacaju na smetlišta kobasice i pohance, em si dijele značke "ili tako

nešto" za prijedeni put. Poštujem alpinističku djelatnost, ali smatram da je i djelatnost na izgradnji i održavanju planinarskih kuća i puteva potrebna, i da ti ljudi nisu zavrijedili da ih netko zbog njihova truda vrijeđa... Čini se da Božica ne može prihvatiti ideju da se u planinama može nešto raditi i za DRUGE, a ne samo za SEBE... U planinarstvu se zaista javljaju razni problemi i pretjerivanja, od masovnih pohoda pa do izgradnje nepotrebnih i krivo namijenjenih objekata. Za ovo drugo nam je Medvednica najbolji primjer, natrpana velikim brojem reprezentativnih objekata. Pretvaranje planinarskih domova u hotele ne sviđa mi se ni najmanje i mislim da zagrebački planinari nikad nisu prežalili staru Hunjku. Bojim se da se nešto slično ne dogodi i na Velebitu, tj. na Baškim Oštarijama.

Milan Ivkov, Zagreb

MI SMO ZA OČUVANJE PRIRODE

Na veliko se priča o "Desetljeću Velebita", ne samo na stranicama planinarske štampe, već i drugoj literaturi i tjednicima. To sa čime se počelo, ne samo da je neprihvatljivo, već zastrašujuće za nas planinare i ljubitelje prirode. A počelo je s planovima izgradnje ceste za dipere u unutrašnjost Velebita, najavom Senjske šumarije o sječi šuma u Smrča dolu (povodom koje je "Duga" organizirala protesni zbor), pričama o trasi jadranske magistrale na 700 m visine iznad sadašnje trase - znači Velebitom, o žičari na Alan i njegovom sportsko-rekreativskom centru i - grandioznom projektu doma na Baškim Oštarijama.

Iz dopisa PSH koji je upućen svim društvima nedvojbeno je jasan stav - gradnja je izglasana na godišnjoj skupštini i dalja diskusija je nepotrebna. Vremena takvih odluka i investicija trebala bi biti za nama. Bilo bi zanimljivo čuti što o tome misle

i oni planinari i ljubitelji prirode i našega lijepog Velebita koji nisu imali prilike prisustvovati godišnjoj skupštini PSH.

Prisjetimo se samo velikih zdanja u našim planinama - dom na Platku, ili bliže, Tomislavovog i Obrtničkog doma na Sljemeni. Koliko ih koriste planinari? Kao članovi društva iz velike obitelji PSH očekujemo podršku našeg Saveza planinara - onima s naprtnjačama na leđima, a ne automobilistima i turistima!

Članovi našeg društva, čiji predstavnik, nažalost, nije prisustvovao skupštini PSH, izražavaju ovim putem punu podršku "Vihorašima" i akcijama "Duge". Mi smo za očuvanje prirode Velebita, kao i svih naših planina - i ne samo za jedno desetljeće!

Dunja Horvatin, Oroslavje

SMATRAMO DA POSTOJE DRUGI PRIORITETI

PD "Vihor" nije primilo materijal koji bi pokazao rentabilitet budućeg doma na Baškim Oštarijama, izvore financiranja i druge činjenice koje ukazuju na prioritet ovoga poduhvata. Ovo tim prije kada je poznato da upravo na toj lokaciji postoji već motel "Velebno", obnavlja se Župni dvor s mogućnosti smještaja planinara, planira obnova Škole. Izgradnja planinarskog doma na Oštarijama je potrebna, u danom trenutku po kriteriju prioriteta, koji moraju biti članstvu pravodobno predočeni i obrazloženi. U nedostatku navedenog, smatramo da postoje drugi prioriteti iz programa desetgodišnje revitalizacije Velebita kao:

- izgradnja planinarske kuće na Zavižanu kapaciteta 80 ležaja
- izgradnja nastavka Premužičeve staze duž južnog Velebita trasom koja je primjerena planinarskom putu
- izgradnja manjih objekata - skloništa na Ograđenici, Bačić kosi, Simonović stapini, Marasovcu, Dušicama, kod Tulovih gređa i na Crnopcu, tako da prolaznici mogu naći smještaj na 4-6 sati hoda.

U okolnostima najavljene, a neobrazložene izgradnje doma na Oštarijama u ovom trenutku,

smatramo da je ugrožen program desetogodišnje revitalizacije Velebita, jer bi ta izgradnja iscrpila sva sredstva i snage iz navedene programske na-

mjene, te bi odložila zacrtani program u nedogled.
Predsjednik planinarskog društva "Vihor"
dipl.inž. **Milovan Dlouhy**

GRADITI FUTUROLOŠKI

Srednji Velebit je moja velika i nepotrošena ljubav. Znan mi je tamo svaki kuk, izvor i vrh. Ali, ako ćemo graditi planinarski dom, onda pamet u glavu. Planinarski dom na Baškim Oštarijama ne smije biti rezultat samo entuzijazma već razuma i iskustva. Dozvolite mi da navedem samo neke spoznaje do kojih sam došao boraveći tamo dugi niz godina i u svim godišnjim dobima.

Historijska je pouka da treba izbjeći volun-tarizam koji je pratio hotel "Velebno". Počelo je kao planinarski dom, u suradnji sa šumarijom, da bi ga kasnije preuzelo poduzeće "Plitivička jezera" i kao nerentabilni objekt predalo "Industrograd-

nji" za radničko odmaralište. Taj objekt nikada nije bio ekonomski rentabilan iako se mnogo ulagalo u dodatne sadržaje.

Planinarski dom nije hotel. Hotel mora gostu pružiti komfor za duži boravak. Planinaru je po-trebno prenočište, kuhinja, dnevni boravak.

Pa da zaključim ovo pismo s porukom pred-sjedniku Odbora za gradnju doma na Oštarijama: izgradite planinarski dom koristeći sva znanstve-na dostignuća u oblasti ekologije, energetike, me-teorologije i arhitekture u funkciji planinarstva.

Branko Bek, Rijeka

IZ ODGOVORA VLADIMIRA MIHALJEVIĆA "VIHORU"

Planinarski dom na Baškim Oštarijama, ko-jem se protivite, bit će izgrađen na osnovi done-šenog "10-godišnjeg plana otvaranja i revitaliza-cije Velebita". Izgradnja tog doma nikako neće i ne smije utjecati na ostvarenja ostalih točaka toga plana. Vrlo je čvrsta orijentacija da na Velebitu, pored Premužičeve staze na jug Velebita i niza planinarskih skloništa (vidi plan), budu izgrađe-na i tri do četiri planinarska doma po evropskim planinarskim standardima, koji će nas s nekim drugim planinarskim domovima u Hrvatskoj (Puntijarka, Grafičar, Jankovac, Risnjak, Ravna gora) i evropskim pješačkim putevima (E-4, E-6, E-7) dovesti do planinarskog iskoraka u Europu. Plan "Velebitskog desetljeća" donijela je Skup-ština PSH održana 8.4.1989.g. jednoglasno. Za takav plan glasao je i vaš delegat na toj skupštini. Prethodno je nacrt tog plana s pozivom za skup-štinu bio dostavljen svim planinarskim dru-štvima, regionalnim savezima i komisijama PSH na raspravu, gdje je dobio nepodijeljenu podršku...

Treba napomenuti da je lokacija planinarskog doma na Baškim Oštarijama izvanredno povoljna

ZAKLJUČAK

Na kraju možemo samo ustanoviti: iako su dileme stare već više od pola stoljeća, stavovi su i dalje nepomirljivi.

Tko ima pravo?

za planinarenje po Velebitu. Izgradnja tog doma stajat će oko 100 milijuna dinara. PSH će osigu-rati 20% te sume iz plana "Velebitskog desetljeća", a općina Gospić, republički fond za nerazvijene, te druge organizacije i kroz marketing bit će osigu-rano preostalih 80% sredstava. Ozbiljno se računa na pomoć nekih poduzeća iz Like (elektrika, voda, zemljište), te na eventualna zajednička ulaganja planinarskih organizacija Slovenije, Austrije, Ba-varske, Nizozemske, kao i nekih turističkih orga-nizacija. Time se ujedno osigurava i klijentela koja će ubuduće intenzivno koristiti taj planinarski dom. Što se tiče ekonomske rentabilnosti treba reći da to ne treba očekivati ni od bilo kojeg planinarskog doma, pa tako ni ovog na Baškim Oštarijama. Bitno je da domar, odnosno zakup-nik, osigurava redovno održavanje objekta, a pla-ninarsko društvo ili PSH koji će upravljati tim objektom morat će uvijek osiguravati njegovo in-vesticijsko održavanje.

Predsjednik PSH **Vladimir Mihaljević**

Prepuštamo čitaocima da sami donesu zaklju-čak, a uredništvo time zaključuje raspravu o ovoj temi.

Dr. Željko Poljak

Katalog značaka

Uz slike na četvrtoj stranici omota

NIKOLA KIZEM

ZAGREB

Kolekcioniranje značaka, odnosno faleristika, jedan je od najstarijih, ako ne i najstariji medij kolekcionarstva. Kako pojedinci u nas ne znaju točno značenje riječi faleristika, smatram prvo potrebnim objasniti taj pojam.

Da bi potakli svoje legionare na osvajačke ratove, vladari Rimskog imperija prvi uvode posebni znak tá fálára (starogrčki naziv), odnosno faler. Nije to bio orden u današnjem smislu riječi ali nešto vrlo slično. Rimski ratnici su za svaki ratnički pohod dobivali falere, kao obilježja ili uspomene na njih. Svaki ratnički pohod imao je različite falere, pa je to poticalo rimske ratnike na više osvajačkih pohoda, odnosno više falera u svojim kolekcijama, čime su se ponosili. Otuda riječ faleristika koja se upotrebljava širom svijeta, a znači kolekcioniranje značaka.

Faleristika je znanstveno obrađena najviše u Sovjetskom Savezu. U obradi sportske faleristike ističu se Češkoslovačka, Francuska, Bugarska, Poljska, Portugal i još neke druge zemlje.

Znanstvena obrada faleristike u nas još je u povojima. Prve i pionirske korake u tom pravcu u nas uspješno čini glavni urednik Zagrebačkog tjednika SN revije Roman Garber, koji od prvog broja (15. listopada 1976) počinje objavljivati na jednoj kolor stranici Katalog značaka, pretežno, s kratkim falerističko-sportsko-povijesnim podacima, kao i povijesne napise o faleristici. Nažalost s malo suradnika. Organiziranim radom na prikupljanju starih predratnih značaka od početka stoljeća, zahvaljujući upornim zalaganjem profesora Živka Radana, počeo se u nas baviti Muzej fizičke kulture Hrvatske u Zagrebu.

Prve značke pojavljuju se u našim krajevima koncem prošlog stoljeća. Dosada nigdje nije zapisano ili dokazano da ih je bilo prije. U većem broju sportske značke pojavljuju se početkom našeg stoljeća, kada se u nas stvaraju prva planinarska, sportska, glazbena, vatrogasna i druga društva. Izrađuju se u Beču (Pramer, Belada), u Budimpešti (Morici) i u Pragu (Svoboda). Naravno, da se i u nas javljaju značajni majstori koji kreiraju vrlo lijepe i vrsno izrađene značke; to su Umjetna radiona, Brezina, Steinbach, Svečenski, Hajrić, Griesbach i Knaus u Zagrebu, Sorlini i Supan u Varaždinu, Havaš i Graverski zavod u Subotici, Demeter u Novom Sadu, L. Kan u Beogradu, Stirn u Ljubljani i Mahotka u Bačkoj Palanci.

Unatrag pedeset do devedeset godina ovi su majstori stvarali povijest našeg sporta i uopće naše kulture na svojim značkama. Njihovu kva-

litetu nitko do danas nije nadmašio. Značke ovih majstora nalaze se u zbirkama naših brojnih kolekcionara širom zemlje. Značke se nisu izrađivale u velikim nakladama, tek 50 do 300-400 komada, često samo u točno određenom broju za one članove koji su ih naručili. Ove značke imali su isključivo pravo nositi samo članovi sportskih klubova i organizacija i nitko više. Kasnije su isključivo prvoligaški sportski klubovi od tridesetih godina počeli izrađivati značke i za prodaju svojim simpatizerima. Stoga ove stare značke u malim nakladama, rijetko sačuvane, imaju svoju povijesnu i muzejsku vrijednost. One su kvalitetne izrade, kojoj ne može nauditi ni zub vremena. Recimo i to, da su pojedine značke ponekad i jedini trag postojanja neke sportske organizacije, kluba ili sportske manifestacije.

Brojne zbirke značaka falerista širom zemlje, koje su u pravom smislu riječi muzeji, od neprocjenjive su općedruštvene vrijednosti. One su vrijedne pažnje i proučavanja naših sportskih povjesničara. Mnoge od njih su tako vrijedne da zaslužuju da se stave pod zaštitu države. Tim više jer faleristi ulažu krajnje napore, ne žaleći ni truda ni vremena ni velika materijalna sredstva, da prikupe ovo naše staro blago - sportske značke od povijesne vrijednosti, i otrgnu ih zaboravu i spasu od propadanja.

Sve ovo govori o potrebi općedruštvenog priznanja faleristike, i mjestu koje joj pripada u našem društvu.

Poslije rata dolazi do masovne proizvodnje kvalitetnih, isključivo emajliranih značaka. Po kvaliteti i likovnim rješenjima neosporno prednjače IKOM u Zagrebu, AUREA u Celju, te kratko vrijeme STIRN u Ljubljani, i AUROMETAL u Subotici. U novije vrijeme dobre značke, ali nevalitetno emajlirane kreira i Radiona primjenjene umjetnosti u Zagrebu. U posljednje vrijeme, kako se faleristika u nas naglo razvila, ostavljajući iza sebe tradicionalnu filateliju i numizmatiku, počeli su se pojavljivati pozvani i nepozvani proizvođači značaka, mnogi ilegalno i bez kontrole nadležnih organa. Ovi proizvođači nude na svom divljem tržištu falsifikatne značke izrađene od običnog lima. Nažalost ovakve jeftine značke izrađuju i nude neka naša za to registrirana poduzeća.

Uvidajući potrebu za falerističkim društvom u Zagrebu, koncem 1977. godine od kolekcionara sportskih značaka formiran je inicijativni odbor. Njegovi članovi su: Nikola Kizem, Stevo Jelčić, Branko Figač, Ivan Cikoš, Zdenko Vilček, Andrija Jugović, Ante Blažević, Tomislav Ostrovidov i Karlo Bregant. Tako je 26. trav-

nja 1978. pod pokroviteljstvom Zagrebačkog velesajma održana osnivačka skupština Društva falerista u Zagrebu. Sjedište društva bilo je na Velesajmu, a njegov prvi predsjednik postao je Tomislav Ostroviđov, dok je za tajnika društva izabran pisac ovih redaka. Društvo je organiziralo na Zagrebačkom velesajmu od 3. do 5. studenoga 1978. godine Prvu jugoslavensku izložbu kolekcija značaka, uglavnom sportskih. Za vrijeme izložbe održan je i sastanak kolekcionara značaka iz cijele zemlje. Na ovom sastanku potaknuto je da i kolekcionari iz Osijeka Mirko Kirh i Zvonimir Pavić osnuju svoje društvo. Osnivačka skupština Falerističkog društva u Osijeku održana je 14. siječnja 1979. godine. Za predsjednika društva izabran je Mirko Kirh, a za tajnika Drago Janković.

Od ovog broja "Naše planine" počinju s objavljivanjem tradicionalno bogate planinarske faleristike Jugoslavije, uvođenjem rubrike Katalog značaka.

Od osnivanja Hrvatskog planinarskog društva 15. listopada 1874. godine kao prvoga planinarskog društva na tlu Jugoslavije - i ne samo planinarskog, već i kultur-

PRVI RED

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO. Predratna značka društva. Značka je emajlirano-pozlačena, na sigurnosnici; izrada: Griesbach i Knaus, Zagreb. Veličina: širina 28 mm, visina 38 mm. Društvo je osnovano 15.10.1874. godine. Reorganizira se 20.6.1948. godine pod imenom Planinarski savez Hrvatske. Adresa Saveza: Kozarčeva 22, 41000 Zagreb.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO. Predratna značka društva. Značka je emajlirano-pozlačena, na sigurnosnici; izrada: Griesbach i Knaus, Zagreb. Veličina: širina 28 mm, visina 38 mm. Društvo je osnovano 27.2.1893. godine. Reorganizira se 6.4.1948. godine pod imenom Planinska zveza Slovenije. Adresa Saveza: Dvorčakova 9, 61000 Ljubljana.

Planinarsko društvo JANKOVAC-Osijek. Stara značka društva, emajlirano-pozlačena, na pribadači; izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: širina 15 mm, visina 16 mm. Društvo je osnovano 19.10.1925. godine u Osijeku kao podružnica Hrvatskog planinarskog društva. Obnovljeno je 17.9.1948. godine pod imenom Planinarsko društvo Osijek. Skoro zatim uzima svoje prvobitno ime PD Jankovac. Adresa društva: Božidara Adžije 2, 54000 Osijek.

Planinarsko društvo VLAŠIĆ-Travnik. Stara značka društva, emajlirano-pozlačena, na pribadači; izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: širina 13 mm, visina 20 mm. Društvo je osnovano 1927. godine. Adresa društva: PD Vlašić, pp 46, 72270 Travnik.

Planinarsko društvo POBEDA-Beograd. Stara značka društva, jubilarna izdana povodom 25. obljetnice djelovanja. Društvo je osnovano 1948. godine. Značka je emajlirano-pozlačena, na pribadači; izrada: Branko Kasun, Zagreb, Veličina: promjer 17 mm. Adresa društva: Mačvanska 8, 11000 Beograd.

DRUGI RED

ZAGORSKI PLANINSKI PUT. Značka je emajlirano-pozlačena; izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: širina 30 mm, visina 19 mm. Put je otvorilo 1958. godine PD "Ravna gora", centrala ZPP-a Varaždin. Put ima 18 kontrolnih točaka, od kojih je 15 obaveznih.

nog, civiliziranog, duhovno nadahnutog i nadasve rodoljubnog društva hrvatskih planinara u tadašnjoj Austro-Ugarskoj monarhiji - boreći se i za svoju nacionalnu samobitnost, planinarstvo Hrvatske danas je izraslo u najmasovniju organiziranu organizaciju za planinarstvo i tjelesno-rekreativnu djelatnost naroda. Vrlo bogata tradicija planinarstva Hrvatske, zatim i jugoslavije, ostavila je iza sebe bogat trag i u planinarskim značkama, koje sada počinjemo obrađivati, da bismo jednog dana, obuhvativši sve naše obrađene planinarske značke, imali kompletan katalog planinarskih značaka Jugoslavije, odnosno obrađenu planinarsku faleristiku Jugoslavije.

Prihvaćamo se pionirskog rada i nadamo se svestranoj pomoći naših planinarskih društava, kao i pomoći pojedinaca da sa svojim značkama pomognu ostvarenje obrade planinarske faleristike Jugoslavije. Pozivamo Vas na aktivnu suradnju s urednikom ove naše nove rubrike na adresu: Nikola Kizem, Rade Končara 250/IV, Zagreb.

Obilazak puta traje 10 dana. Uz uobičajenu markaciju ima i dodatak slova "Z".

PLANINARSKI PUT MEDVEDNICOM. Značka je emajlirano-pozlačena, na sigurnosnici, numerirana. Izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: širina 21 mm, visina 29 mm. Put je otvorilo 30.6.1963. godine PD PTT "Sljeme" Zagreb, Jurišićeva 1a. Put ima 15 KT. Obilazak puta traje 2 dana.

GORANSKI PLANINSKI PUT "Tragom 26 smrznutih partizana". Značka je reljefno-obojena i niklana, numerirana i na pribadači. Veličina: širina 25 mm, visina 25 mm. Put je otvorilo 22.2.1986. godine PD "Zagreb-Matica", Zagreb, Bogovičeva 7. Put je otvoren tragom 26 smrznutih partizana, a u sklopu tradicionalnog memorijala na Matić-poljani, kao treća dionica Goranskog planinarskog puta. Dionica ima 13 KT. Put je uobičajeno markiran s dodatkom slova "G". Obilazak 4 dana.

GORANSKI PLANINARSKI PUT "Stazama kurira". Značka je reljefno-obojena i niklana, numerirana i na pribadači. Veličina: širina 25 mm, visina 25 mm. Put je otvorilo 30.4.1990. godine PD "Zagreb-Matica", Zagreb, Bogovičeva 7. Put je trasiran stazama partizanskih kurira, kao druga dionica puta. Ima 15 KT. Obilazak puta traje 3-4 dana.

GORANSKI PLANINSKI PUT "Tragom Goranove mladosti". Značka je reljefno-obojena i niklana, numerirana i na pribadači. Veličina: širina 25 mm, visina 25 mm. Put je otvorilo 10.6.1984. godine PD "Zagreb-Matica", Zagreb, Bogovičeva 7. Put vodi tragom Goranove mladosti, kao prva dionica puta. Ima 13 KT uobičajeno markiranih s dodatkom slova "G". Obilazak 3 dana.

TREĆI RED

Planinarsko društvo BILO-Koprivnica. Značka je reljefno-obojena i niklana, na pribadači; izrada: "Podravka" Koprivnica. Veličina: širina 15 mm, visina 21 mm. Društvo je osnovano 8.3.1928. Obnavlja se poslije rata 6.6.1950. godine pod istim imenom. Nakon izvjesne stagnacije, ponovno se obnavlja 18.11.1973.

godine. Adresa društva: PD "BILO", pp 44, 43300 Koprivnica ili Dr.Milivoj Kovačić, Rade Končara 9a.

Planinarsko smučarsko društvo PTT PRIJATELJ PRIRODE - Sarajevo. Značka je reljefno-obojena i pozlaćena, na pribadači. Veličina: promjer 15 mm. Društvo je osnovano 29.7.1953. godine kao društvo PTT radnika Sarajeva. Adresa društva: PTT, Obala 8, 71000 Sarajevo.

Planinarsko društvo OŠTRC - Zlatar. Značka je reljefno-obojena i niklano-patinirana, na pribadači; izrada: IKOM, Zagreb. Izrađena je u seriji od više mutacija. Veličina: promjer 25 mm. Društvo je osnovano 23.5.1923. godine. Obnavlja se poslije rata 2.6.1952. godine pod istim imenom. Djeluje do 1955. godine, zatim se ponovno obnavlja 29.2.1976. godine. Adresa društva: Marijan Čorić, Zagrebačka 2a, 41250 Zlatar.

Planinarsko društvo DOL - Dol pri Hrastniku. Značka je reljefno-obojena i niklana, na pribadači; izrada: Kos Anka, Vrhnika. Jubilarna, izdana povodom 30. obljetnice društva. Veličina: širina 20 mm, visina 25 mm. Društvo je osnovano 20.3.1954. godine. Adresa društva: PD DOL, 61431 Dol pri Hrastniku.

Planinarsko društvo ČUSINE - Jajce. Značka je reljefno obojena i niklana, na pribadači; izrada: IKOM, Zagreb. Veličina: širina 18 mm, visina 20 mm. Društvo je osnovano 6.11.1960. godine. Adresa društva: Planinarsko društvo ČUSINE, pp 72, 70000 Jajce.

ČETVRTI RED

X. SLET ŽELJEZNIČKIH PLANINARSKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE. Značka je emajlirano-pozlaćena, na pribadači; izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: širina 25 mm, visina 22 mm. Tradicionalni i jubilarni X. slet planinara željezničara Jugoslavije održan je od 1-3.5.1970. godine u Pretoru na lijepom Prespanskom jezeru (Makedonija), u organizaciji Željezničkog planinarskog društva Kitka iz Skopja, osnovanog 11.11.1964. godine. Adresa društva: Mile Daskalović, ŽTP Skopje, 91000 Skopje.

XXI. SLET PLANINARA PTT JUGOSLAVIJE. Značka je bakreno-reljefna i patinirana, na pribadači; izrada: Cankar, Ljubljana. Veličina: promjer 22 mm. Sletovi PTT radnika su tradicionalni. Ovaj slet je održan od 3.-6.7.1973. godine na Pohorju (Slovenija), u organizaciji Planinarskog društva PTT Maribor, osnovanog 31.5.1957. godine. Adresa društva: PD PTT, Slomškov trg 10, 62000 Maribor.

Planinarski klub SPLIT - Split. Značka je reljefno-obojena i pozlaćena, na sigurnosnici. Veličina: promjer 34 mm. Jubilarna značka kluba 1933-1983, izdana povodom 50. obljetnice i proslave rada kluba. Klub je

osnovan 1933. godine. Adresa: Planinarski klub Split, pp 45, 58000 Split.

SLET PLANINARA HRVATSKOG ZAGORJA. Značka je bakreno-reljefna i patinirana, na pribadači; izrada: Patafta, Varaždin. Veličina: širina 15 mm, visina 23 mm. Ovaj tradicionalni slet planinara Hrvatskog zagorja održan je 25.9.1977. godine u Peseku na Kalniku, u organizaciji Planinarskog društva Bilo iz Koprivnice.

X. PLANINARSKI TABOR PLANINARA MDO LJUBLJANA. Značka je reljefno-obojena i niklana, na pribadači; izrada: Završan, Ljubljana. Veličina: promjer 20 mm. Deseti tradicionalni tabor (slet) planinara Meddruštvenog odbora (MDO) Ljubljana održan je 25.5.1980. godine u Kamniškoj Bistrici, a u organizaciji MDO Ljubljana. Adresa: MDO LJUBLJANA, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana.

PETI RED

Planinarsko društvo ZANATLIJA - Osijek. Značka je emajlirano-pozlaćena, na pribadači; izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: promjer 18 mm. Jubilarna 1950-1970, izdana povodom 20.obljetnice GSS. Prvi sastanak Inicijativne komisije za osnivanje GSS održan je 4.1.1950. u tadašnjim prostorijama PSH u Ilici 21 u Zagrebu. Nakon izvršenih priprema, osnivačka skupština GSS-a održana je 24.2.1950. u prostorijama Državnog osiguravajućeg zavoda u Zagrebu, Masarykova 1.

Planinarsko društvo JAPETIĆ - Samobor. Značka je reljefno-obojena, na pribadači; izrada: Aurea, Celje. Veličina: širina 35 mm, visina 34 mm. Jubilarna značka izdana povodom 50.obljetnice društva. Društvo je osnovano 4.8.1923. godine. Obnavlja se 26.6.1948. godine pod imenom PD Samobor, da bi 1953. godine uzelo svoje sadašnje ime PD Japetić. Adresa društva: Starogradska 15, 41430 Samobor.

Planinarsko društvo RADE KONČAR - Zagreb. Značka je emajlirano-pozlaćena, na pribadači; izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: promjer 14 mm. Jubilarna značka izdana povodom 20.obljetnice društva. Društvo je osnovano 8.1.1954. godine pri istoimenoj tvornici. Adresa društva: Falerovo šetalište 22 (za poštu). Prostorije društva su u Voltino 2, 41000 Zagreb.

Planinarsko društvo BJELAŠNICA - Sarajevo. Značka je emajlirano-pozlaćena, na pribadači; izrada: Branko Kasun, Zagreb. Veličina: širina 10 mm, visina 20 mm. Društvo je osnovano u 10. mjesecu 1948. godine. Adresa društva: Ul. JNA broj 79, 71000 Sarajevo.

Akademik MIRKO MALEZ KAO PLANINAR I SPELEOLOG

Ljudi se obično počinju baviti nečim kada ih nešto oduševi ili privuče na neki poseban način. Bez sumnje je tako bilo i s pokojnim akademikom Mirkom Malezom. Njemu je, izgleda, polutama pećine Vindije u Hrvatskom zagorju bila prvi podzemni prostor u kojem je, kopajući pećinske sedimente, još kao dječak stekao klicu zanimanja i svoje buduće životne djelatnosti.

Oduševljenje i entuzijazam varaždinskog muzealca Stjepana Vukovića, s kojim dolazi u Vindiju, bili su očito presudni da se posvetio tajnama što ih kriju tama pećina i njihovi nataloženi sedimenti.

Rodio se 1924. u Ivancu, a umro 23. kolovoza 1990. u Zagrebu. Mladenačko oduševljenje gimnazijalca i poslije studenta za tajne speleoloških pojava počeo je ostvarivati kao vrlo aktivan planinar još u Hrvatskom zagorju, a po dolasku u Zagreb i u novoosnovanoj Špiljarskoj sekciji PD "Željezničar" godine 1949, kao tada već školovani geolog i iskusan terenski istraživač. Svoje shvaćanje vrijednosti speleoloških istraživanja on je pokazao time što je bio jedan od idejnih pokretača prvog planinarskog speleološkog časopisa "Speleolog" u Zagrebu. Na taj je način uspio ne samo da se i pisanom riječi doprinese razvoju speleologije, nego i da se o rezultatima

naših istraživanja sazna i izvan granica naše domovine, koja je klasična zemlja krša na našem planetu.

Svoj prvi speleološki članak "Špilja Vindija" objavljuje prije ravno 40 godina u "Našim planinama" (1950), a prvi opći speleološki prikaz, "Mačkova špilja u Velikoj Sutinskoj" piše također u "Našim planinama" (1951), da bi poslije toga speleologiji ostao vjeran do svojih posljednjih napisanih znanstvenih radova. Rezultate svojih studentskih susreta s podzemljem obrađuje na sebi svojstven način u prvom broju časopisa "Speleolog" u članku "Tragovi o životnom djelovanju pećinskog medvjeda u našim pećinama" (1953).

U "Našim planinama" objavio je devet članaka, od kojih su više od plovice čisto speleološki, a ostali geološko-mineraloški, npr. o tlu Ravne gore i Ivančice, te o Učki u Istri, na kojoj je speleološki istražio preko stotinjak speleoloških pojava. Na popularan i edukativan način piše i za časopis "Priroda" (8 članaka) i "Zagorski kalendar", dok članci u časopisu "Speleolog" (7 članaka) imaju i znanstvenu vrijednost. Izvještaje o istraživanjima špilja i kvartarnim sedimentima u pećinama objavljivao je redovno u godištima Ljetopisa JAZU u Zagrebu.



Dr. Mirko Malez prilikom istraživanja jame Vatinovac kod Vrhovina

Foto: S. Božičević

Cijeli Malezov radni vijek geologa, specijaliziranog paleontologa i svestranog speleologa prati polutama pećinskih ulaza ili tama podzemnih kanala. Do znanstvenih rezultata dolazio je nakon dugotrajnih i upornih stručnih analiza. Započeo je kao planinar i planinarspeleolog, obišavši mnogo pećina, a poslije im se vraćao kao istraživač i stručnjak za kvartarnu geologiju.

Zahvaljujući njemu, jedan po jedan speleološki objekt Istre, Gorskog kotara, Hrvatskog zagorja, Like i Dalmacije prestaje biti zagonetkom! Na tisuće tih pećina i jama dobilo je svoje nacрте, postalo je dijelom stvarnosti omeđene dužinom i dubinom. Prikazane su na brojnim fotografijama, a tajnovitost priča postaje realnost temeljena na nalazima iz njihovih zemljanih naslaga. Svoja je otkrića objavio u nizu stručnih i znanstvenih publikacija. Poznavajući prilično dobro Malezov rad i djelatnost, često i kao njegov terenski pratilac, mogao bih reći da su mu bili najprivlačniji ovi objekti:

- Veternica kraj Zagreba, i to njezin ulazni dio
- Cerovačke pećine kraj Gračaca radi mnoštva paleontoloških i antropoloških nalaza
- kvartarne naslage Velike pećine na Ravnoj gori i pećine Vindije kraj Varaždina
- kvartarne naslage nekadašnjeg pećinskog prostora Šandalja I i II kod Pule u Istri.

Svaka od ovih lokacija obilježava pojedino razdoblje njegove životne djelatnosti. Otkrićima iz Veternice "brani" doktorsku radnju, a po nalazima iz drugih područja postaje poznat u svijetskoj znanosti i citiran u brojnim znanstvenim publikacijama diljem Evrope i svijeta. U svoj je rad unosio znanje, organizacijske sposobnosti za kolektivni rad ekipe i vještinu prikupljanja nalaza koje je - moramo priznati - ljubomorno pratio i čuvao na putu od otkrića u zemljanom sloju do smještaja u vitrine

nakon stručne obrade i objavljivanja. Na vrijeme provedeno u tami pećina nadovezivali su se sati i dani znanstvene obrade. Tvrdnju da je nešto po prvi puta nađeno u podzemlju dokazivao bi brojnim crtežima, skicama, fotografijama, laboratorijskim nalazima, vlastitim ili izrađenim na njegov zahtjev. Kao uglednog istraživača pozivaju ga kolege diljem Jugoslavije, tako da je istraživao i u drugim republikama.

Objavio je preko 400 naslova, a mnogo je toga ostalo još u nedovršenim rukopisima i planovima za buduća istraživanja.

Uz sve to istaknuo se i u društvenom radu. Organizirao je 1954. osnivanje Speleološkog društva Hrvatske. Sudjeluje u svim jugoslavenskim i nekim internacionalnim speleološkim kongresima. Kao iskusan organizator zaslužan je za održavanje Drugog kongresa speleologa Jugoslavije u Dalmaciji i Devetog u Karlovcu. Ovaj u Karlovcu okrunio je i tiskanom Zbornikom radova na 879 stranica.

Za svoj znanstveni rad stekao je najviše priznanje, izabran je za člana JAZU, a za planinarski i speleološki rad primio je desetak priznanja, zahvalnica i diploma, počevši od PD "Ivančica" u Ivancu i PD "Željezničar" u Zagrebu, pa do Saveza speleologa Jugoslavije. Dobio je i plaketu "Josip Poljak" za posebne zasluge u razvoju speleologije u Hrvatskoj. Časopis "Speleologica Croatica", glasnik Speleološkog društva Hrvatske, jedan je od njegovih posljednjih životnih nastojanja. Želio je da rezultati našeg rada budu objavljeni što je moguće bolje i na što suvremeniji način.

Velika mu hvala u ime njegovih učenika i suradnika na polju planinarske speleologije na svemu što je učinio za sveobuhvatna istraživanja hrvatskog krša.

Dr. Srećko Božićević

ZVONKO KUZMANIĆ (1926-1990)

Dana 14. listopada, kada smo se pripremali za odlazak na radnu akciju, nenadano, vršeći svoju dužnost do posljednjeg daha, zauvijek nas je napustio Zvonko Kuzmanić.

Njegov neumoran i požrtvovan rad punih 21 godinu u Planinarskom klubu "Split" donosio mu je i zaslužena priznanja koja je primao za napore u izgradnji objekata na prijevoju Malačka (Kozjak): Pokal kluba s posebnom posvetom, zastavice kluba i pismena priznanja za 1986, 1987, 1988. i 1989. godinu. PSH dodijelio mu je brončanu značku 1975, srebrnu 1981, zlatnu 1985, a PSJ srebrnu značku 1988. godine. Za 30-godišnju aktivnost SOFK dodijelio mu je zlatnu plaketu.

Razvijao je suradnju s drugim planinarskim društvima, pa je dobio priznanja PD "Mosor" i PD "Kozjak" (K.Sučurac), PD "Svilaja" (Sinj)...

Kao domaćin ugošćavao je mnoga planinarska društva u domu i planinskoj kući na Malački, i njegova je zasluga što je PK "Split" dobivao mnoga pismena priznanja.

Stupanjem u članstvo Kluba 1969. postaje član Gospodarsko-tehničke komisije, zatim potpredsjednik,

predsjednik. Komisijom rukovodi niz godina. Smrt ga je zatekla na dužnosti potpredsjednika kluba.

Bio je delegat i član PS općine Split i PO Dalmacije. Planinarska specijalnost: vodič društvenih izleta (prije je bio član Stanice vodiča Split).

Najveći dio svojih napora usmjeravao je na izgradnju i održavanje objekata kojima Klub upravlja, na uređenju staza i puteva i pošumljavanje oko objekata na Malački. Njegov široki pogled i usmjerenje na suradnju s ostalim društvima, uz ostalo, došao je do izražaja i prilikom izgradnje spomenika poginulim pilotima helikoptera, koji su ispomagali pri izgradnji planinarskog doma "Putalj" na Kozjaku. Organizator je mnogih izleta, tura i pohoda, vodeći brigu o svakom pojedincu i njegovim fizičkim mogućnostima a bilo bi ih dugo nabrajati.

U trenutku bola i gubitka dragog nam Zvonka prisjećamo se radosti i veselja nakon obavljenih zadataka, ali duboke potresenosti koja je izazvala tugu i suze njegovih drugova. Te suze bile su izraz iskrene sućuti u bolu s njegovim najmilijima.

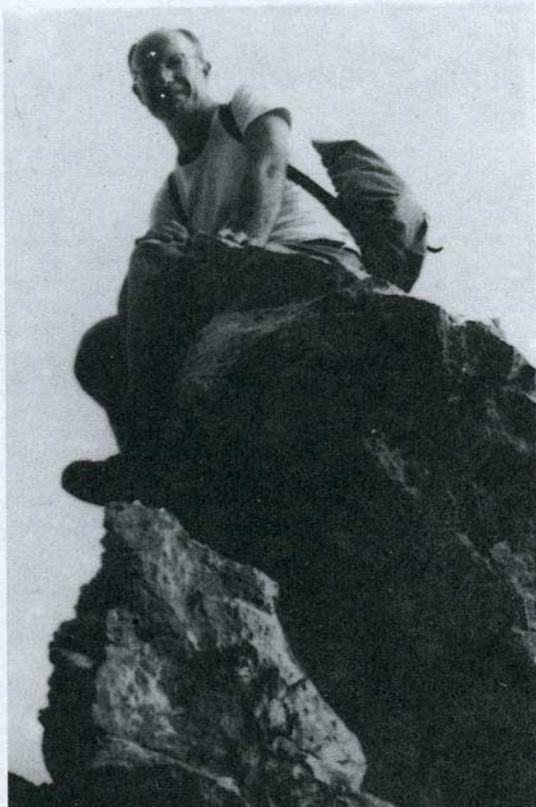
Našem Zvonku odužit ćemo se time da nastavimo tako gdje je on stao, u savjesnom obavljanju preuzetih dužnosti.

Dr. fra JURE RADIĆ (1920-1990)

Na dan 25. srpnja umro je nenadano, u punoj stvaralačkoj snazi, prirodoslovac, ljubitelj planina i planinar dr. fra Jure Radić. Nenadano, jer sam mu i ove godine bio vodičem po onim rijetkim biokovskim stazama koje još nije bio prošao, a planirali smo proći još mnogim vrlinama. U punoj stvaralačkoj snazi, jer je upravo radio na organizaciji IV. znanstvenog skupa o prirodi biokovskog područja i uređivanju VI. toma Acta Biocovica. Umro je za radnim stolom - organizam nije izdržao silnu želju za znanstvenim radom. Otišao je još jedan div, kojeg ćemo pamtiti po tome što nas je učio da gledajući ono što je vidljivo saznajemo i o nevidljivim stvarima.

Rodio se 28. 11. 1920. godine u Baškoj Vodi kod Makarske. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a filozofske i teološke znanosti u Makarskoj. Službovao je kao župnik u više mjesta makarske općine, a posljednja desetljeća proveo kao profesor na Franjevačkoj visokoj bogosloviji u Makarskoj.

Planinarstvom se bavio kako bi dolazio do podataka za prirodoslovni rad koji ga je izdigao u sam vrh domaće i europske znanosti. Čitav taj rad bio je vezan uz Biokovo i njegovo podnožje, te je često znao reći: "Litice Biokova su stijene moga života". Osnivač je Malakološkog muzeja i Instituta "Planina i more". Inicijator je proglašenja Biokova parkom prirode, te spiritus movens Biokovskog botaničkog vrta u Kotišini. Napravio je scenarije za filmove "Endemi Biokova" i "Biokovski botanički vrt". U planinarsku organizaciju uključio se kao član Organizacijskog odbora za obnovu rada Planinarskog društva "Biokovo" u Makarskoj, pa je za zasluge i nagrađen Priznanjem Planinarskog saveza Hrvatske. Dobitnik je nagrade ZAVNOH-a, Ordena zasluga za narod sa srebrnim vijencem, a Skupština općine Makarska dodijelila mu je Nagradu općine Makarska. Makarani su ga ispratili na posljednje utočište uz zvuk zvana, uz suze i riječi obećanja da će znati cijeni djelo čovjeka kojem su uvelike "knjige bile borovi i jele, a učitelji planinske gudure".



Dr. fra Jure Radić: Reći dosta na samom vrhuncu

Borut Kurtović

Alpinizam i ekspedicije

• **Prva Slovenka na Mount Everestu** je Marija Štremfelj, članica alpinističke ekspedicije Alpe-Jadran. Dana 7. listopada uspjela su se na najvišu točku našega planeta čak četiri člana ove ekspedicije. Organiziralo ju je Slovensko planinsko društvo Trst i Komisija za odprave v tuja gorstva Planinske zveze Slovenije. Marija je 13. žena na vrhu Everesta i to joj je drugi osamtisućak (prvi Brod Peak 1986). Na vrh je došla u društvu svog muža Andreja i to je prvi bračni par u povijesti himalajizma koji je zajedno stupio na taj vrh. Marija je time postigla ap-

solutni jugoslavenski ženski visinski rekord. (ŽP)

• **Novosti iz sportsko-penjačkog sporta.** U Innsbrucku je 26-28. 10. održan sastanak CEC UIAA (CEC = Sportsko penjačka komisija). Zaključeno je da će se prvo penjačko prvenstvo svijeta održati u listopadu u Frankfurtu, a u kolovozu za podmladak i juniore u Chamonixu. Naš delegat Ivica Piljić izabran je u radnu grupu koja će unapređivati odnose CEC s CICE UIAA (CICE = Izvršni komitet). Planinarski savez uspješno je završio vođenje alpinističke škole PD "Mosor" u Splitu. Ivica

Matković je po četvrti put svladao Marulianus (-X), najteži uspon u Marjanu.

• **17-godišnjak na Everestu.** Među 300 himalajaca koji su se dosad popeli na najviši vrh svijeta najmlađi je Bertrand Roche iz Grenobla u Francuskoj. Poznat je podatak iz planinske medicine da mladići teško postižu visinske rekorde, jer je njihova snaga "eksplozivna", tj. daje maksimalni učinak u kratkom vremenu. Himalajski usponi traže kondiciju "dugopruugaša" koja postiže zenit u četvrtom životnom desetljeću tj. poslije 30. godina života. (ŽP)

SPELEOLOŠKI LOGOR "VISOČICA '90"

Speleološki odsjek PDS "Velebit" je od 21. do 29. srpnja 1990. organizirao istraživački logor na Velebitu, u dolcu Seline (na putu od Visočice prema Štirovcu). Logor, prvobitno zamišljen da bude na Biokovu, postavljen je ovdje prvenstveno da bi se dovršilo istraživanje Fantomske jame koja je u prethodne četiri akcije osvojena do dubine od oko 470 m. Tu su nas dočekali uski kanali, a nadali smo se da ćemo se uspjeti probiti usklje u utrobu Velebita. Veći je dio ove jame bio postavljen užetima koja smo donijeli na prethodna istraživanja.

Prvi dan smo u blizini izvora u Selinama uredili prostor za logor - postavili šatore, iskrčili prostor za logorsku vatru itd.

Dva ulaska su nam bila dovoljna da utvrdimo kako nema izgleda da se probijemo puno dublje u Fantomskoj jami. U uskim kanalima dočekalo nas je kršje i kako pokušaji kopanja nisu bili plodonosni, zaključili smo ovo istraživanje te cjelonoćnom akcijom izvukli užeta na površinu.

Fantomska jama (477 m) je druga jama na Velebitu. Najdublji je ponor na Bunjevcu (534 m), istražen 1977. godine. Ulaz Fantomske jame je na 1450 m u produžetku grebena Visočice, vrlo blizu vrha koji ovdašnji planinari nazivaju Mala Visočica, a na vojnoj specijalki je označen kao vrh Seline (1493 m). Vrlo blizu jame prolazi planinarska markacija i neobično je što dosad nije zamijećen ovaj otvor promjera 5 do 6 metara. Jama je gotovo bezvodna, ima samo nekoliko vrtložnih lonaca i škrtih nakapnica. Kršje i kameni blokovi prekrivaju veći dio objekta, koji se probija između vapnenačkih sljeva pod prosječnim kutem od 50 stupnjeva. Pružanje objekta u prvom dijelu je prema jugu, a poslije postepeno skreće na istok. Detaljniji opis jame, te nacrt i tok istraživanja bit će naknadno dostavljeni ovom časopisu.

Preostali dio vremena članovi logora su proveli rekonoscirajući ukoliko: kotline Jalovec-Kršeljak, Jelovac-

Kozjak, Golić-Kozjak, te obronke vrha Čelavca. Pokazalo se da je ovo speleološki vrlo bogato područje, a od još četiri istražene jame, dvije su bile dublje od 100 metara. To nas je potaknulo da smo se odmah dogovorili o daljnjem istraživanju ovog terena. U logoru je sudjelovalo 19 ljudi. Vrijeme nam je uglavnom bilo naklonjeno, samo jedan dan je kišilo.

Na kraju bih svakako spomenuo odličnu suradnju sa članovima PD "Visočica" iz Gospića koji su nam uvijek rado izlazili ususret u predlogorskim istraživanjima Fantomske jame.

Voda logora: Čedo Josipović

13. SPLITSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA

I 1990. godine, kao i prijašnjih, održana je trinaesta po redu speleološka škola, u trajanju od 7.3. do 29.4.

Okvirni plan škole sastojao se od 8 predavanja i 8 praktičnih vježbi u speleološkom objektu. Uz predavanja po programu komisije za školovanje kadrova PSH i projekcije dijapozitiva, održane su mnogobrojne vježbe, na za tu svrhu pripremljenom vježbalištu, uglavnom radnim danom. Vikende smo koristili uglavnom za posjete speleološkim objektima u okolici Splita. Za razliku od prijašnjih godina, ove smo veliku pažnju posvetili uglavnom tehnički i samospašavanju, uz neke novije pedagoške metode. Školu je pohađalo 11, a uspješno završilo 6 polaznika, koji su odmah primljeni u članstvo speleološkog odsjeka. Instruktori, predavači i demonstratori bili su stariji članovi odsjeka i Stanice GSS Split, čijim je zalaganjem škola uspješno privedena kraju, speleološkom večeri na Mosoru.

Voda škole: Mladen Mužinić

Vezni putevi i transverzale

● **Bolski planinarski put po otoku Braču.** Članovi PD "Priroda" koje djeluje u Privrednoj banci Zagreb postavljaju na otoku Braču novi planinarski put nazvan "Bolski planinarski put". Planinari iz Zagreba (Slavko Benko, vođa ekipe za markiranje, Odesa Šijan, Eugen Bobovnik i Joža Keglević) imali su veliku podršku na samom Braču, posebice u Supetru, Bolu i Blacama, tako da su mogli za kratko vrijeme ostvariti markiranje dijela otoka planirano za 1990. godinu. Naime, na Braču znaju da turistima, posebno stranim, predstavlja za vrijeme ljetovanja pravi užitek i planinarenje,

te obilazak kulturno-povijesnih spomenika koji su udaljeniji od naseljenih mjesta i hotela. Stoga su zagrebački planinari imali veliku podršku od Tomislava Fijana, tajnika Turističkog saveza Brača, Marije Jakšić, tajnice dosadašnjeg SIŽ-a za kulturu općine Brač, i Ranke Guić, upraviteljice Šumarije u Supetru. U Bolu su prihvatili ovu akciju u koju se uključio turistički radnik prof. Božo Jakšić, a Ugoštiteljsko poduzeće "Zlatni rat" ugoštilo je cijelu ekipu za vrijeme njenog rada na području Bola.

Uspjeh ne bi bio potpun da se u rad ekipe nisu uključili Boris Žuvić,

lugar bračke šumarije, koji pozna gotovo svaku stopu otoka, te Tonči i Luka Vraničić, domari u pustinji Blaca koji su planinare također prihvatili pod svoj krov. Koordinator cijelog posla bio je neumorni planinar iz Zagreba sa "stalnim sjedištem" u Supetru - Valent Krovinović.

Godine 1990. markirana je relacija Nerežišća (markacija je na zgradi pošte) - kapela Sv. Jakoba - Vela Stina - kapela Sv. Lucije - Voda na Žurnu (lokva) - Čelca - Stara Voda (završetak ceste ispod Dragovode) - Blaca. Taj put može se prijeći za oko dva sata.

Markacija se nastavlja dalje: Blaca - Blatačka vala (Mandrač) - Vala lozna - Mala Farska - Vala Farska - Smrčeva luka - Planica - Veli Zagradac - Mali Zagradac - Vela Slatina - Mala Slatina - Dračeva luka - Murvica - kapelica sv. Pavla - Zlatni Rat - Bol.

Ova relacija vodi najvećim dijelom uz morsku obalu i preljepe žale. Za nju treba četiri sata hoda.

Da bi se dovršio Bolski kružni planinarski put, nastavit će se u proljeće 1991. s daljnjim markiranjem. Označit će se (obostrano) ovaj potez: Dominikanski samostan - središte Bole - Vidova gora, te Vidova gora - Blaca. Time će se označiti cijelo ovo područje otoka i postaviti kružni tok koji će počimati u Bolu, prijeći preko Vidove gore i glasovite pustinje Blaca gorskim dijelom otoka, te završiti mor-

skom obalom ponovo u Bolu. Zato će već za iduću turističku sezonu bolski turistički radnici moći ponuditi svojim gostima jedan solidno označen planinarski put koji će postati novi element u bogatoj turističkoj ponudi Boljana. U planu je da se nakon 1991. godine započne markiranje otoka Brača prema Škripi, te Bobovišću i Milni.

Publicistika

● **Planinski vestnik**, glasilo Planinske zveze Slovenije, izlazi već 90 godina (prvi broj je izašao 1895) kao mjesečnik, svaki broj na tri arka (48 stranica), bogato ilustriran, raznovrsnog sadržaja. Vodeći članci obično obrađuju neki vrijedni alpinistički doseg, npr. himalajsku ekspediciju ili atraktivni uspon u dalekim gorjima. Valja naglasiti da u svakom broju možemo naći po nekoliko priloga koji su posvećeni hrvatskim planinama ili hrvatskim planinarima. Za ilustraciju osvrnut ćemo se na dva posljednja broja. U broju 11, 1990 čitamo o produženjima evropskih pješačkih puteva E-4, E-6 i E-7 kroz Hrvatsku, o osnivanju Planinarskog ekološkog društva "Duga" u Zagrebu, o 8. tradicionalnom pohodu na Učku, a posebno vrijedi navesti pet stranica posvećenih knjizi "Put na vrh svijeta" Stipe Božića iz Splita. U broju 12, 1990 ističemo dva vrlo čitka putopisa "Put po Čičariji i Istarskom planinarskom putu" (autor Dario Cortese) i "S naprtnjačom kroz Velebit-Medvedji, zmije i druge pustolovine" (Milena Peče). Ova ugledna revija izlazi mjesečno u 5000 primjeka. Pretplata iznosi dinarsku protivrijednost od 36 DEM a šalje se novčanom uplatnicom na tekući račun kod SDK 50101-678-47046, Planinska zveza Slovenije. (ŽP)

● **Nova karta Risnjaka**. Prof. dr. Paško Lovrić: Nacionalni park Risnjak, Izletnička karta, 1:18000, format 56x84 cm, izdavač NP Risnjak 1990, proizvođač Zavod za kartografiju Geodetskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, tiskano u pet boja, reljef označen slojnicama na 20 m i sjenčenjem, na papiru za umjetni tisak, presavijeno na format 10,5x19 cm. Dosad najbolja karta Risnjaka i šire okolice! I što se tiče mjerila, preciznosti i sadržaja, osobito planinarskih sadržaja. Profesionalno obavljen posao! Karta nije rezultat

samo kabinetskog nego i terenskog rada. Autor je dva tjedna obilazio staze i ceste trudeći se da ispravi dosadašnje karte (osobna informacija). Velik je njegov doprinos i toponomastici: brojne važne ali bezimene točke na terenu, pogotovo križanja staza, autor je imenovao trudeći se da nazivi budu primjereni. Tako je npr. po uzoru na Medvjeda vrata nazvao križanje istočno od njih Janjičarska vrata, parkiralište nedaleko od Vilja Kod bukve, stazu od Smrekovca do Šloserovog doma Horvatova staza itd. Najvažnije je za nas planinare da je precizno unio sve markirane staze, provjerivši prije toga svaku od njih na terenu. Iako je kartu naručila uprava NP Risnjak, autor karte se nije držao granice nacionalnog parka nego je na istoku obuhvatio Crni Lug a na zapadu Snježnik, Platak i Gušlicu te tako karti znatno povećao uporabnu vrijednost. Obradom risnjačkih Bijelih stijena - vrlo atraktivnih ali planinarima slabo poznatih - obavio je pionirski posao za koji mu planinari moraju biti posebno zahvalni. Poleđina karte racionalno je iskorištena za peterojezični kratki vodič po Risnjaku s podacima o prirodnim svojstvima (flora, fauna, klima itd.). Kamo sreće da svaka naša planina ima kartu takve kvalitete kao Risnjak! (ŽP)

● **Bilogorski planinar broj 31** (studeni 1990) donosi pet priloga: Samoborsko gorje-minijaturne Alpe (Ž.Poljak), Dr.J.K.Schlosser vitez Klekovski (M.Kovačić), U gorskoj tišini (R.Grabus), Piskovita kosica na Velebitu (A.Rukavina) i Spašene Smrčeve doline (I.Polan). (ŽP)

● **Bilten PD "Vinica" Duga Resa broj 5** donosi na 19 fotokopiranih stranica raznolik sadržaj, počevši od intervjua (u ovom broju alpinist Branko Puzak), društvenih vijesti,

putopisa i stručnih priloga do aktualnih ekoloških tema. Glavni urednik je Andrej Prus a pomaže mu uredništvo od pet članova.

● **"PD Željezničar Zagreb 1950-1990"**. Zagrebački planinari željezničari nastavljaju tradiciju. Prilikom 20-godišnjice rada objavili su zbornik na 64 stranice pod uredništvom Zorke Šafar (1970), prilikom 30-godišnjice zbornik na 69 stranica pod uredništvom Zorke Šafar (1980) i, sada, prilikom 40-godišnjice zbornik na 68 stranica pod uredništvom - pogodite čijim? - naravno, Zorke Šafar. Hoće li tako opet biti i za deset godina? Zahvaljujući, dakle, uredničkom iskustvu ove vrijedne zagrebačke planinarke, pred nama je simpatičan svezak s tridesetak priloga, počevši od prikaza društvenog rada, do putopisa i pjesničkih sastavaka. Tiskan je u 400 primjeraka, broširan, formata "Naših planina", ilustriran. Posebno valja istaknuti obilje ukusnih vinjeta (autori: Ana Vukov-Colić, Vilma Frančeski i Antun Krajić). Likovni stručnjak Slavko Smolec, koji već dugi niz godina planinarima pomaže u grafičkim rješenjima planinarskih simbola, i u ovom je izdanju dao vrijedan prilog u obliku ukusnih znakova pojedinih društvenih sekcija. (ŽP)

● **Puharić: Biokovo**. Točan naslov: Biokovo-planina i planinarstvo. Tiskana u spomen 60-godišnjice PD "Biokovo" u Makarskoj. Izdavač PD "Biokovo", tisak TP "Franjo Kluz", Omiš, naklada 2000, 387 stranica formata 17x24 cm, 327 slika, broširano, ovitak u koloru, tiskano na papiru za umjetni tisak, u prilogu četverbojna karta Biokova 1:50000 formata 120x47 cm i profil jame "Stara škola" 1:1600. Ovo je zapravo životno djelo makarskog planinara Ive Puharića (1926), dugogodišnjeg člana i predsjednika PD "Biokovo". Konceptcija je originalna: kronika, ali

ne suhoparna, nego oživljena dušom i srcem. U knjigu je uložen golem trud, a napisao ju je autor koji vrlo dobro pozna temu. Ovom je monografijom PD "Biokovo" dobilo reprezentativnu ediciju kakvu dosad nije uspjelo objaviti nijedno planinarsko društvo u Hrvatskoj. Knjiga zapravo sadrži tri dijela: Planina Biokovo, Planinarstvo i Oda prirodi. Prvi dio ima deset podnaslova koji su posvećeni planini i čovjeku u njoj. Drugi dio je posvećen makarskim pla-

ninarima, a u trećem se autor "razmahuje i čitavim svojim bićem nastoji stopiti s prirodom, planinama, planinarima i planinarstvom" kako s pravom kaže recenzent prof. Milan Sunko iz Splita. Knjiga je pisana laganom stilom i prije svega odiše golemom ljubavlju čovjeka prema prirodi i planini, pa će sigurno postati omiljeno štivo za sve koji vole prirodu i priručnik za sve one koji se spremaju posjetiti Biokovo. Završimo rečenicom iz autorova uvoda:

"Izlažući javnosti ove zapise, živim u uvjerenju da će stalno rasti krug ljubitelja prirode i planina, da će oni kao pregaoci za što prirodni razvoj ljudskog života moći pridonijeti duhovnom obogaćivanju života. S Biokovom u sebi i ljubavlju za planinarstvo izlaze dio svojih čuvstava onima koji će ih razumjeti." Knjiga se naručuje uz otkupninu na adresi: PD "Biokovo", 58000 Makarska, pp 75, cijena 200 din (10% rabata od 10 primjeraka na više). (ŽP)

Vijesti

● **Godišnja skupština Planinarskog saveza Hrvatske održava se 23. ožujka u Zagrebu.** Na dnevnom redu bit će, uz uobičajene izvještaje, izbor novih organa i novog Statuta. prema prednacrtu Statuta što ga je usvojilo Predsjedništvo PSH na sjednici 4. veljače, predviđaju se brojne izmjene u skladu s društvenopolitičkim promjenama prošle godine. Statut će biti depolitiziran, a među ostalim predlaže se novi grb (bez zvijezde, s tradicionalnim runolistom umjesto obrisa Kleka), novi naziv Saveza (Hrvatski planinarski savez) i časopis "Naše planine" (stari naziv iz 1898. "Hrvatski planinar"), te skupština svake četvrte godine umjesto svake godine kao dosad.

● **Spomen-ploča Josipu Ruheku (1902-1990),** zagrebačkom obrtniku i suosnivaču PD "Zanatlija", bit će po odluci predsjedništva PSH postavljena na Planinarskom domu Zavižan u Velebitu. Podsjećamo planinare da je pokojni Ruhek vrlo poštrovno pomagao našu organizaciju na svaki mogući način. Među ostalim valja spomenuti i njegovu donaciju (u vrijednosti od 5000 DEM) za podizanje planinarskih objekata na Velebitu. (ŽP)

● **Medurepublički sastanak.** Delegacije Planinarskog saveza Hrvatske (u sastavu: Ivica Martinek, Nikola Aleksić, Josip Grubišić i Željko Poljak), Slovenije i BiH održale su 9-11. studenoga tradicionalni sastanak, na području Sarajeva (Crepoljsko, Bukovik, Trebević), na kojem su razmatrani medurepublička suradnja, djelatnost PSJ, marketinška i izdavačka djelatnost, školovanje kadrova, zaštita prirode i E-putevi u Hrvatskoj.

● **Cijena članskih markica u 1991.** bit će po odluci PSH za odrasle

40, juniore 20 i djecu 15 dinara. U cijenu je uključeno i osiguranje kod "Croatije". Svako planinarsko društvo samo odlučuje po kojoj će cijeni markice prodavati svojim članovima. Članovi, prema Statutu PSH, imaju među ostalim pravo na povlasticu od 50% cijene na planinarskim ležajevima u planinarskim objektima.

● **Vidikovac Šijan u Zagorju.** Nedaleko od željezničkog stajališta Hrašćina-Trgovišće na pruži Zaprešić-Zabok-Varaždin, nalazi se VIDIKOVAC "Šijan" koji su dobrovoljnim radom podigli vrijedni mještani uz pomoć Lovackog društva i domaćih vikendaša. S vidikovca su zaista divni vidici na okolne brežuljke Hrvatskog zagorja, na čitavu Ivančicu, Strahinjčicu, Medvednicu, Kalnik, te dijelom na slovenske planine, a za lijepa vremena čak na Triglav. Piramida je izgrađena od željeza, sigurna i nema poteškoća za uspon. Kako u mjestu ima ugostiteljskih objekata, moguć je smještaj i snabdijevanje. Pristup je sa ceste Zagreb-Varaždin kod Brezničkog Huma, ili od željezničkog stajališta Hrašćina-Trgovišće. Od željeznice u selo ima pola sata, a iz mjesta do Vidikovca još 10 minuta. Stari je naziv za vidikovac Velika pećina. Nasuprot nje Mala pećina. Tu su kamenolomi, koji se još koriste. U obližnjim šumama ima raznovrsnih gljiva. Eto, prikladne planinarske točke za one s manjom fizičkom kondicijom. Vinogradi, voćnjaci, njive, livade i šume lijek su za oči. (Josip Sakoman)

● **Uništavanje šuma na Igmanu.** Komisija za zaštitu prirode PD "Bjelašnica" u Sarajevu prati pažljivo odnos prema iskorišćavanju šuma i odnos prema prirodi planina Bjelašnice i Igmana, naročito poslije

našeg zadnjeg apela javnosti o prekomjernoj sječi na tim planinama. Poslije višemjesečnog zastoja i smanjenja obima sječe, a poslije intervencije inspekcije nakon naših urgencija, svjedoci smo da se sječa šume ponovo intenzivira, i to naročito na Igmanu. Imamo osnove da zaključimo, da Šumarija iz Hadžića nastoji da izvuče oblovine što je moguće više, u ovome kratkom međuvremenu do usvajanja novog Zakona o šumama.

● **Planinarski tjedan u Varaždinu.** Vjerni dugogodišnji dobroj tradiciji planinari PD "Ravna Gora" iz Varaždina, organizirali su u prosincu 35. planinarski tjedan. Predavanja s projekcijom dijapozitiva održana su u prostoriji Sindikata. Program je objavljen u "Varaždinskim vijestima", na oglasnim pločama škola i na javnim oglasnim mjestima. Radio Varaždin svakodnevno je izvještavao i pozivao građane na predavanje. Aranžeri Robne kuće "VAMA" vrlo su ukusno i prigodno uredili velik izlog u centru grada i na taj način pozivali ljubitelje planina. Tjedan je započeo 11. prosinca u 19 sati uvodnom riječi predsjednice društva, gospođe Vladimire Horvat, te svečanom podjelom diploma uspješnim mladim planinarima, polaznicima planinarske škole god. 1989/90. Nakon toga uslijedilo je predavanje na terenu "Biciklom po Velebitu", koje je održao planinar Dubravko Šincek iz Varaždina. Slijedećeg dana je Branko Puzak iz Zagreba pričao o dalekom Huandoyu u Cordillera Blanca, 13. prosinca Zlatko Smerke odveo nas je u Društvo najviših vrhova Velebita, u društvo Suada Bišćevića iz Varaždina Obišli smo Tre Cime, Matterhorn i Monte Rosu, a 15. prosinca Viki Grošelj iz Ljubljane pričao je o Usponima na najviše vrhove kon-

tinena. Zdenko Kereša je u predvorju Gradske knjižnice priredio izložbu od tridesetak umjetničkih fotografija na temu planinarstva. Posjet je bio slobodan, a odziv posjetitelja zaista brojan. Iz godine u godinu Planinarski tjedan postaje događaj i drag doživljaj za cijeli Varaždin.

(Mira Šincek)

● **Željezničari Pleternice na Triglavu.** Četiri člana PD "Klikun" iz Pleternice, po zanimanju željezničari, uspjeli su se prošlog ljeta na Triglav, što je za ovo društvo priličan uspjeh. Spomenimo da su željezničari iz ovog mjesta stekli priznanje za najljepše uređenu željezničku stanicu na području ŽTP Zagreb. Čestitamo im!
(J.Sakoman)

● **Priznanje PD "Željezničar".** Povodom 40. obljetnice rada HPD "Željezničar" Zagreb i 20. obljetnice Istarskog planinarskog puta od Slavnika do vrha Učke, dodijeljena su priznanja Obalnom planinarskom društvu iz Kopra, Hotelu "Adria" iz Ankarana, Lazeru Čendaku iz Jelovice, Milki Poropat iz Dana, Grgi Poropatu iz Trstenika, Stjepanu Živkoviću iz Račje Vasi, Josipu Šverku iz Lanišća, MZ Brgudac, željezničkim stanicama Podgorje, Rakitovec, Buzet i Lupoglav, Josipu Zlatiću iz Sluma, Anti Zlatiću iz Klenovčaka, općinama Buzet, Pazin, Labin i Koper, Pazinskog biskupiji, Ivanu Brajkoviću, PD "Glas Istre" Pula, PD "Opatija" i PD "Orljak" iz Opatije, Općinskom odboru planinarskih društava Rijeka i "Istravinu" Rijeka. Osim priznanja, svi spomenuti zaslužuju i zahvalnost na dosadašnjoj pomoći i suradnji. Za 1.svibnja predviđamo skromnu svečanost na Poklonu ili Brgudcu za sve obilaznike (preko 1750 planinara), te domaćine iz Istre, Slovenije i Hrvatske.

(Josip Sakoman)

● **PD "Torpedo"** iz Rijeke bilo je tijekom 1990. godine vrlo aktivno, unatoč teškoćama u kojima se nalazilo. Organiziralo je društvene izlete na kojima je sudjelovalo 359 planinara. Uspješno je organiziran XV memorijal "Andrija Petrič" na Ogulinskom Kleku s 93 sudionika i XXIV "Trofej Torpedo", orijentacijsko natjecanje s 29 natjecatelja. Društvo je na 8 natjecanja osvojilo 12 prvih, 7 drugih i 12 trećih mjesta. Organizirano je 13 transverzalnih izleta sa 113 članova. Ukupno je završeno 120 transverzala. Markacijska komisija izvršila je markaciju na potezu: Brdo-Brložnik-Orlove stijene-Poklon. Društvo je održalo

PLANINARSKI SAVEZ ZAGREBA VAS VODI!

- Brioni i Učka od 18.5. do 19.5.
- Golica 26.6.
- Vršič i Soča, s usponima i splavarenjem, 21-23. lipnja, cijena: dinarska protuvrijednost od 170 DEM
- Talijanski Dolomiti od 13. do 20. srpnja, 7 polupansiona u Brunicu, putovanje autobusom, uključene žičare, vodiči i lokalne vožnje. Cijena 250.000 lira + 100 DEM za autobus (plativo u dinarima)
- Bavorske Alpe 20-27. srpnja, smještaj u Immenstadtu, usponi na vrhove do 2594 m, 500 DEM (uključeno 7 noćenja s doručkom)
- Grossglockner (3789 m), najviši vrh Austrije, 27-30. 7., cijena 900 austrijskih šilinga + 70 DEM za autobus (plativo u dinarima)
- Božić i Nova godina u Brunicu pod Dolomitima 24.12.1991.-2.1.1992. Cijena 465.000 lira + 110 DEM za autobus (plativo u dinarima). Uključeno: žičara 7 dana, novogodišnja večera, škola skijanja 3 dana, božićni pokloni na Badnjak.
- Kornati 28.6. do 5.7., Kamniške Alpe 29-30.6., Visoke Ture 27.7-3.8., Mont Blanc 3-10.8., Kornati 24.-31.8., Julijske Alpe 17-24.8., Kamniške Alpe 23-25.8. i 14-15.9., Triglav 8-9.9.
- Nepal i Everest Trek, uspon na Island Peak (6153 m) 11.10.-12.11. Cijena 1965 USA Dolara za varijantu Islan Peak, 1870 dolara za Everest Trek.

Prijave i opširni programi: Planinarski savez Zagreba, 41000 Zagreb Kozarčeva 22, tel. i telefaks 441-088

Školu za planinarski podmladak (10 polaznika) i Školu orijentacije (11 polaznika). U 1991. društvo će održati 28.travnja XXV "Trofej Torpedo" na Platku i 2.lipnja XVI Memorijal "Andrija Petrič" na Medvejcima. (Miljenko Pavešić)

● **Cesta Ravna Gora-Lokanda,** dugačka 10 km, asfaltirana je nedavno u svojoj prvoj polovici. Lokanda je KT 9 Ravnogorskog planinarskog puta. Cesta je dio pravca Ravna Gora-Begova Cisterna-Vrelo-Jasenak, koja povezuje Ravnu Goru sa Zimsko-sportskim rekreacijskim centrom "Bjelolasica". (ŽP)

● **Sami snose troškove svoga spašavanja** oni planinari koji polaze u planine bez potrebne opreme ili bez dovoljne fizičke i psihičke pripreme - tako će pisati ubuduće na svim edicijama koje će tiskati Planinska založba Planinske zveze Slovenije. Iako ta odredba na prvi pogled ne izgleda humano, opravdana je kao upozorenje lakomislenima i bezobzirnima. Spašavanje nije ni jeftino ni bezopasno i zapravo je nehumano primoravati svojom lakomislenošću spašavatelje na teške, skupe i opasne akcije. Sjetimo se da je pri takvoj akciji poginuo i slavni slovenski himalajac Aleš Kunaver. (ŽP)

● **Najugodnija: kuća na Prehodavcima.** Početkom ljeta je predsjedništvo Planinske zveze Slovenije potaknulo akciju "Tražimo najugodniji planinarski dom". U kategoriji visokoplaninskih kuća na prvom je mjestu Zasavska kuća na Prehodavcih u Julijskim Alpama, kojom upravlja PD Radeče, na drugom je Triglavski dom (PD Ljubljana Matica) i na trećem Češka kuća na Ravneh (PD Jezersko). Među sredogorskim kućama redoslijed je: Poštarski dom na Vršiču (PD PTT Ljubljana), Mozirska kuća na Golteh (PD Mozirje) i dom na Menini (PD Gornji grad). Među lako dostupnim objektima redoslijed je: Dom planicev u Logarskoj dolini (PD Celje), Tičarjev dom na Vršiču (PD Jesenice) i kuća Vrh nad Rovtami (PD Logatec). Vlasnici i upravljači dobit će i pismena priznanja. (ŽP)

● **Kvalitetne ruksake** izrađuje Rok Zelinka, 61000 Ljubljana, Glavarjeva 47, tel.061-342-525.

● **Ususret zdravlju,** tradicionalni samoborski pohod, vodi 21. siječnja na Oštrc, 7. travnja na Plešivcu, 7. srpnja u Slani Dol i 29. rujna na Okić. Memorijal Janko Mišić, tradicionalno masovno orijentacijsko natjecanje, održava se 12. svibnja. "Mon-

terov" proljetni pohod u Žumberak do Doma PD "Monter" održava se 18. svibnja. (ŽP)

● **Spomen-ploča osnivaču HPD-a** akademiku Gjuri Pilaru otkrivena je 24. studenoga na svečanosti koju su upriličili Općina Slav.Brod, SIZ kulture Slav.Brod, Franjevački samostan i Muzej broskog Posavlja. Na svečanosti su sudjelovali i broski planinari, članovi PD "Dilj". Pilar je bio rodom iz Slav. Broda, po struci geolog, po zanimanju profesor, a planinare je zadužio time što je 1874. sazvao osnivačku skupštinu Hrvatskog planinarskog društva. (ŽP)

● **Zbor vodiča PSH** održan je 17. i 18. studenoga u planinarskom domu na Ivančici. Sudjelovalo je 40 vodiča i pripravnika, a raspravljalo se o radu stanica i unapređenju vodičke službe. Videotehnikom i dijapozitivima im je prikazan rad stanice Zagreb te usponi na Dolomite i Gros-glockner. U praktičnom dijelu sudionici su vježbali bivakiranje u visokom gorju.

● **PD "Zagreb"** ponovno je mijenjalo ime. Prvi put prije više od 20 godina, kada je nazvano PD "Zagreb Matica", a prošle godine po drugi put. Sada se zove Hrvatsko planinarsko društvo "Zagreb Matica" (skraćeno HPD ZM). (ŽP)

● **PD "Ante Bedalov"** - Kaštel Kambelovac, koje je do 1990. godine bilo u sastavu PD "Mostar" Split kao planinarska sekcija, a sada djeluje kao samostalno društvo, slavi 10 godina postojanja. Sekcija je osnovana 21. 11.1980. a povod osnivanja je bila tragedija Jugoslavenske alpinističke ekspedicije na Kavkazu 1974. godine. Među nastradalima je bio i naš mještani alpinist Ante Bedalov, čije ime nosi naše društvo. U povodu 10 godina postojanja održana je proslava na padinama Kozjaka 28.10. 1990. u planinarskom skloništu Ante Bedalov. Došlo je preko 200 planinara iz svih društava iz Dalmacije. Osvanuvši lijep sunčan jenski dan. Svi su se okupili na autobusnoj stanici u K.Kambelovcu, odakle su krenuli na mjesno groblje na kojem je mali mauzolej Ante Bedalova. Delegacija društva položila je cvijeće na Antin grob te se još jednom podsjetila tragedije u kojoj je stradao Ante i trojica njegovih drugova. Tu je prirodni spomenik u kamenoj gromadi s alpinističkim konopom, klinom i klesanim imenima za vječno sjećanje na nastradale alpiniste. Poslje kraćeg zadržavanja svi su se uputili prema

planinarskom skloništu Ante Bedalov (pola sata laganog hoda), gdje ih je pozdravio predsjednik društva Ivo Tadin, a podpredsjednik Ivo Bedalov upoznao s radom društva u proteklih 10 godina. U povodu proslave svečano je otvorena rekreativno-planinarska staza "Debelić". Nakon jednog sata hoda od skloništa laganim usponom južnom padinom Kozjaka, sudionici su došli na vrh Debelić (710 m), po kojem se i zove staza. Na vrhu je postavljena upisna knjiga i ugrađen pečat vrha. Odavde je pogled na Kaštelanski zaljev i obližnje otoke. Zatim su se uputili sjevernom stranom Kozjaka, gdje staza vodi kroz gustu hrastovu šumu. Poslije jednog sata hoda su došli u sklonište Ante Bedalov, gdje je bilo veselo planinarsko druženje od kasnih sati. Društvo je za sve pripremilo ručak, uz veliku pomoć sponzora iz našeg mjesta, kojih je bilo preko 20. Bez njih ne bismo uspjeli organizirati ovako veličanstvenu proslavu. Na kraju se zahvaljujemo svim koji su pomogli i sudjelovali u ovoj našoj planinarskoj fešti na Kozjaku.

(Milan Žalac)

● **Održao 200 predavanja!** Zagrebački liječnik prim.dr.Vladimir Pajas proslavio je mali rekord: u posljednjih 12 godina održao je u planinarskim društvima 200 predavanja. Zagrebačkim planinarima postao je na taj način poznat kao vrstan predavač, koji publiku zaokuplja duhovitim izlaganjem i odabranim kolor dijapozitivima. Iako njegova predavanja nisu strogo planinarska, planinari ga često pozivaju za predavača jer zahvaljujući svom dugogodišnjem hobiju, putovanjima u daleke zemlje, slušaocima uvijek prezentira vrlo zanimljive teme. One se prostiru od Amerike i Afrike, preko Evrope i Azije, a osim toga obuhvaćaju i mnoge krajeve Jugoslavije, tako da zainteresiranim društvima može pružiti širok izbor. Dogovor o predavanju moguć je i telefonom 414-802. (ŽP)

● **PD "Željezničar" Zagreb.** Članovi su u nekoliko zadnjih mjeseci prošle godine, uglavnom pod vodstvom Josipa Sakomana (Seniorska sekcija), svake nedjelje izveli bar jedan izlet. Evo nekih: Šijan, Okić, Jankovac, Kopački rit, Lapjak, Okić, Oštri Medvjedak, Kamačnik, Vražji prolaz, Gomirje, Sljeme, Triglav, Kameni Svati, Kanin, Grintavec, Velebit, Tisje, Ravna gora, Litija, Čatež, Arnovo selo, Bohor, Javorje, Strahinjšćica, Viharnik, Plešivica, Hunjka, Lojkov izvori, Oštrc, Kozjak itd.

● **PD "Dubovac"** iz Karlovca javlja da su obnovljene markacije iz Mrzlog Polja na Vinicu, na dijelu Dubovačkog puta od Hrašća preko Vodenice do Breznika i na Karlovačkoj transverzali na dionici Magovac-Kašt-Kamanje i Boljarkota 1030-kota 1002. To su uredili članovi Josip Vuković, Milan Dijačić, Ivan Pernar, Katica Gross, Antun Gross i Vlasta Pernar. Karlovačku transverzalu obišlo je u 1990. deset planinara i to iz Novog Sada 2, Gospića 2, Maribora 1, Zagreba 1 i Karlovca 4. U domu na Vodicama noćilo je mnoštvo planinara iz društava Željezničar, Japetić, Sarajevo, Dubovac i planinarske sekcije OŠ "Herta Turza". Ekološka sekcija bila je vrlo vrijedna, a glavne su joj akcije bile čišćenje okoline planinarskih kuća i uređenje deponija. Dubovački put obišlo je 1990. šesnaest planinara, većinom iz Zagreba. U domu Kalvarija bilo je preko 1500 posjetilaca, najviše školskih izleta. Članovi su ostvarili 46 dežurstava i radne akcije na uređenju kuće. Članovi omladinske sekcije pod vodstvom Krunoslava Mihića bili su na mnogim izletima i speleološkim akcijama a uspješni su bili i u orijentacijskim natjecanjima (Palmina Novosel bila je prva u rekreativnoj kategoriji). (Dr. Ante Starčević)

● **Skupština PD "Dubovac"** u Karlovcu izabrala je predsjednika dr.Antu Starčevića, za tajnika Palmu Novosel, a u upravni odbor prof.Zlatka Bučara, ing.Jasenka Mikšića, Jasnu Travicu, Mariju Furlič i Zdenka Kulaša. Jednoglasno je predloženo da se "Našim planinama" vrati staro ime "Hrvatski planinar" a PSH Hrvatski planinarski savez.

● **Poziv na izložbu planinarske fotografije.** Željezničko planinarsko smučarsko društvo "Bačka" u Bačkoj Topoli (adresa: 24300 Bačka Topola, pošt.fah 56) priređuje IX. izložbu planinarske fotografije i kolor dijapozitiva. Rok dostave 20.3, žiriranje 24.3, otvaranje izložbe 10-26.4, vraćanje radova 31.5. Nagrade: 1 prva, 2 druge, 3 treće i pohvale. Najmanji format: fotografije 20 x 30 cm ili izvedeni format, dijapozitivi 5 x 5. Svaki autor može poslati najviše 6+6 radova. Lajoš Balint

● **Dan planinara Hrvatske** održava se ove godine 6.srpnja u Gorskotom kotaru. Mjesto održavanja bit će utvrđeno nakon odluke Planinarskog saveza Gorskotom kotara i pravodobno objavljeno u "Našim planinama". ŽP

Planinarski adresar

PLANINARSKA DRUŠTVA U HRVATSKOJ

(p)=predsjednik, (t)=tajnik, telefon

BEDEKOVČINA, PD "Bedekovčina", 41221 Bedekovčina, Aleja V.Jureca 4 (Josip Đundek) (p) Car Milan, J.B.Tita 77 (t) Đundek Josip, A.V. Jureca 4

BJELOVAR, PD "Bilogora", 43000 Bjelovar, pp 2 (p) Dr.Đuro Pondelak, 043-43-636

BROD MORAVICE, PD "Vršak", 51312 Brod Moravice, Gornji kuti 10a (p) Naglič Damir, 051-817-202 (t) Burić Silva, 051-817-104

BUDINŠČINA, PD "Milengrad", 41284 Budinščina (p) Herceg Bogdan, Kraljevec gornji 1a (t) Pavlović Slavko, Budinščina 13b, 049-65-078

CRIKVENICA, PD "Strilež", 51260 Crikvenica, Tomislavova 68 (p) Savić Vladimir, Tomislavova 68, 051-782-853 (t) Margan Damir, Tomislavova 126a, 051-781-839

ČAKOVEC, PD "Železna gora", 42300 Čakovec, pp 76 (p) Merlić Tomislav, M.Krlež 20, 042-812-816 (t) Bistrovic Tomislav, Štrosmajerova 9, 042-814-132

DARUVAR, PD "Petrov vrh", 43500 Daruvar, pp 80

DELNICE, PD "Petehovac", 51300 Delnice, Gašparac Miljenko, "Hrvatske šume", Uprava šuma, Delnice

DONJA STUBICA, PD "Stubičan", 41240 Donja Stubica, Zagrebačkog odreda 8 (Nikola Štefek)

DRNIŠ, PD "Promina", 59321 Drniš, Lovački trg b.b. (p) Novaković Vice, 59321 Siverić, (t) Đidara Zvonko, Stab TO, 059/86-061

DUBROVNIK, PD "Orjen", 5000 Dubrovnik, Braće Andrijić 7

DUGA RESA, PD "Vinica", 47250 Duga Resa (Pamućna industrija) pp 15

ĐAKOVO, PD "Đakovo", 54400 Đakovo, I.L.Ribara 53 (Miro Lay) (p) Otmar Tosemberger, Đakovo, Pionirska 14, 054-845-085 (t) Miro Lay, I.L.Ribara 53, 054-843-420

GOSPIĆ, PD "Visočica", 48000 Gospić, pp 1 (p) Vujnović Ante, Jure Kaštrole 5, 048-20-16 (t) Korica Miloš, VI. proleterske 96, 048-46-73

PD "Željezničar", 48000 Gospić, pp 1 (p) Klobučar Milan, Lički Osik, 048-78-077 (t) Surla Danilo, Gospić, JNA 14, 048-49-96

IMOTSKI, PD "Imotski", 58260 Imotski, Palih boraca 17 (Josip Vukosav) (p) Čosić Jozo, V.Nazora 3, 058-84-207 (t) Vukosav Josip, Palih boraca 17, 058-84-340

IVANEC, PD "Ivančica", 42240 Ivanec, pp 40, Gajeva 13/III (p) Čanžar Ivan, Trakošćanska 10, 042-76-337 (t) Šošarić Cvjetko, Gajeva 10, 042-76-390

IVANIĆ GRAD, PD "Priatelj prirode", 41310 Ivanić Grad, D.Kajfeša 1/I (p) Bokun Ivan, 045-80-855 (t) Kržić Boris, 045-80-161

JASTREBARSKO, PD "Jastrebarsko", 41420 Jastrebarsko, pp 20 (p) Šlat Ivan, Cvjetno naselje 11/I, 041-830-471 (t) Lovrečak Dražen, Kolodvorska 53, 041-830-313

KARDELJEVO, PD "Grabovica", 58340 Kardeljevo, V. Nazora 1

KARLOVAC, PD "Dubovac", 47000 Karlovac, pp 77

KAŠINA, PD "Blagus", 41262 Kašina, Blaguška 63 (Levak Ivan) (p) Levak Ivan, 041-256-255/144

KAŠTEL KAMBELOVAC, PD "Ante Bedalov", 58214 Kaštel Kambelovac, Trg D.Britvića 31, pp 5 (p) Tadin Ivo, Dalmatinski put 12, 058-220-519 (t) Zalec Milan, Stipe Bedalova 17, 058-220-624

KAŠTEL SUĆURAC, PD "Kozjak", 58212 Kaštel Sućurac, pp 24

KLANJEC, PD "Cesargrad", 41290 Klanjec, M.Gupca 3 (Pleško Marijan) (t) Pleško Marijan, M.Gupca 3, 049-50-162

KNIN, PD "Dinara", 59300 Knin, Petra Drapšina 5 (Škarić Ilija) (p) Škarić Ilija, Knin, Petra Drapšina 5, 059-62-842 (t) Popović Ratko, 059-62-122

KONJŠČINA, PD "Gradina", 41282 Konjščina, pp 2 (p) Kleković Franjo, D.Konjščina 36, 049-65-159 (t) Kranjec Alojz, Knička 14, 049-65-036

KOPRIVNICA, PD "Bilo", 43300 Koprivnica, pp 44 (p) Dr.Milivoj Kovačić, R.Končara 9a, 043-821-298

KOSTAJNICA, PD "Djed", 44230 Kostajnica, R.Djetelića 2 (Juraj Grahovac), 044-85-022

KRAPINA, PD "Strahinjčica", 41230 Krapina, M.Tita 10 (p) Ferček Jeronim, Šet.J.Božića 1/I, 049-71-314 (t) Košutić Željko, M.Gupca 21/IV, 049-72-058

KRIŽEVCI, PD "Kalnik", 43260 Križevci, Trg A. Nemčića 6, 043-841-199 (p) Konfic Lujko, Paška 10, 043-841-277 (t) Delić Goran, Istarska 27, 043-841-235

KUTINA, PD "Jelengrad", 41300 Kutina, Omladinska 6 PD "Yeti", 41300 Kutina, Zaječarska 1 (Turističko društvo), 045-21-233 (p) Tomac Željko, Vijenac Matoša K-4 (t) Jakovljević Valentin, neboder, 045-24-594

LEPOGLAVA, PD "Trakošćan", 42250 Lepoglava, KPD, (Šumečki Mirko) (p) Kostañjevec Franjo, Lepoglava, 13.srpnja, 042-641-812 (t) Varović Miljenka, Trg M.Tita 5, 042-641-190

LUDINA, PD "Moslavina", 41316 Ludina, 5.maja 8 (Marijan Miletić)

MAKARSKA, PD "Biokovo", 58300 Makarska, pp 75, Dalmatinska 5 (p) Šarić Ante, Tučepi (t) Šimić Drago, Makarska, 058-612-640

MALI LOŠINJ, PD "Osorščica", 51550 Mali Lošinj, Kardeljeva 8

MEDAK, PD "Badanj", 48205 Medak

METKOVIĆ, PD "Šibanica", 58350 Metković, V. Vlahovića 12 (Tomislav Zubčić)

MRKOPALJ, PD "Bijele stijene", 51315 Mrkopalj, pp 9

NAŠICE, PD "Krndija", 54500 Našice, J.J.Štrosmajera 17

NOVA GRADIŠKA, PD "Strmac", 55400 Nova Gradiška, pp 52 (p) Trifunović Mihajlo, Lenjinovo naselje 15, 055-61-986 (t) Ograjšek Ivan, 55404 Cernik, 055-62-738

NOVI MAROF, PD "Grebengrad", 42220 Novi Marof, pp 50, 042-611-500

NOVSKA, PD "Novska 90", Kombinat Braće Radenović (Poznanović)

OGULIN, PD "Klek", 47300 Ogulin, pp 75, (p) Polić Ivan, Podvrh bb, 0401-44-27(stan), 0401-29-01(ured)

- OPATIJA, PD "Opatija"**, 51410 Opatija, pp 31, M.Tita 155 (p) Božić Boris, Nova cesta 140, 051-711-361(stan), 051-711-384(ured)
- PD "Orljak"**, 51410 Opatija, M.Gorkog 8, pp 68 (p) Rubeša Zeljko, Opatija, Kosovska 9 (t) Rubeša Mario, M.Gorkog 8
- OROSLAVJE, PD "Runolist"**, 41243 Oroslavje, pp 45
- OSIJEK, PD "Gračičar"**, 54000 Osijek, Gundulićeva 6 (Zorko Plevnik) (p) Plevnik Zorko, Osijek, Gundulićeva 6, 054-24-264 (t) Gelo Tomislav, 054-23-108
- PD "Jankovac"**, 54000 Osijek, Božidara Adžije 2, informacije: Sajfert Branko, 054-27-149 i 56-323
- PD PTT "Osijek"**, 54000 Osijek, Beogradska 17
- PD "Zanatlija"**, 54000 Osijek, Bilogorska 29, (Rastko Milčić)
- OTOČAC, PD "Gromovača"**, 48220 Otočac, pp 10
- PAKRAC, PD "PSUNJ"**, 43550 Pakrac, pp 36
- PAZIN, PD "Pazinka"**, 52300 Pazin, M.B.Rašana 2/1
- PETRINJA, PD "Gavrilović"**, 44250 Petrinja, pp 68 (p) Bakarić Darko, 044-816-007/2208 (t) Janjanin Snježana, 044-816-007/2148
- PLETERNICA, PD "Klikun"**, 55310 Pleternica, pp 17 (p) Novosad Slavko, 055-50-367 (t) Mesić Miroslav, 055-50-000/24
- PODGORA, PD "Vitrenik"**, 58327 Podgora (Dom kulture)
- PODRAVSKA SLATINA, PD "Točak"**, 54520 Podravska Slatina, (Plantak Stjepan)
- PODSUSED, PD "Susedgrad"**, 41090 Podsused, Dvoriček 3
- PREGRADA, PD "Kuna-gora"**, 41218 Pregrada, Trg E.Leskovara 7/I, pp 25 (t) Kuster Ivan, 049-73-147
- PULA, PD "Glas Istre"**, 52000 Pula, Omladinska 19
- RAVNA GORA, PD "Višnjevica"**, 51314 Ravna Gora, I.G.Kovačića 172 (p) Ivančić Anđelko, I.G.Kovačića 271, 051-810-440 (t) Podobnik Renato, B.Markovića 16, 051-810-450
- RIJEKA, PD "Kamenjak"**, 51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 40, 051-31-212 (p) Tonđini Vjenceslav, D.Šćitara 5, 051-444-835 (t) Fištrek Žarko, R.Španca 3, 051-211-666/263
- PD "Obruč"**, 51000 Rijeka, F.Čandeka 40 (MZ "Turnić")
- PD "Platak"**, 51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 2a/3, 051-35-637 (p) Legac Mirjana, Aldo Negri 1, 051-33-743 (t) Jurasić Josip, Rastočine S-4/21, 051-37-522 (108)
- POK "Rijeka"**, 51000 Rijeka, JNA 36 (Tadijanić Alen) (p) Tadijanić Alen, JNA 36, 051-617-111/2981 (t) Čeh Atila, V.Novača 14, 051-518-816/350
- PD PTT "UČKA"**, 51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 13, RO PTT (p) Bogević Boris, Šetalište 13. divizije 57, 051/427-446, (t) Kalin Juraj, Ž. Marča 63, 051/424-950
- PD "Torpedo"**, 51000 Rijeka, Dolčić 12, (Lazić Zoran) (p) Lazić Zoran, Dolčić 12 (t) Žnidarić Boris, R.Tomašića 4, 051-519-726
- OPD "Tuhobić"**, 51000 Rijeka, OŠ"Vladimir Gortan", Prilaz V.Gortana 2, Brešan Veljko, D.Gervaisa 39
- SAMOBOR, PD "Japetić"**, 41430 Samobor, pp 32, Starogradska 15 (p) Kovač Jakov, V.Rakovica 17, 041-781-422 (t) Cvetković Irena, Vrazova, Odvojak I, 041-782-530
- PD "Maks Plotnikov"**, 41430 Samobor, B.Krajgera 14 (Fotokemika) (p) Anić Zvonko, 041-231-833 (t) Čebzanov Mirjana, Giznik 40, 041-880-024/21
- SENJ, PD "Zavižan"**, 51270 Senj, V.Novaka 1 (Mladen Atanasić) (p) Belavić Mirko (t) Atanasić Mladen
- SESVETE, PD "Lipa"**, 41260 Sesevte (Josip Rukavina) Beogradska 3b (p) Rukavina Josip, 041-251-702 (t) Brajkov Elizabeta, 041-251-044
- SINJ, PD "Svilaja"**, 58230 Sinj, D.Marasa 7 (p) Dalbello Frano, Borićevac 1, 058-82-152 (t) Kodžoman Ivica, T.Anušića 62, 058-82-583
- SISAK, PD "Sisak"**, 44103 Sisak, MZ"22.lipanj 1941", Trg I.internacionale 36
- SKRAD, PD "Skradski vrh"**, 51311 Skrad (Božidar Glad)
- SLAVONSKA ORAHOVICA, PD "Orahovica"**, 54515 Orahovica, Stošićeva 3
- SLAVONSKA POŽEGA, PD "Sokolovac"**, 55300 Slavonska Požega, Pilanski put 2 (RK-EGE, Garilović Tomislav) (p) Böhlm Zeljko (t) Garilović Tomislav, RK-EGE, 055-72-822
- SLAVONSKI BROD, PD "Dilj"**, 55000 Slavonski Brod, Slavonija DI, Stjepan Safundžić, M.Gupca 45
- SPLIT, PD "Marjan"**, 58000 Split, pp 332, Slavićeva 43 (p) Prvan Ladan, Bukovčeva 12, 058-521-468 (t) Živković Radojica, H.Znidarićeva 17/III, 058-566-353
- PD "Mosor"**, 58000 Split, pp 367, Marmontova 2 (p) Gabrić Goran, Tjardovićeve 18, 058-529-546 (t) Jakelić Goran, Mažuranićevo šet. 26, 058-519-102
- PK "Split"**, 58000 Split, pp 365
- ŠIBENIK, PD "Kamenar"**, 59000 Šibenik, Težačka 98 (Ante Juras) (p) Matošin Vinko, Njegošev trg 2, 059-24-835 (t) Juras Ante, Težačka 98, 059-25-914
- TITOVA KORENICA, PD "Plješivica"**, 47290 Titova Korenica, B.Ognjenovića 2 (Uzelac Milan)
- TRŠĆE, PD "Rudnik"**, 51305 Tršće, Gupčeva bb
- UMAG, PD "Planik"**, 51470 Umag, M.Tita 3/II, (p) Marić Miloslav, Buje, Klesarska 24, 051-71-397 (t) Voroš Vladimir, VI.Gortana 48, 053-57-059
- VARAŽDIN, PD "Dugi vrh"**, 42000 Varaždin, Majnarić Antun, Vinička 3 (p) Mr.Milivoj Rihtarić, Kurelčeva 18a, 042-53-732 (t) Majnarić Antun, Vinička 3, 042-48-452
- PD "LTA"**, 42000 Varaždin, Janušićeva 33 (Turkalj Milan) 042/57-277, (p) Erjavec Mijo, 8.maja bb, Marčan, Vinica kod Varaždina (t) Turkalj Blaženka, Varaždin, A.Butorac 1, 042-47-764
- PD PTT"Varaždin"**, 42000 Varaždin, Trg slobode 9
- PD "Ravna gora"**, 42000 Varaždin, pp 128 (p) Horvat Vladimira, Milice Pavlič 24, 042-51-993 (t) Horvat Zlata, JNA 30, 042-43-661
- VIROVITICA, PD "Papuk"**, 43300 Virovitica, J.Vlahovića 4 (Zvonimir Kovačević)
- VRBOVEC, PD "Vrbovec"**, 43216 Vrbovec, V. Vlahovića 29 (Jalšić Nikola)
- VRBOVŠKO, PD "Kozarac"**, 47322 Vrbovsko, Grozdane 7 (Šragalj Juraj)
- ZABOK, PD "Plavinka"**, 41210 Zabok, M.Gupca 65 (Turištički savez općine)
- ZELINA, PD "Zelina"**, 41280 Zelina, Nazoroča 18 (Hoška Mladen), 041-277-211
- ZAČRETJE, PD "Vraniczyany"**, 41223 Začretje, Pustodol 40 (Petrović Drago)
- ZADAR, PD "Paklenica"**, 57000 Zadar, Dječji park bb (p) Borojević Milovan, Josipa Kolanovića 6, 057-439-477 (t) Perić Đuro, Grigora Viteza 6, 057-23-707

ZLATAR, PD "Oštrc", 41250 Zlatar, Zagrebačka 2a (Marijan Čorić) (p) Čorić Marijan, Zagrebačka 2a, 049-62-112 (pp) Gregurović Milan, Šumarija, 049-61-215

ZLATAR BISTRICA, PD "Zlatar Bistrica", 41247 Zlatar Bistrica, poste restante (p) Dr.Ivan Šantek, Nazorova 5, 049-61-217 (t) Fuček Ivan, Partizanski put bb

ZAGREB, PD "Bitoraj", 41000 Zagreb, Aleja N.Dimić 33 (Jadranka Motika)

PD "Črnomerac", 41000 Zagreb, Trg Francuske Republike 15 (Skupština općine Črnomerac), Glogolja Josip PD "Dalekovod", 41000 Zagreb, M.Čavića 4 (Kemal Razić), RO Dalekovod

PD "Duga", 41000 Zagreb, A.Žaje 85 (Ivan Polan)

PD "Ferimport", 41000 Zagreb, Trg M.Tita 12

PD "Gornje Vrapče", 41090 Zagreb, Gornje Vrapče, Vrapčanska 166 (MZ)

PD "Grafičar", 41000 Zagreb, Breščenskoga 4 (p) Sor Vladimir, Vrhovac 8, 041-278-633 (t) Levičnik Nikolaj, V.Popovića 27, 041-683-762

PD "INA-OKI", 41000 Zagreb, Žitnjak bb, 041-231-666/2035 (p) Serdarević Senad, Zagreb, Kamaufova 4, 041-444-457 (t) Šliepčević Zvonimir, Lenjinov trg 10, 041-417-489

PD "INA-Projekt", 41000 Zagreb, Proleterskih brigada 78 (p) Gajski Milan, 041-533-444 (t) Devčić Davor, 041-533-444

PD INA-Trgovina "Bjelolasica", 41020 Zagreb, Avenija V.Holjevca 10, 041-673-711

PD "Industrogradnja", 41000 Zagreb, Savska cesta 66/10 (Ankica Čirković) (p) Čirković Ankica, Podaupskog 32, 041-518-295 (t) Čurić Stipan, Bukovačka 52, 041-510-097

PD KBC "Maksimir", 41000 Zagreb, Šalata 2, Ravnateljstvo KBC, Nevenka Mioč, 041-452-333/427 (p) Dr. Ivan Breček, Neurokirurgija, KBC Rebro, Kišpatičeva 12, Zagreb (t) Nevenka Mioč, Šalata 2, 041-452-333/427

PD "Medvednica", 41000 Zagreb, Prol.brigada 271 (Mile Rukavina)

PD "Medveščak", 41000 Zagreb, "Partizan" Medveščak, Šlosserove stube 2

PD "Monter", 41000 Zagreb, Nikole Demonje 4, 041-171-866 (p) Farkaš Boris, Siget 21b, 041-522-984 (t) Skrlinac Gordana, Ivanec, Stubička 99, 041-701-715

PD "Naftaplin", 41000 Zagreb, Šubičeva 29 (p) Matković Andro, Šubičeva 29, soba 110 (t) Đanić Zdenko, Šubičeva 29, soba 350

PD "Nikola Tesla", 41000 Zagreb, Moskovska 45, 041-

334-433 (p) Živčić Nikola, Fallerovo šetal.39, 041-564-045

PD "Novi Zagreb", 41020 Zagreb, pp 65 (p) Vadić Nenad, 41020 Zagreb, Zemljakova 13, 041-670-308 (t) Matišić Zlatko, Domaćinovičeva 1, 041-672-568

POK "Maksimir", 41000 Zagreb, MZ Maksimir, Barutanski brijeg 5

PD "Prijatelji planina", 41000 Zagreb, Draškovičeva 80/III

PD "Priroda", 41000 Zagreb, Račkoga 6 (Privredna banka-Tomislav Đurić)

PD "Prvomajska", 41000 Zagreb, Žitnjak bb (Drago Bažulj), 041-434-455/260 (p) Bažulj Drago, Trnjanske savice bb (t) Gidija Jasna, V.Popovića 17, 041/683-712

PD "Rade Končar", 41000 Zagreb, Falerovo šetalište 22 (p) Gomzi Zoran, Martičeva 49, 041/413-801 (t) Biličić Mato, Lošinjska 31, 041-565-671

PD "Radio televizija Zagreb", 41000 Zagreb, Šetalište Karla Marksa bb (Dragan Žmegač)

PD "RIS", 41000 Zagreb, Bolnička cesta 38, 041/156-122, RO "RIS", (p) Smirnjek Silvio

PD "Risnjak", 41020 Zagreb, Al.pomoraca 5 (Nikola Čargonja) (p) Putra Božidar, Malovanske stube 10, 041/438-879 (t) Glavić Silvio, Ilica 57, 041-428-299

PD "Runolist", 41000 Zagreb, Ribnjak 2, 041/423-956 (četvrtkom od 9-20 sati)

PD "Sljeme", 41000 Zagreb, Jurišićeva 1a, 041/275-965

PD "Sutjeska", 41000 Zagreb, Kralja Zvonimira 12 (Dom JNA), (t) Štern Ranka, Velika Gorica, Đ.Vasića 23, 041/711-142

PD "TEP", 41090 Zagreb, Medarska 69, 041-156-522, RO "TEP"

PD "Troglav", 41000 Zagreb, Vrhovec 5 (Klub omladine Črnomerac) (p) Vuksan Siniša, Ilica 231/V, 041=572-054 (t) Škoda Branko, Slovenska 19, 041-574-317

PD Sveučilišta "Velebit", 41000 Zagreb, Radičeva 23, 041/426-245, (p) Fantov Neven, 041/576-775, (t) Tomšić Gordana, Utješinovičeva 10, 041/270-938

PD "Vihor", 41000 Zagreb, Basaričekova 8, 041/428-522 (četvrtkom od 19-29 sati)

PD "Zagreb Matica", 41000 Zagreb, Bogovičeva 7/III, 041-421-070 (svaki dan od 17 sati) (p) Ladavac Olga, Zagorske brigade 5, 041-520-928

PD "Zanatlija", 41000 Zagreb, Mažuranićev trg 13 (p) Majnarić Josip, Baboničeva 14, 041-448-513 (t) Petani Alida, Nazorova 3, 041-442-141

PD "Željezničar", 41000 Zagreb, Trnjanska 5b (p) Martinšek Petar, 041-577-946 (t) Staničić Ljudevit, 041-218-942

STANICE VODIČA U HRVATSKOJ

- Komisija za vodiče PSH, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22
- Stanica vodiča Zagreb, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22
- Stanica vodiča Ivanec, PD "Ivančica", 42240 Ivanec, pp 40
- Stanica vodiča Zadar, PD "Paklenica", 57000 Zadar, Dječji park bb
- Stanica vodiča Makarska, 58300 Makarska, pp 75

- Stanica vodiča Slavonija, Planinarski savez Slavonije, 54000 Osijek, pp 329
- Stanica vodiča Rijeka, Općinski planinarski savez, Rijeka, Korzo n.r.40
- Stanica vodiča Split, Planinarski savez općine Split, pp 53
- Stanica vodiča Pula, pri PD "Glas Istre", Pula, Omladinska 19

STANICE GORSKE SLUŽBE SPAŠAVANJA PSH

- Komisija za Gorsku službu PSH, Zagreb, Kozarčeva 22, tel.041-448-774, predsjednik Komisije dr.Borislav Aleraj, tel.041-577-599(stan) 277-307 (radno mjesto)
- Stanica Gorske službe spašavanja Zagreb, pri PSH Zagreb, Kozarčeva 22, tel.041-448-774, pro-

čelnik ing.Vladimir Mesarić, Nehajska 61, tel. 320-544(stan)

- Stanica Gorske službe spašavanja Samobor, pri PD"Japetić" Samobor, Starogradska 15, pročelnik Vladimir Novak, S.Oreškovića 6, Samobor, tel.041-781-122(radno mjesto), 781-736(stan)

- Stanica Gorske službe spašavanja, Sl.Požega, pročelnik dr.Tomislav Sablek, Sl.Požega, Ul. JNA 22, tel.055-72-166(bolnica), 72-989 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Ogulin, pri PD"KLek", pročelnik Drago Špehar, Ogulin, Proce bb, tel.0401-25-08(radno mjesto)
- Stanica Gorske službe spašavanja Delnice, pri PD"Petehovac", pročelnik Hrvoje Babić, Delnice, Stanka Majnarića 19, tel.051-811-024(radno mjesto), 051-811-781(stan), pozive prima Centar za obavještavanje,tel.051-811-154
- Stanica Gorske službe spašavanja Rijeka, pri Općinskom planinarskom savezu Rijeka, Korzo 40, pročelnik dr. Pijero Katalinić, Rijeka, I. Milutinovića 30, tel. 051/22-853 (radno mjesto) 33-979 (stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Zadar, pri PD "Paklenica", pročelnik Stanislav Kostić, poziv prima Đuro Perić, Zadar, Grigora Viteza 5, tel. 057-23-707(stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Split, pročelnik Željko Knezić, Split, Balkanska 63, tel.058-515-752, poziv prima Operativni centar CZ Split, tel.058-47-544
- Stanica Gorske službe spašavanja Tršće, pri PD "Rudnik", pročelnik Stanice Anton Šostarić, Prezid, Braće Žagar 2, tel.051-822-131(radno mjesto)
- Stanica Gorske službe spašavanja Varaždin, pri PD"Ravna gora", vd pročelnik Zdenko Kereša, Varaždin, Osječka 47, tel.042-42-700(radno mjesto), 47-194(stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Makarska, pri PD"Biokovo", pročelnik Milan Bulatović, Makarska, Put oslobođenja 67, tel.058-611-666 (radno mjesto) 612-436(stan)
- Stanica Gorske službe spašavanja Karlovac, pri PD"Dubovac", pročelnik Vlado Furač, Karlovac, Gornja Jelsa 7, poziv prima Dubravko Butala, tel.047-36-243(stan), 316-99/160(ured)
- Stanica Gorske službe spašavanja Gospić, poziv prima Ante Vujnović, Gospić, Meteorološka stanica, 048/20-16

PLANINARSKI SAVEZI I REGIONALNI ODBORI U HRVATSKOJ

- PLANINARSKI SAVEZ SLAVONIJE 54000 Osijek, pp 329 (p) Trošelj Drago, 54500 Našice, M.Salaja 31, 0560-721-522 (t) Balić Đorđe, 54000 Osijek, Radićeva 14, 054-43-333
- OPĆINSKI PLANINARSKI SAVEZ RIJEKA 51000 Rijeka pp 252 (p) Benzan Ferruccio, 51211 Matulji, Milana Frlana 34, 051-741-725 (t) Pavešić Miljenko, 51000 Rijeka, A.Barca 3c, 051-30-470
- SAVEZ PLANINARSKIH DRUŠTAVA ZAGORSKOG PLANINARSKOG PUTA 42000 Varaždin, pp 128 (PD"Ravna gora") (p) Ferček Jeronim, 41230 Krapina, Šetališe I.Božića 1, 049-71-314 (t) Makšan Đuro, 42000 Varaždin, Ludbreška 5/3, 042-48-384
- PLANINARSKI SAVEZ ZAGREBA 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, 041-441-088 (p) Berljak Darko, Flajpanova 8b, 041-334-400/2205 (t) Gobec Željko, Nova Ves 65, 041-441-088
- PLANINARSKI SAVEZ DALMACIJE 58000 Split, pp 33, (p) Antunac Ivo, Šibenik, Zadarska 15
- PLANINARSKI SAVEZ BANIJSKO-MOSLAVAČKE REGIJE 44000 Sisak, Trg.I.Internacionale 36, (p) Priljeva Đuro, 44250 Petrinja, Arhova 40, 044-816-322
- PLANINARSKI SAVEZ GORSKOG KOTARA 51314 Ravna Gora, I.G.Kovačića 132 (PD "Višnjevica") (p) Mr.Breljak Anto, 22. marta 2, 051-810-477 (t) Inž.Renato Podobnik, Ravna Gora, B.Markovića 16, 051-810-450
- PLANINARSKI SAVEZ OPĆINE SPLIT 58000 Split, pp 364 (t) Piljić Ivica, Split, Karamnova 2a, 058-49-049

Planinarski objekti u Hrvatskoj

| NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA VISINA m/nm | PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI | VRIJEME RADA |
|---|---|------------------------|
| POŽEŠKO GORJE | | |
| "Lapjak", Velika (d) 335 | "Sokolovac" Slavonska Požega, telefon u domu 055/53-010 | stalno |
| "Petrov vrh", iznad Daruvara (d)615 | "Petrov vrh" Daruvar, telefon u domu 046/33-915 | stalno |
| "Jankovac", Papuk (d) 425 | "Jankovac" Osijek, tel u domu 0560/704-000 | stalno |
| "Omanovac", Psunj (d) 654 | "Psunj" Pakrac, informacije u hotelu "Lipik" tel.046/88-284 | stalno |
| "Đuro Pilar", Dilj-gora (d) 169 | "Dilj" Slavonski Brod | vikendom i po dogovoru |

| NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA VISINA m/nm | PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI | VRIJEME RADA |
|---|---|--|
| "Nevoljaš", Papuk (s) | Stanica GSS Slavonska Požega, Dr. Tomislav Sablek, tel. 055/72-989 | |
| "Trišnjica", Papuk (s) | "Sokolovac" Slavonska Požega, dom "Lapjak", tel. 055/53-010 | po dogovoru |
| "Borovik", (s) 155 | "Đakovo" Đakovo | po dogovoru |
| "Treća kuća", Klačnice, 343 | "Klikun" Paklenica | po dogovoru |
| BILOGORA | | |
| Kamenitovac (d) 242 | "Bilogora" Bjelovar, telefon u domu 043/885-105 | stalno |
| HRVATSKO ZAGORJE | | |
| Pesek (s) 295 | "Bilo" Koprivnica | po dogovoru |
| Kalnik (d) 475 | "Kalnik" Križevci, telefon u domu 043/857-003 | stalno |
| "Josip Pasarić", Ivančica (k) 1061 | "Ivančica" Ivanec | vikend |
| Grebengrad (k) 400 | "Grebengrad" Novi Marof | po dogovoru |
| Anka Ivić, Ravna gora (d) 660 | "Ravna gora" Varaždin, opskrbnik Melnjak Štefanija, Krkanec 26, tel. 042/685-218 | vikend, praznici 1.5.-30.11. i po dogovoru |
| Pusti duh, Ravna gora (k) 672 | "Trakošćan" Lepoglava | stalno |
| Strahinjčica (k) 618 | "Strahinjčica" Krapina | vikend, praznici 1.4.-30.11. |
| Cesargrad (k) 460 | "Cesargrad" Klanjec | po dogovoru |
| Kuna gora (d) 460 | "Kuna gora" Pregrada | po dogovoru |
| Pokojec (d) 434 | "Milengrad" Budinščina | po dogovoru |
| Grabovica (d) 240 | "Dugi vrh" Varaždin | po dogovoru |
| Majer (k) 586 | "Oštrc" Zlatar, domar Vinko Kulfa, Lobar, Martinščina 98 | vikend i praznici 1.4.-30.11. i po dog. |
| MEDVEDNICA | | |
| Susedgrad (d) 165 | "Susedgrad" Zagreb | 0 |
| Lojzekov izvor (k) 400 | "Stubičan" Donja Stubica | po dogovoru |
| Glavica (d) 470 | Savez izviđačkih i planinarskih organizacija općine Susedgrad, Silvio Smirnjak, tel. 041/156-122 | po dogovoru stalno |
| Risnjak (k) 724 | "Risnjak" Zagreb, tel. opskrbnika Jakob Kukor 041-438-668 | vikend, praznici |
| Grafičar (d) 864 | "Grafičar" Zagreb, tel. u domu 041/455-646 | stalno |
| Runolist (d) 824 | "Runolist" Zagreb | stalno |
| "Ivan Pačkovski" Puntijarka (d) 957 | "Zagreb-Matica" Zagreb, tel. u domu 041/445-013 | stalno |
| Lipa-Rog (d) 709 | "Lipa" Sesvete | vikend i praznici |
| Kameni svatovi (s) 489 | Susedgrad | vikend i praznici |
| SAMOBORSKO I ŽUMBERAČKO GORJE | | |
| "Janko Gredelj" Oštrc (d) 661 | "Željezničar" Zagreb | vikend i praznici |
| Veliki dol (d) 530 | "Japetić" Samobor | vikend i praznici |
| Šoićeva kuća (k) 385 | "Japetić" Samobor | stalno |
| Okić (k) 411 | "Maks Plotnikov" Samobor | vikend, praznici |
| Vodice (d) 850 | "Dubovac" Karlovac | po dogovoru |
| Japetić (d) 815 | "Jastrebarsko" | vikend |
| "Blagajski likovac" (s) 540 | "Japetić" Samobor | po dogovoru |
| "Monter" Žumberak (d) 710 | "Monter" Zagreb | 1.5.-30.11. |
| GORSKI KOTAR | | |
| Hahlići (d) 1111 | "Kamenjak" Rijeka | vikend i praznici |
| Snježnik (k) 1490 | "Platak" Rijeka, domar Branko Paškvan, Rijeka, Glavani 14, tel. 051/751-329 (stan) i 212-284 (ured) | |

| NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA VISINA m/nm | PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI | VRIJEME RADA |
|--|---|--|
| Risnjak (d) 1418 | PSH Zagreb, informacije i rezervacije domar Vlastimir Katić, Delnice, XIII divizije 8 | 1.5. - 30.9. stalno, vikendom i po dog. |
| Tuk (d) 878 | "Prvomajska" Zagreb, infor. i rezerv. Bažulj Drago, 041/234-455/260 | po dogovoru |
| Jančarica (★) | "Sutjeska" Zagreb, infor. Štern Ranka, tel. 041/570-666/390 | po dogovoru |
| "Ratkovo sklonište", Samarske stijene (s) 1184 | "Velebit" Zagreb | stalno |
| "Rade Končar" Bijeke stijene (k) 1300 | "Rade Končar" Zagreb | vikend 1.5.-30.10 |
| "Dragutin Hirc" Bijeke stijene (s) 1300 | "Rade Končar" Zagreb | stalno |
| Klek (d+s) 1000 | "Klek" Ogulin | vikend, praznici |
| Duliba (s) 719 | "Vihor" i "Rade Končar" Zagreb | stalno |
| Vinište (s) 300 | "Vihor" i "Rade Končar" Zagreb | stalno |
| "Jakob Mihelčić" Bjelolasica (s) 1500 | "Vihor" i "Rade Končar" Zagreb | stalno |
| Bitorajka (s) 1303 | "Bitoraj" Zagreb | stalno |
| Frbežari (k) 825 | "Kamenjak" Rijeka | po dogovoru |
| Javorova kosa (k) 1016 | "Višnjevica" Ravna Gora | po dogovoru |
| Lokanda (k) 963 | "Višnjevica" Ravna Gora | po dogovoru |
| Partizanski logor, Kurin (k) 830 | "Strilež" Crikvenica, u izgradnji | po dogovoru |
| Krivi put (s) | "Zavižan" Senj | stalno |
| UČKA I ČIČARIJA | | |
| Poklon (d) 925 | "Opatija" Opatija | ljeti: vikend, praznici |
| "Stanko Jurdana" Lisina (d) 640 | "Opatija" Opatija | stalno |
| VELEBIT | | |
| Oltari (s) | "Sisak" | stalno |
| Zavižan (d) 1594 | PSH Zagreb, rezerv. Drago Vukušić, 651286 Starigrad kod Senja, Gornja Klada 73 | |
| "Miroslav Hirtz", Jablanac (d+s) 20 | "LTA" Varaždin | 15.6.-15.9. i po dog. (sklonište stalno) |
| Alan (k) 1304 | PSH Zagreb, infor. i rezerv. Antun Stare, tel. 041/706-376 | 15.6.-15.9. i po dog. (sklonište stalno) |
| Radlovac (s) 950 | PSH Zagreb i domar Čačić Ivan, 51288 Karlobag, Cesarica 33,051-894-041 | preko ljeta i po dogovoru |
| Ravni dabar (k) | "Industrogradnja" Zagreb, infor. Cirković Ankica, tel. 041/518-295 | preko ljeta i po dogovoru |
| Oštarije (s) 1210 | PSH Zagreb, ključ u hotelu "Velebno" | stalno |
| Šugarska duliba (s) 1210 | PSH Zagreb | stalno |
| Gojtanov dom, Visočica (k) 1460 | "Visočica", Gospić | 1.5.-1.10. vikend i po dogovoru |
| Štirovac (s) 1350 | PSH Zagreb | povremeno, preko ljeta |
| "Borisov dom, V. Paklenica (d) 450 | "Paklenica" Zadar, Đuro Perić, G. Viteza 5, tel. 057/237-07 | stalno |
| Ivine vodice (s) 1250 | "Paklenica" Zadar | stalno |
| Sijasetska draga (k) 400 | "Zavižan" Senj | po dogovoru |
| DALMACIJA | | |
| Brezovac, Dinara (d) 1050 | "Dinara" Knin | po dogovoru |
| Promina (d) 850 | "Promina" Drniš | po dogovoru |
| Malačka, Kozjak (d) 480 | "Split" Split | vikend i praznici |
| Putalj, Kozjak (d) 460 | "Kozjak" Kaštel Sućurac, u domu, tel. 058/657-774 | cijele godine |
| Bravčev dolac pod Vještici gorom (s) 800 | PD "Marjan" Split, Ključ kod Ivandić Anđelka, tel. 058/51-775 | po dogovoru |

| NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA VISINA m/nm | PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI | VRIJEME RADA |
|--|------------------------------------|--------------------------------|
| "Umberto Girometta", Mosor (d) 900 | "Mosor" Split | vikend i praznici |
| "Slobodan Ravlić, Lokva Biokovo (k) 1467 | "Biokovo" Makarska | vikendi 1.5.-1.10. |
| "Ljubo Uvodić Razin", Mosor (k) 870 | "Mosor" Split | vikend i po dogovoru |
| Vrbanje, Orjen (d) 1007 | "Dubrovnik" | po dogovoru |
| "Ante Bedalov", Kozjak (s) 400 | "Ante Bedalov" Kaštel Kambelovac | nedeljom i po dogovoru |
| "Pod Glogovik", Biokovo (k) 883 | "Vitrenik" Podgora | po dogovoru |
| "Orlovac", Korita, Kamešnica (d) 650 | "Svilaja" Sinj | po dogovoru |
| Baraka pod Sv. Jurom, Biokovo (d) 1577 | "Biokovo" Makarska | vikend i praznici |
| BANIJA I KORDUN | | |
| Kalvarija (d) 300 | "Dubovac" Karlovac | vikend, praznici od 1.4.-30.9. |

Vezni putevi i transverzale u Hrvatskoj

| NAZIV PUTA (godina osnutka) | PLANINARSKO DRUŠTVO | INFORMACIJE, TELEFON |
|--|-----------------------------|----------------------------------|
| Slavonski planinarski put (1957) | Planinarski savez Slavonije | Dr. Slavko Žagar, 056/13-620 |
| Karlovačka transverzala (1958) | PD "Dubovac" Karlovac | pp 77, Karlovac |
| Zagorski planinarski put (1958) | PS ZPP Varaždin | Makšan Đuro, 042/48-384 |
| Kroz Samoborsko gorje (1958) | PD "Japetić" Samobor | Kristijan Zdenko, 041/782-886 |
| Nagrada planine (riječka vis.) (1962) | PD "Kamenjak" Rijeka | Korzo n.r. 40 |
| Planinarski put Medvednicom (1963) | PD PTT "Sljeme" Zagreb | Jurišićeva 1 A |
| Partizanski put po Medvednici (1966) | PD "Stubičan" D.Stubica | Nikola Štefek, Zagreb. odreda 8 |
| Riječka plan. transverzala (1967) | OPS Rijeka | Pavešić Miljenko, 051/30-470 |
| Planinarski put Našice (1968) | PD "Krndija" Našice | Trošelj Drago, 0560/12-224 |
| Velebitski planinarski put (1969) | PS Hrvatske Zagreb | 041/448-774 |
| Po planinama SR Hrvatske (1970) | PS Hrvatske Zagreb | 041/448-774 |
| Put kalničkih partizana (1970) | PD "Kalnik" Križevci | Trg A.Nemčića 6 |
| Paklenički planinarski put (1973) | PD "Paklenica" Zadar | Đuro Perić, 057/23-707 |
| Jubilarni Jankovački put (1975) | PD "Jankovac" Osijek | Saifert Branko, 054/27-149 |
| Put prijateljstva "Snježnik-Snežnik" (1975) | PD "Platak" Rijeka | Rijeka, Korzo 2a |
| Istarski planinarski put (1976) | PD "Željezničar" Zagreb | Sakoman Josip, 041/565-875 |
| Bilogorskim stazama (1976) | PD "Bilogora" Bjelovar | Dr.Đuro Pondelak, 043/43-636 |
| Planinarski put "Grebengrad-Čevo" (1976) | "Grebengrad" N.Marof | pp 50 |
| Koprivnički planinarski put (1976) | PD "Bilo" Koprivnica | Dr. Milivoj Kovačić, 043/821-298 |
| Natjecanje planinar-transverzalec (1976) | PD "Željezničar" Zagreb | Trnjanska 5 b |
| Planinarska transverzala "Petrova gora" (1977) | PD "INA-OKI" Zagreb | 041/231-666/2294, Đukić Branko |
| Omladinska plan. transverzala (1977) | Stanica vodiča Split | pp 327 |
| Planinarski put "Dalmacija" (1978) | PK "Split" Split | pp 365 |
| Solinska plan.transverzala (1979) | Stanica vodiča Split | pp 327 |
| Jaskanski planinarski put (1979) | PD "Jastrebarsko" | Dražen Lovreček, 041/830-313 |
| Biokovska planinarska staza (1979) | PD "Biokovo" Makarska | Dalmatinska 5 |

| NAZIV PUTA (godina osnutka) | PLANINARSKO DRUŠTVO | INFORMACIJE, TELEFON |
|---|---------------------------------|--|
| Kapelski planinarski put (1979) | PD "Rade Končar" i "Vihor" | Zagreb, Dlouhy Milovan, 041/217-700/52 |
| Ogulska transverzala (1979) | PD "Klek" Ogulin | pp 75 |
| Planinarski put po Ravnoj gori (1979) | PD "Ravna gora" Varaždin | Makšan Zdenka, 042/48-384 |
| Kajmbuščakov put (1979) | PD "Strahinjčica" Krapina | M.Tita 10 |
| Planinarski put "Kornati" (1980) | PD "INA-OKI" Zagreb | Doležal Dagmar, 041/231-666/2064 |
| Bratski planinarski put "Zagreb-Ljubljana" (1980) | PS Zagreba Zagreb | 041/441-088 |
| Osječki pješački put (1982) | PD "Jankovac" Osijek | Sajfert Branko, 054/27-149 |
| Transv. "Mosorski part.odred" (1982) | PD "Mosor" Split | Buzuk-Boras Mira, 058/529-222 |
| Transverzala "Končarevac" (1982) | PD "Kamenjak" Rijeka | Korzo 40 |
| Planinarski put po starim gradovima Ivančice (1982) | PD "Oštrc" Zlatar | Čorić Marijan, 049/62-112 |
| Dubovački planinarski put (19830) | PD "Dubovac" Karlovac | pp 77 |
| Transv. "Orjenski slobodari" (1983) | PD "Orjen" Dubrovnik | Bračić Andrijić 7 |
| Bratski planinarski put "Ljubljana-Rijeka" (1983) | OPS Rijeka | Pavešić Miljenko, 051/30-470 |
| Plan.put "Konjščina-Ivančica" (1984) | PD "Gradina" Konjščina | Kranjec Alojz, 049/65-036 |
| Planinarski put "Vis" (1984) | PD "INA-OKI" Zagreb | Ivanuš Miroslav, 041/231-666/2088 |
| Goranski planinarski put 1. dio (1984) | PD "Zagreb-Matica" Zagreb | PD, 041/421-070 |
| Planinarski put "Velebno" (1984) | PD "Zagreb-Matica" Zagreb | PD, 041-421-070 |
| Partizanska transverzala "Brač-Hvar-Vis" (1984) | PD PTT "Marjan" Split | Franić Slaven, 058/581-639 |
| Kružni put po Dilj-gori (1984) | PD "Dilj" Sl.Brod | Šoš Mijo, 055/237-697 |
| Stazama partiz.kurira (Dilj) (1985) | PD "Dilj" Sl.Brod | Šoš Mijo, 055/237-697 |
| Transv. "Petrova gora-Bihac" (1984) | PS BiH i PSH | 071/213-752 |
| Tragom prvog izleta Našičkih planinara (1985) | PD "Krnđija" Našice | Trošelj Drago, 0560/12-224 |
| Put moslavačkih partizana (1985) | PD "Yeti" Kutina | Jakovljević Valentin, 045/24-594 |
| Stazama kaštelanskih partizana (1985) | PD "Ante Bedalov" i PD "Kozjak" | Grozđanić Mate, 058/657-115 |
| Psunjski planinarski put (1986) | PD "Strmac" N.Gradiška | Ograjšek Ivan, 055/62-738 |
| Goranski planinarski put 3. dio (1986) | PD "Zagreb-Matica" Zagreb | PD, 041/421-070 |
| Medimurski planinarski put (1987) | PD "Železna gora" Čakovec | Bistrović Tomislav, 042/814-132 |
| Planinarski putevi Hahlića (1987) | PD "Kamenjak" Rijeka | Korzo 40 |
| Daruvarski partizanski odred (1987) | PD "Petrov vrh" Daruvar | pp 80 |
| Partizanski put Banijom (1987) | PD "Gavrilović" Petrinja | Janjanin Snježana, 044/816-007/2148 |
| 1.šibenskog partizanskog odreda (1987) | PD "Kamenar" Šibenik | Juras Ante, 059/25-914 |
| Ravnogorski planinarski put (1989) | PD "Višnjeвица" Ravna Gora | Ivančić Anđelko, 051/810-440 |
| Planinarski put Žumberkom (1990) | PD "Monter" Zagreb | Farkaš Boris, 041/522-984 |
| Goranski planinarski put 2.dio (1990) | PD "Zagreb-Matica" Zagreb | PD, 041/421-070 |
| 35 vrhova | PD "Torpedo" Rijeka | Žnidarčić Boris, 051/519-726 |
| Cetinska transverzala (u osniv.) | PD "Svilaja" Sinj | |
| Mrkopoljski planinarski put | PD "Biješe stijene" Mrkopalj | |

NAPOMENA:

Prilozi na stranicama 41-48 prikazuju stanje 1. veljače 1991. preme podacima koji su bili dostavljeni do tog dana.

Tradicionalne planinarske akcije u Hrvatskoj u 1991. godini

Datum, naziv akcije, organizator

VELJAČA-FEBRUAR

23. Planinarsko skijaški pohod "Tragom 26 smrznutih partizana", Jasenak, Matić poljana (PSH)

OŽUJAK-MART

10. Uspón 100 žena na Mosor (PD "Mosor" Split)
10. Uspón žena na Kozjak (PD "Ante Bedalov", Kaštel Kambelovac)
23. Redovna skupština PSH, Zagreb
24. Papučki jaglaci (PD "Sokolovac", Sl.Požega)

TRAVANJ-APRIL

- 6-7. Zbor voditelja sekcija planinarskog podmlatka na Medvednici (Komisija za podmladak PSH)
7. U susret zdravlju "Plešivica 91" (PD "Japetić", Samobor)
14. Dan željezničara, Oštrc (PD "Željezničar", Zagreb)

SVIBANJ-MAJ

1. Prvomajski vikend na Grebengu (ZPP)
12. Orijentacijsko natjecanje Memorijal "Janko Mišić", Samoborsko gorje (PD "Željezničar")
18. Proletni pohod na Žumberak (PD "Monter", Zagreb)
25-26. Slet planinara Slavonije

LIPANJ-JUNI

1. Dan uredjenja planinarskih puteva u Hrvatskoj (Komisija za planinarske puteve i obilježavanje PSH i sva planinarska društva)
1-2. Slet mladih planinara Hrvatske, Ogulin (Komisija za podmladak PSH)
2. Akcija markiranja i uredjenja trase Zagorskog planinarskog puta

- 15-16. Radna akcija na obnovi Rossijevog skloništa u Velebitu (ZPP)

- 22-23. Dan Zanatlija, Hunjka, Medvednica (PD "Zanatlija", Zagreb)

SRPANJ-JULI

- 6-7. Dan planinara Hrvatske, Gorski kotar
7. Susret planinara u Stojdragi, Samoborsko gorje (PD "Japetić"). U susret zdravlju, Slani Dol, Samoborsko gorje (PD "Japetić")

RUJAN-SEPTEMBAR

1. Dan čistih planina
15. Memorijalni pohod "Učka 91" (PD "Kamenjak", Rijeka)
15. Slet mladih planinara Hrvatskog zagorja (PD (ili 22.) Gradina)
29. U susret zdravlju, Okić, Samoborsko gorje (PD "Japetić")

LISTOPAD-OKTOBAR

6. Planinarska kestenijada, Samoborsko gorje (PD "Japetić")
5-6. Jubilarni obilazak Jaskanskog planinarskog puta (PD "Jastrebarsko")
13. Pohod na Čevo (PD "LTA", Varaždin)
27. Susret planinara pod piramidom starom 102 godine na Japetiću (PD "Jastrebarsko")

STUDENI-NOVEMBAR

- 2-3. Obilazak staze "Tragom 1. šibenskog partizanskog odreda" (PD "Kamenar", Šibenik)

PROSINAC-DECEMBAR

1. Uspón na Orlovaču (PD "Kamenar", Šibenik)
14. Planinarska noć "Varaždin 91" (PD "LTA", Varaždin)

ZAGREPČANI, UPIŠITE SE U PLANINARSKU ŠKOLU

PD "ZANATLIJA"

PD "Zanatlija" vas obavještava i poziva da organizira opću planinarsku školu u trajanju od dva mjeseca s početkom 3.4. do 22.5.1991. godine, verificiranom pri Planinarskom savezu Zagreba. Nastava će se održavati svake srijede u trajanju od dva školska sata, s početkom u 19.30 sati, u društvenoj dvorani Udruženja obrtnika grada Zagreba, Mažuranićev trg 13, a subotom i nedjeljom bit će praktična obuka na području Medvednice, Samoborskog gorja i Gorskog kotara. Prijave srijedom od 17 - 19 sati u tajništvu PD "Zanatlija", Mažuranićev trg 13. Upisati se mogu djeca, studenti, omladina i svi ljubitelji prirode i planinarstva, bez obzira na godine starosti. U toku dva mjeseca, koliko škola traje sa teoretskom i praktičnom obukom, saznat ćete općenito o planinarstvu u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

PD "Zanatlija" Zagreb

HPD "ZAGREB-MATICA"

Škola počinje 6.3. i završava 12.5. Svake srijede su predavanja od 19 do 21 sat, a vikendom izleti s praktičnom nastavom. Upisnina 100 dinara. Obavijesti i mjesto škole u društvenim prostorijama, Bogovićeve 7 III kat, tel. 421-070 (17 do 19 sati)

